

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

**Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»**

Кафедра політичних наук

Н. П. Гедікова

**МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
ДЕННОЇ І ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ
з дисципліни
«ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В ГАЛУЗІ ОСВІТИ»**

Напрямок підготовки
1801 «Специфічні категорії»
Спеціальність
8.18010020 «Управління навчальним закладом» (за типами)
Спеціалізація
«Управління вищим навчальним закладом»,
«Управління загальноосвітнім навчальним закладом»

Одеса – 2013

УДК 372.02
ББК 74.24

Рецензенти:

Наумкіна С. М. – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
Польовий М. А. – доктор політичних наук, доцент, професор кафедри соціальних теорій Національного університету «Одеська національна юридична академія»

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».
Протокол № 8 від 12.04.2013 р.*

Н.П. Гедікова

Г 28 Методичний посібник щодо організації самостійної роботи студентів денної і заочної форми навчання з дисципліни «Державна політика в галузі освіти». – Одеса, 2013. – 132 с.

Методичний посібник містить програму і структуру навчальної дисципліни, основні визначення, конспект лекційних тем, тематику семінарських та практичних занять, теми рекомендованих рефератів, навчальні завдання та тестові завдання для перевірки знань студентів і списки рекомендованої літератури до кожної теми, загальні положення щодо організації самостійної та індивідуальної роботи студентів з дисципліни «Державна політика в галузі освіти», тематику індивідуальних науково-дослідних завдань та методичні вимоги до їх підготовки. Надані питання до модульного і підсумкового контролю, критерії оцінювання знань студентів, термінологічний словник основоположних понять та список літератури до всього курсу.

Рекомендований студентам, що навчаються за програмою підготовки магістрів напряму специфічні категорії зі спеціальності «Управління навчальним закладом» (за типами).

ЗМІСТ

I. Вступ	4
II. Організаційно-методичні матеріали	6
III. Обсяг і структура курсу	8
IV. Навчально-тематичний план дисципліни	11
V. Лекції з курсу «Державна політика в галузі освіти»	14
Тема 1. Основні засади державної політики в галузі освіти	14
Тема 2. Пріоритетні напрями, механізми та інструментарій реалізації державної політики в галузі освіти в умовах інноваційного розвитку України.....	17
Тема 3. Концептуальні засади формування європейського освітнього простору	21
Тема 4. Європейське співробітництво та інтеграція України в Європейській освітній простір	26
Тема 5. Передумови виникнення та розвиток громадських організацій на сучасному етапі	30
Тема 6. Державно-громадське управління освітнім закладом в Україні	33
VI. Тематика семінарських та практичних занять	37
1. Спеціалізація «Управління вищим навчальним закладом»	38
2. Спеціалізація «Управління загальноосвітнім навчальним закладом»	65
VII. Загальні положення щодо організації самостійної та індивідуальної роботи студентів з дисципліни «Державна політика в галузі освіти».....	93
VIII. Тематика індивідуальних науково-дослідних завдань	97
1. Спеціалізація «Управління вищим навчальним закладом»	97
2. Спеціалізація «Управління загальноосвітнім навчальним закладом»	99
IX. Методичні вимоги до виконання індивідуальних науково-дослідних завдань.....	100
X. Перелік питань до модульного та екзаменаційного контролю	102
1. Спеціалізація «Управління вищим навчальним закладом»	102
2. Спеціалізація «Управління загальноосвітнім навчальним закладом»	104
XI. Критерії оцінювання якості знань студента	107
XII. Глосарій	112
XIII. Список рекомендованої літератури	121
1. Спеціалізація «Управління вищим навчальним закладом»	121
2. Спеціалізація «Управління загальноосвітнім навчальним закладом»	127

I. ВСТУП

Дисципліна «Державна політика в галузі освіти» передбачена навчальним планом і є обов'язковою для вивчення студентами спеціальності «Управління навчальним закладом», що навчаються за освітньо-кваліфікаційною програмою «магістр» за напрямком підготовки «Специфічні категорії» за денною та заочною формою навчання.

Дисципліна «Державна політика в галузі освіти» дає студентам базову сукупність інформації та вмінь, що формує у них необхідні знання і навички в області управління навчальним закладом. Вона є ядром прилучення студентів до творчої роботи і відіграє важливу роль у формуванні професійного фахівця. Навчальна дисципліна ґрунтується на спеціальних знаннях, навичках і уміннях, одержаних магістрантами при вивченні попередніх дисциплін гуманітарного циклу. У свою чергу, вона є основою для виявлення і розвитку творчих здібностей студентів, постановки та розв'язання ними наукових задач за фахом; спрямована на подальший розвиток у них потреби теоретичного осмислення і практичного використання одержаних знань, усвідомлення себе як особистостей, здатних самостійно розвивати свої творчі здібності, ставити і вирішувати практичні задачі за фахом на професійно високому рівні.

Предметом курсу є засади формування, напрями і механізми реалізації державної освітньої політики, роль державного та громадського управління в забезпеченні функціонування й розвитку освіти в Україні з урахуванням світового освітнього процесу.

Мета навчальної дисципліни полягає у формуванні та вдосконаленні системи знань про стратегію, тактику та механізми реалізації державної політики в галузі освіти, напрями, шляхи і умови реформування вітчизняної системи освіти в контексті глобалізації та євроінтеграції; визначенні проблем входження України в єдину Європейську освітню систему; сприянні здобуттю додаткових знань й умінь з новітніх досягнень у роботі менеджера освіти з громадськими організаціями.

Завдання

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основні категорії і поняття державної політики в галузі освіти;
- сутність і принципи державної політики в галузі освіти;
- класифікацію механізмів державного управління за різними ознаками;
- основні складові та структуру механізму державного управління;
- показники та критерії ефективності освітянської політики в сучасній Україні з урахуванням світової практики;
- вітчизняний і європейський досвід реформування освіти;
- відмінність та подібність реформувань систем освіти України і Європейських держав;

- сутність та специфіку основних напрямків реформування системи освіти в Україні в контексті світового освітнього процесу;
- основні напрями реалізації Болонського процесу, проблеми впровадження та застосування стандартів та вимог Болонської декларації у вищих навчальних закладах України;
- поняття і структуру громадських організацій, передумови їх створення;
- класифікацію громадських організацій;
- специфіку роботи менеджерів освіти з громадськими організаціями;

вміти:

- володіти навичками аналізу систем управління освітою;
- працювати з різними видами інформації, що характеризують сучасний стан освіти та тенденції її розвитку;
- визначати специфіку та особливості механізмів реалізації державної політики в галузі освіти;
- узагальнювати теоретико-методологічний науковий доробок щодо регулювання інтеграційних процесів системи освіти до європейського освітнього простору;
- здійснювати аналіз напрямків реформування в вітчизняній та європейській освітній галузі, її досягнення та недоліки;
- визначати специфіку та особливості напрямків реформування освіти на державному та регіональному рівнях в контексті євроінтеграції;
- застосовувати набуті знання в навчальному процесі та втілювати їх у професійній діяльності;
- аналізувати і оцінювати рівень спільної роботи менеджера освіти з громадськими організаціями;
- розвивати навички ефективного діалогу з громадськими організаціями, роботи на партнерських засадах;
- застосовувати набуті знання у професійній діяльності.

II. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

Загальні положення модульно-рейтингової технології навчання

Навчальний процес здійснюється за такими формами: навчальні заняття, виконання індивідуальних завдань, самостійна робота, практична підготовка, контрольні заходи. Основні види навчальних занять з дисципліни «Державна політика в галузі освіти»: лекція, семінарські, практичні, консультації.

Лекція – основна форма проведення навчальних занять, призначених для засвоєння теоретичного матеріалу. Як правило, лекція є елементом курсу лекцій, який охоплює основний теоретичний матеріал окремої або кількох тем навчальної дисципліни.

Лекційні заняття не орієнтовані на дублювання підручників і навчальних посібників. Основними завданнями, що визначають напрямок лекційних занять, є: характеристика структури теми; розкриття змісту категоріального апарату теми; висвітлення зв'язку теорії з практикою.

Лекція є теоретичною основою семінарських і практичних занять, подальшого самостійного вивчення студентами курсу.

Лекції читаються методом усного викладання навчального матеріалу. З метою активізації пізнавальної діяльності студентів про розгляд окремих питань використовується проблемний метод і його елементи, творчі дискусії, діалогові і частково пошукові методи. Підвищення ефективності використання навчального часу і наочності навчання досягається шляхом використання в процесі лекційних занять технічних засобів передачі інформації, таблиць, плакатів і опорних конспектів.

Семінарські заняття – форма навчального заняття, на якому проводиться дискусія навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують виступи на підставі індивідуально виконаних завдань (рефератів).

Семінари з дисципліни проводяться з метою поглиблення знань одержаних студентами на лекціях і в процесі їх самостійної роботи з навчальною літературою та нормативно-законодавчими джерелами, а також прищеплення їм навичок пошукових знань і узагальнення матеріалу. Питання, які виносяться на семінарські заняття, носять проблемний характер і дають можливість організувати під керівництвом викладача конструктивну дискусію. В процесі заняття слід створювати умови для активного обговорювання питань, що розглядаються, і для вільного висловлювання кожним слухачем своїх поглядів без стримування їх ініціативи.

Для забезпечення якісної підготовки слухачів до семінарського заняття викладач розробляє план його проведення, який видає студентам на першій лекції з відповідної теми.

На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами реферати, їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати й обстоювати свою позицію, тощо. Отримані студентом оцінки на окремих

семінарських заняттях враховуються у підсумковій оцінці даної навчальної дисципліни.

Практичне заняття – форма навчального заняття на якому організовано детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни з формуванням навичок і практичного застосування через індивідуальне виконання завдань. Оцінки, отримані студентом за окремі практичні заняття, враховуються при виставленні підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни.

Основні форми проведення семінарських і практичних занять: ділові і дидактичні ігри, тренінги, дискусійні форми розгляду ситуацій у галузі освіти, наукові семінари, дебатні турніри, комп'ютерні презентації, реферативні читання, навчальні конкурси, тестування.

Консультація – форма навчального заняття, на якому студент отримує відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування.

Індивідуальне науково-дослідне завдання (далі ІНДЗ) – форма організації навчання, яка передбачає систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань із дисципліни та застосування їх у практичній діяльності; розвиток навичок самостійної роботи з літературними джерелами та законодавчою базою.

ІНДЗ виконують студенти самостійно під керівництвом викладачів. Як правило, індивідуальні завдання виконуються окремо кожним студентом. У тих випадках, коли завдання мають комплексний характер, до їх виконання можуть залучатися декілька студентів. ІНДЗ передбачає написання творчої роботи на задану тему і обґрунтування висловлювань. Оцінки, отримані студентом за ІНДЗ, враховуються при виставленні підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни.

Основними видами індивідуального завдання є: проект, модель, есе, творча робота, реферат.

Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових занять. Зміст самостійної роботи студента з дисципліни визначається навчальною програмою дисципліни, завданнями і вказівками викладача. Проблемні та логічні завдання за кожною темою, що виносяться на самостійне вивчення та рекомендована література також надаються викладачем.

Самостійна робота – найважливіша складова частина навчальної роботи студентів, що виконується під керівництвом викладача.

Наукова робота студента поділяється на аудиторну й позааудиторну. Під час аудиторної роботи визначаються теми і напрямки наукових робіт студентів за певним професійним спрямуванням.

Позааудиторна наукова робота є роботою науково-теоретичного спрямування з відповідної спеціальності.

Слід зазначити, що залікова одиниця (кредит) включає всі види навчальної роботи студента: аудиторна, самостійна, реферати, тести тощо.

III. ОБСЯГ І СТРУКТУРА КУРСУ

Опис навчальної дисципліни «Державна політика в галузі освіти»

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань _____ (шифр і назва)	За вибором	
	Напрямок підготовки 1801 Специфічні категорії		
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): Управління навчальним закладом	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – проект, модель, письмова творча робота		Семестр	
Загальна кількість годин - 108		1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4-5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	Лекції	
		14 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		30 год.	16 год.
		Лабораторні	
		0 год.	0 год.
		Самостійна робота	
55 год.	75 год.		
Індивідуальні завдання: 9 год.			
Вид контролю: екзамен			

Методи навчання

При вивченні курсу передбачається використання таких основних методів та технологій навчання:

- інформаційних;
- інформаційно-ілюстративних;
- проблемного навчання;
- методів активного навчання;
- модульного навчання;
- творчих завдань;
- робота в Інтернет.

Структура навчальної дисципліни

Спеціалізація «Управління вищим навчальним закладом»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Державна політика і управління освітою												
Тема 1. Основні засади державної політики в галузі освіти	18	2	6	0	0	10	19	2	2	0	0	15
Тема 2. Пріоритетні напрями, механізми та інструментарій реалізації державної політики в галузі освіти в умовах інноваційного розвитку України	18	2	4	0	3	9	17	2	2	0	3	10
Разом за змістовим модулем 1	36	4	10		3	19	36	4	4		3	25
Змістовий модуль 2. Освітня політика в контексті глобалізації та євроінтеграції												
Тема 3. Концептуальні засади формування європейського освітнього простору	8	2	2	0	0	4	13	1	2	0	0	10
Тема 4. Європейське співробітництво та інтеграція України в Європейський освітній простір	28	2	8	0	3	15	23	1	4	0	3	15
Разом за змістовим модулем 2	36	4	10	0	3	19	36	2	6	0	3	25
Змістовий модуль 3. Менеджмент освіти в аспекті роботи з громадськими організаціями												
Тема 5. Передумови виникнення та розвиток громадських організацій на сучасному етапі	10	2	2	0	0	6	8	1	2	0	0	5
Тема 6. Державно-громадське управління освітнім закладом в Україні	26	4	8	0	3	11	28	1	4	0	3	20
Разом за змістовим модулем 3	36	6	10	0	3	17	36	2	6	0	3	25
Усього годин	108	14	30	0	9	55	108	8	16	0	9	75

Спеціалізація «Управління загальноосвітнім навчальним закладом»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Державна політика і управління освітою												
Тема 1. Основні засади державної політики в галузі освіти	18	2	6	0	0	10	19	2	2	0	0	15
Тема 2. Пріоритетні напрями, механізми та інструментарій реалізації державної політики в галузі освіти в умовах інноваційного розвитку України	18	2	4	0	3	9	17	2	2	0	3	10
Разом за змістовим модулем 1	36	4	10		3	19	36	4	4		3	25
Змістовий модуль 2. Освітня політика в контексті глобалізації та євроінтеграції												
Тема 3. Концептуальні засади формування європейського освітнього простору	8	2	2	0	0	4	13	1	2	0	0	10
Тема 4. Європейське співробітництво та інтеграція України в Європейський освітній простір	28	2	8	0	3	15	23	1	4	0	3	15
Разом за змістовим модулем 2	36	4	10	0	3	19	36	2	6	0	3	25
Змістовий модуль 3. Менеджмент освіти в аспекті роботи з громадськими організаціями												
Тема 5. Передумови виникнення та розвиток громадських організацій на сучасному етапі	10	2	2	0	0	6	8	1	2	0	0	5
Тема 6. Державно-громадське управління освітнім закладом в Україні	26	4	8	0	3	11	28	1	4	0	3	20
Разом за змістовим модулем 3	36	6	10	0	3	17	36	2	6	0	3	25
Усього годин	108	14	30	0	9	55	108	8	16	0	9	75

IV. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Державна політика і управління освітою

Тема 1. Основні засади державної політики в галузі освіти

Освіта як соціальне явище. Поняття, цілі та задачі освіти. Основні значення поняття «освіта». Мета, основні цілі освіти. Система освіти, її структурні складові.

Державна політика в галузі освіти: поняття, сутність, об'єкти, соціальні функції. Основні принципи державної політики України в галузі освіти.

Правова основа сучасної державної політики в галузі освіти в Україні. Формування правового поля освіти. Гарантії права на освіту.

Державне управління освітою в Україні. Основні наукові підходи до управління. Основні засади сучасної системи управління сферою освіти в Україні. Система органів державного управління освітою. Повноваження та функції органів державної виконавчої влади й органів місцевого самоврядування в питаннях реалізації державної політики в галузі освіти. Структурні підрозділи управління освітою. Тенденції централізації і децентралізації управління освітою на загальнодержавному та регіональному рівнях. Концепція Національної доктрини розвитку освіти України щодо удосконалення управління освітою.

Тема 2. Пріоритетні напрями, механізми та інструментарій реалізації державної політики в галузі освіти в умовах інноваційного розвитку України

Державна політика України в галузі освіти. Мета і пріоритети освітянської політики. Завдання національної системи освіти. Ключові напрями державної освітньої політики.

Механізми реалізації державної політики в галузі освіти. Теоретико-методологічні засади державних механізмів управління в галузі освіти. Державні механізми: сутність, поняття, категорії, принципи, методи, система, класифікація.

Види реалізації державної політики в галузі освіти: політичний, фінансово-економічний, організаційний, правовий, мотиваційний, інноваційний та інші.

Інструментарій реалізації державної політики в галузі освіти. Ліцензування діяльності з надання освітніх послуг. Акредитація напрямів та спеціальностей. Акредитація навчальних закладів. Атестація навчальних закладів. Атестація педагогічних, науково-педагогічних та наукових кадрів. Освітні стандарти. Правове регулювання механізмів державного управління в галузі освіти.

Змістовий модуль 2. Освітня політика в контексті глобалізації та євроінтеграції

Тема 3. Концептуальні засади формування європейського освітнього простору

Складові європейської освітньої політики. Сутність основних понять: «євроінтеграція», «інтеграція», «інтернаціоналізація», «європеїзація», «євроінтеграція освіти», «демократизація освіти», «Європейський Союз». Основні складові загальноінтеграційного процесу розвитку освіти.

Основні етапи формування освітньої політики Європейського Союзу, її зміст та особливості. Фактори, що впливають на сферу освіти Європейського Союзу та держав-членів ЄС.

Концептуальні засади європейської освітньої інтеграції. Цілі, задачі ті основні принципи політики ЄС в галузі освіти. Відкрита освіта і відкрите навчальне середовище.

Механізми та інструменти реалізації європейської освітньої політики. Освітнянські програми Євросоюзу.

Тема 4. Європейське співробітництво та інтеграція України в Європейський освітній простір

Співпраця України та Європейського Союзу у сфері освіти: реальність і перспективи розвитку. Ступінь інтегрованості України у загальноєвропейський освітній простір. Напрями інтеграції України у Європейський освітній простір.

Європейський контекст реформ у галузі освіти в Україні: переваги, недоліки. Головні напрями реформування освітньої політики в Україні. Стратегії реформування освіти в Україні в умовах інтеграції/глобалізації. Удосконалення системи середньої освіти. Реформування вищої освіти. Формування ефективної системи освіти протягом життя. Упровадження елементів відкритої освіти.

Проблеми та шляхи удосконалення процесу реформування вітчизняної освіти в контексті провідних тенденцій розвитку європейського освітнього простору.

Змістовий модуль 3. Менеджмент освіти в аспекті роботи з громадськими організаціями

Тема 5. Передумови виникнення та розвиток громадських організацій на сучасному етапі

Сутність поняття «громадські організації». Ознаки об'єднання громадян в громадські організації. Нормативно-правові акти, які регламентують діяльність громадських організацій. Структура органів управління громадською організацією. Принципи управління громадською організацією. Структура діяльності громадської організації. Сфера діяльності громадської організації.

Передумови виникнення та розвиток громадських організацій. Шляхи розбудови громадських організацій. Роль держави у формуванні і розвитку громадських організацій.

Соціально-політичне призначення і роль громадських організацій. Види громадських організацій відповідно до їх завдань. Типологія громадських організацій. Критерії класифікації громадських організацій (за структурною організацією, за видами діяльності). Функції громадських організацій.

Критерії співвідношення громадських організацій і громадянського суспільства.

Тема 6. Державно-громадське управління освітнім закладом в Україні

Сутність поняття «державно-громадське управління». Мета, предмет, завдання, зміст державно-громадського управління освітою. Методологічна основа. Організаційна структура державно-громадського управління освітою. Документами, які визначають юридичну можливість упровадження в навчальному закладі державно-громадського управління.

Історія розвитку державно-громадського управління в Україні. Основні шляхи та форми виховання громадянськості в умовах освітнього закладу.

Зв'язки з громадськістю у формуванні іміджу освітнього закладу. Суть поняття «імідж освітнього закладу». Потреба формування іміджу освітнього закладу. Етапи формування іміджу освітнього закладу. Принципи розвитку зв'язків освітнього закладу з громадськістю. Рекомендації щодо використання зв'язків з громадськістю у формуванні позитивного іміджу освітнього закладу.

Соціальне партнерство як інструмент забезпечення стратегічного розвитку освітнього закладу. Суть і значення соціального партнерства в освіті. Основні принципи соціального партнерства. Види соціального партнерства. Модель соціального партнерства навчального закладу за типами освітньої діяльності.

Моделі державно-громадського управління освітнім закладом. Основні складові державно-громадської моделі управління освітніми закладами. Модель структурно-громадського супроводу. Модель інформаційно-громадського супроводу. Модель субординаційно-проміжного партнерства. Рівні участі громади в управлінні освітнім закладом. Принципи державно-громадської моделі управління навчальним закладом.

V. ЛЕКЦІЇ З КУРСУ «ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В ГАЛУЗІ ОСВІТИ»

Змістовий модуль 1. Державна політика і управління освітою

Тема 1. Основні засади державної політики в галузі освіти

1. Освіта як соціальне явище.
2. Державна політика в галузі освіти: поняття, сутність, об'єкти, соціальні функції, основні принципи.
3. Правова основа сучасної державної політики в галузі освіти в Україні.
4. Державне управління освітою в Україні.

***Основні терміни та поняття:** державна політика в галузі освіти, освіта як соціальне явище, освіта, гарантії права на освіту, системи управління сферою освіти в Україні, органи державного управління освітою, державне управління освітою.*

1. Освіта як соціальне явище.

Світова цивілізація переживає небачені в історії зміни і підійшла до такого періоду, коли її прогрес визначається інтелектуально-освітньою потужністю.

Безумовно, динамічні трансформаційні процеси охопили і національні системи освіти. Більшість держав світу прийшли до висновку, що саме освіта є основою розвитку суспільства, нації та держави, запорукою гідного майбутнього. Вона є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства і водночас – стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені.

Освіту як соціальне явище необхідно розглядати в єдності всіх його сторін: як цінність, як систему освітніх організацій та установ, як процес, як результат і як найважливіше право людини. Освіта – частина засобу виробництва матеріального життя, яка за допомогою двох взаємопов'язаних процесів навчання та виховання здійснює цілеспрямоване формування необхідного для суспільства типу особистості. Мета освіти – інтелектуальний і моральний розвиток людини. Сучасному суспільству потрібен громадянин, який би мав самостійне, критичне мислення, вмів бачити і творчо вирішувати існуючі проблеми, був освіченим фахівцем.

З урахуванням вищевказаних цілей і принципів основне завдання освіти в цілому складається з регулярного задоволення потреб людини у розвитку, спрямування її здібностей на пошук і досягнення здорового способу життя, забезпечення соціального розвитку суспільства, держави та охорони природи.

2. Державна політика в галузі освіти: поняття, сутність, об'єкти, соціальні функції, основні принципи.

Державна політика в сфері освіти розуміється як концентроване вираження волі багатонаціонального народу України, спрямованої на задоволення запитів особистості та потреб розвитку громадянського суспільства, держави, родини (з урахуванням економічних можливостей держави).

Державна політика в сфері освіти передбачає націленість державних і громадських інститутів на всебічний розвиток освіти як загальної форми людського життя. Одночасно держава, вирішуючи ті чи інші завдання соціально-економічного розвитку країни, орієнтує систему освіти таким чином, щоб забезпечити освітню підтримку (супровід) (поряд з політичною, фінансово-економічною, правовою, організаційною і т. д.) перетворень, що проводяться в країні (перепрофілювання економічних структур, рішення проблем зайнятості, підвищення рівня правової культури населення і т. д.).

На формування державної політики в галузі освіти впливають зовнішні та внутрішні чинники, що вимагає враховувати стан, тенденції та перспективи розвитку освіти, потреби суспільства та держави в освіті, розробляти реалістичну освітню політику, яка б була побудована на вітчизняному досвіді освітньо-педагогічної діяльності з урахуванням світових досягнень в освітній сфері.

Державна політика в галузі освіти ставить за мету пріоритетний розвиток системи освіти в інтересах формування гармонійно розвиненої, соціально активної, творчої особистості, що у свою чергу є одним з визначальних чинників економічного і соціального прогресу суспільства.

Суб'єктом державної політики у галузі освіти є держава, як сукупність органів публічної влади всіх рівнів апарату управління.

Об'єктом – заклади освіти.

При формулюванні державної політики у сфері освіти, як правило, враховуються всі її соціальні функції, в тому числі й така, як консолідація освітніми засобами місцевих територіальних, регіональних та загальнонаціональних спільнот в інтересах розвитку країни та її адміністративних одиниць (регіонів).

Державна політика у області вищої освіти ґрунтується на принципах:

- доступності і конкурсності отримання вищої освіти кожним громадянином України;
- незалежності отримання вищої освіти від впливу політичних партій, суспільних і релігійних організацій;
- інтеграції системи вищої освіти України в світову систему вищої освіти при збереженні і розвитку досягнень і традицій української вищої школи;
- спадкоємності процесу отримання вищої освіти;
- державної підтримки підготовки фахівців для пріоритетних напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень;
- гласності при формуванні структури і об'ємів освітньої і професійної підготовки фахівців.

3. Правова основа сучасної державної політики в галузі освіти в Україні.

За роки незалежності України створено потужну правову й нормативну базу дошкільної, позашкільної, загальної середньої, вищої, післядипломної тощо освіти, на яку спирається державна політика в галузі освіти.

Завданням законодавства в галузі освіти є регулювання суспільних відносин у галузі навчання, виховання, професійної, наукової, загальнокультурної підготовки громадян України.

Законодавство в галузі освіти базується на Конституції і складається з наступних Законів України:

«Про освіту» (від 23.05.1991 № 1060-XII),
 «Про професійно-технічну освіту» (від 10.02.1998 № 103/98-ВР),
 «Про загальну середню освіту» (від 13.05.1999 № 651-XIV),
 «Про позашкільну освіту» (від 22.06.2000 № 1841-III),
 «Про дошкільну освіту» (від 11.07.2001 № 2628-III),
 «Про вищу освіту» (від 17.01.2002 № 2984-III),
 «Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю» (від 04.11.2004 № 2150-IV),
 «Про мови в Українській РСР» (від 28.10.1989 № 8312-XI),
 «Про наукову і науково-технічну діяльність» (від 13.12.1991 № 1977-XII),
 «Про охорону дитинства» (від 26.04.2001 № 2402),
 «Про ратифікацію Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні» (від 03.12.1999 № 1273-XIV),
 «Про ратифікацію Кредитної угоди між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку» (від 21.12.2005 № 3255-IV),
 Указ Президента України «Про національну доктрину розвитку освіти у XXI столітті» (від 17.04.2002 № 347) тощо.

В Україні визначається і діє принцип верховенства права. Гарантії права на освіту визначено в ст. 53 Конституції України, зокрема в ній сказано, що повна загальна середня освіта оголошена обов'язковою. Держава узяла на себе обов'язок забезпечувати доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій і пільг учням і студентам. Громадяни мають право безвідплатно дістати вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі. Громадянам, що належать до національних меншин, згідно закону гарантується право на навчання на рідній мові або на вивчення рідної мови в державних і комунальних навчальних закладах, або через національні культурні товариства.

4. Державне управління освітою в Україні.

Державне управління – це здійснювана на професійній основі діяльність особливої групи людей (державних і муніципальних органів влади, посадовців) в політико-адміністративній системі, які реалізують волю держави на основі законів і інших нормативно-правових актів по наданню і забезпеченню конституційно-законодавчих прав (і обов'язків) громадян, наданню суспільних послуг з принципу рівноправності громадян в цілях побудови правової соціально орієнтованої держави.

Держаний характер управління системою освіти закріплено сукупністю принципів державної політики в галузі освіти, сформульованих у ст. 4 Закону України «Про освіту».

Відповідно до Закону «Про освіту» в Україні створено систему органів державного управління освітою: Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, міністерства і відомства України, яким підпорядковані навчально-виховні заклади; Міністерство освіти Автономної Республіки Крим; місцеві органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування і підпорядковані їм органи управління освітою.

Структурними підрозділами управління є відділи вищих навчальних закладів, загальноосвітніх навчальних закладів, дошкільних установ, позашкільних закладів (планово-фінансовий, методичний, господарський та ін.), сектори (попереднього прогнозування, виховної роботи, атестації та перепідготовки педагогічних кадрів, методистів-координаторів, бібліотечних фондів та ін.), комісії (атестаційна, з питань орендних відносин, нових педагогічних технологій, комерційної діяльності закладів освіти, проведення випускних та перевідних екзаменів та ін.), фонди.

Тема 2. Пріоритетні напрями, механізми та інструментарій реалізації державної політики в галузі освіти в умовах інноваційного розвитку України

1. Державна політика України в галузі освіти: мета, пріоритети, ключові напрями.
2. Механізми реалізації державної політики в галузі освіти.
3. Інструментарій реалізації державної політики в галузі освіти.

Основні терміни та поняття: державна політика, мета державної політики, пріоритетні напрями державної політики щодо розвитку освіти, напрями державної освітньої політики, державні механізми управління освітою, класифікація механізмів державного управління, структура механізмів державного управління закладами освіти в Україні, національна система освіти, ліцензування, акредитація, атестація, стандартизація освіти.

1. Державна політика України в галузі освіти: мета, пріоритети, ключові напрями.

Державна політика у галузі освіти (освітня політика держави) – цілеспрямована діяльність державних органів щодо забезпечення права

кожного на освіту, що досягається завдяки забезпеченню функціонування та розвитку освітньої системи.

Основною *метою* освітньої політики держави постає забезпечення права кожного на освіту (максимально можливого та рівного обсягу цього права). Досягнення цієї мети входить до числа сукупних, спільних інтересів різних суспільних страт (прошарків, класів), оскільки реалізація права кожного на освіту сприятиме зростанню національної конкурентоспроможності, розвиткові економіки, добробуту, науки, культури суспільства в цілому. У зв'язку з цим у частині першій ст. 4 ЗУ «Про освіту» зазначається, що «Україна визнає освіту пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного та культурного розвитку суспільства».

Пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку освіти Національна доктрина визначила:

- особову орієнтацію освіти;
- формування національних і загальнолюдських цінностей;
- створення для громадян рівних можливостей в отриманні освіти;
- постійне підвищення якості освіти, оновлення його змісту і форм організації учбово-виховного процесу;
- розвиток системи безперервної освіти і навчання впродовж життя;
- пропаганду здорового способу життя;
- розширення україномовного освітнього простору;
- забезпечення освітніх потреб національних меншин;
- забезпечення економічних і соціальних гарантій для професійної самореалізації педагогічних, науково-педагогічних працівників, підвищення їх соціального статусу;
- розвиток дошкільної, позашкільної, загальної середньої освіти в сільській місцевості і професійно-технічної освіти;
- органічне об'єднання освіти і науки, розвиток педагогічної і психологічної науки, дистанційної освіти;
- упровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій;
- створення індустрії сучасних засобів навчання і виховання, повне забезпечення ними учбових закладів;
- створення ринку освітніх послуг і його науково-методичне забезпечення;
- інтеграцію вітчизняної освіти в європейський і світовий освітній простір.

Ключові напрями державної освітньої політики:

- реформування системи освіти на основі філософії «людиноцентризму» як стратегії національної освіти;
- оновлення законодавчо-нормативної бази системи освіти, адекватної вимогам часу;
- модернізація структури, змісту й організації освіти на засадах компетентнісного підходу, переорієнтації змісту освіти на цілі сталого розвитку;
- створення і забезпечення можливостей для реалізації різноманітних освітніх моделей, навчальних закладів різних типів і форм власності, різноманітних форм та засобів отримання освіти;

- побудова ефективної системи національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді;
- забезпечення доступності та неперервності освіти впродовж життя;
- формування здоров'язбережного середовища, екологізації освіти, валеологічної культури учасників навчально-виховного процесу;
- розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті, підвищення якості освіти на інноваційній основі;
- інформатизація освіти, удосконалення бібліотечного та інформаційно-ресурсного забезпечення освіти і науки;
- забезпечення національного моніторингу системи освіти;
- підвищення соціального статусу педагога;
- створення сучасної матеріально-технічної бази системи освіти (витяг з Національної стратегії розвитку освіти України на 2012-2021 роки).

2. Механізми реалізації державної політики в галузі освіти.

Система основних механізмів включає: сукупність принципів, які обумовлюють реалізацію закономірності інноваційної підготовки кадрів (вони визначають спрямованість, зміст та організацію випереджального розвитку освіти, проектування інноваційного розвитку, відкритість освіти і громадської участі в ній, безперервність освіти, стратегічне інвестування, інноваційність освітнього середовища); стандартизацію у вищій освіті як організаційно-правовий механізм досягнення нею інноваційного рівня; механізми інвестиційної привабливості та ефективного економічного забезпечення системи освіти; механізми залучення громадських та професійних організацій до вирішення актуальних питань формування та реалізації освітньої політики; критеріальну оціночну базу як механізм виявлення реального стану у визначенні ресурсів для оптимізації системи освіти.

Структуру механізмів реалізації державної політики в галузі освіти складають: правові; ідеологічні; економічно-фінансові; мотиваційні; організаційні; політичні та інші механізми.

Головну роль у реалізації державної політики у сфері освіти відіграють механізми державного управління, тому їх аналіз є актуальним. Механізм державного управління – це система прямих та зворотних зв'язків, призначена для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, методи, важелі, інструменти впливу на об'єкт управління з відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням.

Систему механізмів державного управління освітньої галузі складають правове, нормативне, інформаційне, фінансово-економічне забезпечення. Також, до її складу відносяться: планування, організація, мотивація, координування, розпорядження, контроль, облік, аналіз. Механізм державного управління, як система, реалізується через конкретні методи, важелі й інструменти впливу.

3. Інструментарій реалізації державної політики в галузі освіти.

Незважаючи на зростання ролі громадського управління освітою, важливість інструментів державного управління освітою залишається беззаперечною внаслідок властивих державним інституціям атрибутів: загальнонаціональних масштабів, обов'язковості їх рішень, впливу позитивної та ретроспективної юридичної відповідальності, підтримки реалізації їх рішень коштами державного бюджету.

Основні інструменти: механізми ліцензування, акредитації, атестації спеціальностей, програм, самого навчального закладу, а також механізми контролю за дотриманням ліцензійних умов надання освітніх послуг і правил провадження освітньої діяльності навчальним закладом в цілому та його окремими структурними підрозділами. Визначені інструменти спрямовані в першу чергу на встановлення відповідності освітніх послуг державним стандартам.

Ліцензування – це підтвердження права навчально-виховного закладу здійснювати діяльність по наданню послуг для отримання загальної середньої освіти на рівні державних стандартів. Мета ліцензування – встановлення відповідності програми діяльності навчально-виховного закладу заявленому статусу, створення рівних можливостей для суб'єктів підприємництва на ринку освітніх послуг, забезпечення захисту прав і законних інтересів держави та замовників цих послуг.

Акредитація – це процедура, у ході якої національний орган з акредитації засвідчує компетентність юридичної особи чи відповідного органу з оцінки відповідності (ООВ) виконувати певні види робіт.

Акредитації підлягають не усі навчальні заклади, а лише ВНЗ, заклади післядипломної освіти та в особливому порядку – деякі інші заклади (зокрема: заклади, що проводять підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації водіїв транспортних засобів – автошколи). Акредитації підлягають спеціальності у ВНЗ та вищих професійних училищах.

Атестація – це підтвердження державою здатності закладу до проведення навчально-виховного процесу на рівні державних стандартів освіти. Метою державної атестації навчальних закладів визначено здійснення державного контролю за їх діяльністю незалежно від підпорядкування, типу та форми власності і проводиться для забезпечення реалізації єдиної державної політики у сфері освіти та визначення спроможності навчального закладу здійснювати освітню діяльність на рівні державних вимог (стандартів). Основними принципами атестації навчальних закладів МОНмолодьспорту України визначено: плановість, об'єктивність, науковість, компетентність, гласність, коректність.

Державна атестація випускників навчальних закладів – це встановлення відповідності рівня отриманої ними певного рівня освіти вимогам стандартів освіти.

Стандартизація освіти – це процес встановлення єдиних вимог щодо освітньої діяльності в однотипних навчальних закладах, що є комплексною державною нормою якості, яка прийнята до виконання на території країни. Часто поняття стандартизації тлумачиться як діяльність, спрямована на досягнення оптимальної рівноваги під час вирішення типових завдань, пов'язаних з навчальним процесом.

Змістовий модуль 2. Освітня політика в контексті глобалізації та євроінтеграції

Тема 3. Концептуальні засади формування європейського освітнього простору

1. Складові європейської освітньої політики.
2. Основні етапи формування освітньої політики Європейського Союзу, її зміст та особливості.
3. Концептуальні засади європейської освітньої інтеграції.
4. Механізми та інструменти реалізації європейської освітньої політики.

***Основні терміни та поняття:** євроінтеграція, Європейський Союз, освітня інтеграція, освітня політика, освітні програми ЄС, принципи європейської освітньої політики.*

1. Складові європейської освітньої політики.

Глобальні інтеграційні процеси сучасного світу – об’єктивна тенденція розвитку усіх сфер суспільного життя. Всеохоплюючий характер цих процесів вимагає вироблення управлінських критеріїв на новому етапі розвитку суспільства. Адже процеси глобалізації торкнулися не лише суспільного виробництва, а і культури та духовного життя, освітньої та наукової сфер, ставши визначальними факторами формування способу та якості життя усього світу та окремих державно-організованих суспільств.

Саме тому нагальною вимогою часу стала підготовка фахівців нової генерації, здатних творчо мислити, швидко орієнтуватися у сучасному насиченому інформаційному просторі, приймати нестандартні рішення, вчитися і розвиватися протягом усього життя. На початку XXI ст. значно підвищились вимоги до якості освіти і підготовки фахівців. Сьогодні потрібна освіта, що постійно оновлюється – знаннями, технологіями, засобами навчання, організаційними та управлінськими підходами.

У сучасному світі інтеграція в соціальному просторі є домінуючим процесом, який розвивається достатньо інтенсивно, пробиваючи собі дорогу через чисельні труднощі і перепони, охоплюючи все ширше коло явищ суспільного життя.

Євроінтеграція – це процес, що характеризується політичною, економічною, правовою, культурною та соціальною інтеграцією всіх країн Європи чи частини з них.

Поняття «євроінтеграція» часто ототожнюють з поняттями «вступ до Європейського Союзу (ЄС)» та «європеїзація», що є невірним. Вступ до ЄС – це політичне рішення, яким частина національного суверенітету передається союзному центру в Брюссель. В разі вступу до ЄС країна починає визнавати законодавство, нормативи і стандарти ЄС, діяти в рамках єдиної союзної політики. Зростає вплив рішень, які колективно приймаються в Брюсселі. Країна дістає певні обмеження в задоволенні власних національних інтересів,

які обумовлені інтересами інших членів ЄС. В разі вступу до ЄС фінансова система країни в значній мірі поступається своєю незалежністю, а в перспективі країна може втратити й власну валюту, що обумовлено переходом на євро.

Інтеграція та інтернаціоналізація передбачають координацію як навчальних програм, так і системи навчання в цілому, а також міжнародну співпрацю навчальних закладів: обмін суб'єктами освітнього процесу між навчальними закладами різних країн, проведення конференцій, симпозіумів, семінарів щодо проблем навчання та наукової роботи з метою визнання документів про освіту.

Поняття «*європеїзація*» означає розбудову в країні соціальної та державної організації за європейським зразком, тобто це величезна кількість реформ і процесів, які необхідно здійснити. Європеїзація не означає зовнішньої спрямованості держави, натомість це – модернізаційний план. Модернізація може реалізовуватися за будь-яким зразком: за європейським, за американським, за японським. Тому європеїзація – це орієнтири, до яких прагне країна, а саме до європейських цінностей. Європеїзація України – це розбудова Європи всередині країни, яка ніяк не пов'язана з геополітичними рішеннями або вступом до зовнішніх спільнот.

Аналізуючи вищесказане можна зробити висновок, що європеїзація має передувати всім іншим процесам, оскільки є визначальною для України. За нею мають слідувати євроінтеграція і, насамкінець, вступ країни до ЄС, якщо він відповідатиме стратегічним і національним інтересам держави і народу.

Основні складові загальноінтеграційного процесу розвитку освіти:

- інтернаціоналізація освіти;
- зростання конкуренції на світовому ринку освітніх послуг;
- схильність до нових економічних імперативів, створюваних глобалізацією;
- зміна функцій держави в області освіти;
- збільшення тривалості навчання;
- розширення мережі навчальних закладів тощо.

Освітня політика ЄС нині розвивається, реагуючи на зміни в суспільстві. З одного боку, вона є центральною точкою зустрічі 27 векторів держав ЄС, з іншого, – її зміст наповнюється згідно політики кожної держави окремо, у відповідності до особливостей кожної з них.

2. Основні етапи формування освітньої політики Європейського Союзу, її зміст та особливості.

Соціально-економічною концепцією європейських країн, які об'єдналися заради миру і процвітання, є Європейський Союз (ЄС).

Країни, що входять до його складу, заснували спільні інституції, яким було делеговано частину їхніх суверенних повноважень, завдяки чому стало можливо демократично приймати рішення з конкретних питань, які становлять спільний інтерес на європейському рівні. Саме таке об'єднання суверенних повноважень визначається європейською інтеграцією.

Фундаментальним принципом Європейського Союзу є верховенство права, а всі рішення та процедури ЄС спираються на договори, схвалені усіма країнами ЄС.

Перші наміри щодо інтенсифікації євроінтеграційних процесів у галузі освіти були задекларовані в 1957 році в Римських угодах про заснування Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) та Європейського співтовариства з атомної енергії (Євратом). Проте, за браком виконавчих структур (Рада Міністрів і Європейська комісія почали діяти значно пізніше), накреслені тоді освітні проекти загальноєвропейського рівня не були сповна реалізовані.

У 1970 – 1980-х роках процеси європеїзації освіти були пожвавлені значною мірою завдяки цілеспрямованому сприянню з боку Ради Європи. В цей час значно зросла кількість міждержавних освітніх програм, як лонгїтюдних, так і короткострокових, що власне і дало підстави європейським провідникам вважати їх свідченням руху до єдиного європейського освітнього простору або європейського виміру в освіті – European dimension of education. Уперше цей термін застосовано в офіційних документах у 1976 році, а 1988 році вже була оприлюднена важлива резолюція Європейської комісії щодо колегіально ухваленого рішення здійснювати практичні кроки у напрямі розбудови європейського виміру в освіті.

У 1989 році європейський вимір в освіті набув нового змісту й ідеологічного звучання у зв'язку з розширенням Європейського Союзу за рахунок країн Центральної і Східної Європи. Започатковані тоді освітні програми об'єднавчого характеру стосувалися вже не тільки «старих», а й нових країн – членів спільноти. У 1991 році з ініціативи Ради Європи розпочалася реалізація програми «Розвиток європейської середньої освіти». Ця безпрецедентна за масштабністю програма відкрила широкі можливості для обмінів на міждержавному рівні між учителями й учнями, а також для проведення наукових, зокрема порівняльно-педагогічних, досліджень у галузі європейської шкільної освіти.

У 1992 році сталася подія, яка поклала початок якісно новому етапу розбудови європейського простору – економічного, культурного, освітнього. Тоді була підписана Маастріхтська угода, яка набула чинності з 1 листопада 1993 року. В тексті цієї угоди чітко прописані функції Ради Європи, Комітету Міністрів, Європейської комісії і Європейського парламенту як засадничих інституцій, що відповідають за загальний добробут у спільноті, за скоординовану зовнішню політику й політику безпеки, а також за співробітництво між країнами членами ЄС в галузі правосуддя.

1998 р. відбулось підписання Сорбонської декларації щодо узгодження структури вищої освіти в Європі. Вона стала основою розвитку Болонського процесу.

3. Концептуальні засади європейської освітньої інтеграції.

Процес європейської інтеграції не може обмежуватися лише політичними та економічними факторами – він має охоплювати усі сфери суспільного життя: економічну, політичну, правову, наукову, культурну, освітню. Більше того, саме гуманітарний розвиток суспільства є головною передумовою і запорукою успішного просування в цьому напрямі. Серед інших чинників інтеграція в освітній сфері виступає одним з найважливіших – довгостроковим чинником

всього процесу. Адже саме освіта значною мірою закладає погляди, цінності, способи сприйняття й інтерпретації світу тощо. Тому близькість чи принаймні співмірність освіти має стати ефективним стимулятором процесу європейської інтеграції на тривалу перспективу.

Метою освітньої політики ЄС є актуалізація зусиль європейської освітньо-політичної спільноти для вдосконалення освітніх систем та формування європейського простору освіти в умовах побудови суспільства знань. Пріоритетними цілями ЄС є розвиток загальноєвропейського виміру освіти, сприяння мобільності та налагодження зв'язків між університетами й школами Європи.

Основні принципи європейської освітньої політики:

- свобода руху знань;
- мобільність студентів і викладачів;
- багатомовність;
- освіта, зорієнтована на результати навчання;
- забезпечення якості освіти;
- ціложиттєве навчання;
- принцип трикутника знань «освіта-дослідницька діяльність-технологічні інновації»;
- принцип свободи навчання та викладання тощо.

Гармонізація й погодженість у діяльності національних систем освіти країн-учасниць відбувається за сприяння Ради Європи, Європейської Комісії у справах освіти, Європейського банку реконструкції та розвитку. Офіційні документи та законодавчі акти, які колегіально ухвалюються цими поважними інституціями, мають радше рамково-настановчий, аніж неухильно-імперативний характер. Вони здебільшого визначають пріоритетні напрям і засадничі принципи функціонування європейських освітніх закладів різного рівня.

4. Механізми та інструменти реалізації європейської освітньої політики.

На сьогодні освітня політика вважається однією з пріоритетних в усіх державах Європи, що беруть участь в її політико-освітньому творенні, а громадяни є мобільними й за допомогою освітніх програм ЄС можуть змінити спеціалізацію в мінливому міжнародному й технологічному суспільстві.

Основні освітні програми ЄС:

Socrates II – це найвідоміша освітня програма ЄС. Ця програма сприяє формуванню «Європи знань» насамперед шляхом підвищення якості та привабливості навчання на всіх рівнях, а також полегшенню співпраці та обміну в галузі освіти в широкому розумінні цього слова. Крім підтримки міжнародного співробітництва установ, що займаються освітою в Європі, *Socrates* займається просуванням міжнародної інтеграції: навчання протягом усього життя (безперервне навчання), вивчення іноземних мов, уведення інновацій у навчання, міжнародний обмін осіб, які беруть участь у процесах освіти й навчання.

Програма *Socrates* складається з таких компонентів:

Comenius має на меті підвищення рівня шкільної освіти та посилення її європейського виміру шляхом підтримки міжнародного співробітництва навчальних закладів та діяльності на користь підвищення кваліфікації безпосередньо залучених в дошкільну освіту кадрів, а також заохочення до вивчення іноземних мов і підвищення інтеркультурної свідомості (обмін учнями, співпраця вчителів).

Erasmus передбачає підвищення рівня освіти у вищих навчальних закладах і посилення її європейського виміру шляхом підтримки міжнародного співробітництва ВНЗ, заохочення мобільності студентів, викладачів ВНЗ, а також підвищення прозорості та покращання ситуації в галузі визнання навчання й кваліфікацій з метою продовження навчання по всій Європі.

Grundtvig підтримує різну діяльність, спрямовану на розвиток європейського виміру в освіті дорослих та безперервному навчанні. Цей компонент має на меті заохочення інновацій та забезпечення широкого доступу до різних форм освіти дорослих та підвищення рівня освіти шляхом європейської співпраці. Крім навчання, що відбувається в межах системи формальної й неформальної освіти, Grundtvig містить також освіту, що має більш випадковий характер, наприклад самостійне навчання, освіта, шляхом участі в діяльності громадських організацій або процес самоосвіти, що становить елемент повсякденного життя.

Lingua – компонент, що стосується навчання й вивчення іноземних мов, підтримує решту заходів програми Socrates шляхом діяльності, що слугує підтримці та розвиткові мовної різноманітності в Європейському Союзі, підвищенню рівня навчання й вивчення іноземних мов та забезпеченню широкого доступу до різних форм, що дають можливість «вивчення іноземних мов протягом усього життя» відповідно до індивідуальних потреб.

Minerva підтримує європейське співробітництво в галузі відкритої освіти й дистанційного навчання та використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті. Із цією метою фінансуються:

- заходи для роз'яснення вчителям, людям, які вчаться, особам, які ухвалюють рішення, та широким колам суспільства різних імплікацій, що спричиняє застосування методів відкритого навчання й навчання на відстані, а також інформаційно-комунікаційних технологій в освіті;

- заходи з використанням інформаційно-комунікаційних технік, а також у процесах розробки продуктів і розвитку освітніх послуг із застосуванням мультимедійних засобів;

- заходи, спрямовані на розширення доступу до вдосконалених методів і наочного навчального приладдя, а також результатів і найкращої практики в цій галузі.

Програма Leonardo da Vinci – це інструмент упровадження політики Європейського Співтовариства в галузі професійного навчання й освіти шляхом просування «Європи знань» та підтримки політики безперервного навчання. Вона створює можливості міжнародного співробітництва в галузі підвищення якості, збільшення новаторства, а також просування європейських стандартів у системах професійного навчання й освіти.

Головний принцип програми – заохочення заходів, що мають на меті підвищення якості систем професійного навчання й освіти та пристосування системи освіти до потреб ринку праці. Програма формує рамки міжнародного співробітництва у сфері підвищення якості, стимулювання новаторства та просування європейського виміру в системах професійного навчання й освіти.

Tempus – це програма Європейського Союзу, що підтримує транс'європейське співробітництво в галузі освіти ВНЗ. У межах програми призначаються гранти на розвиток та реструктуризацію вищих навчальних закладів у партнерських країнах.

Тема 4. Європейське співробітництво та інтеграція України в Європейський освітній простір

1. Співпраця України та Європейського Союзу у сфері освіти: реальність і перспективи розвитку.
2. Європейський контекст реформ у галузі освіти в Україні: переваги, недоліки.
3. Проблеми та шляхи удосконалення процесу реформування вітчизняної освіти в контексті провідних тенденцій розвитку європейського освітнього простору.

***Основні терміни та поняття:** загальноєвропейський освітній простір, реформування системи освіти, Україна, Європейський союз, механізми проведення реформи, співробітництво в галузі освіти, шляхи удосконалення процесу реформування вітчизняної освіти.*

1. Співпраця України та Європейського Союзу у сфері освіти: реальність і перспективи розвитку.

Важко переоцінити важливість для України розвитку всебічних відносин з Європейським Союзом. Стаючи все більш упевнено провідним геополітичним гравцем, ЄС відіграє особливу роль у зовнішній і внутрішній політиці нашої молоді незалежної держави. Власне, вже з кінця 1990-х років українська влада офіційно визначила, що інтеграція до ЄС є стратегічною метою країни, що відповідає в цілому очікуванням значної частини українського суспільства, створює надійні підстави для досягнення демократичного за змістом консенсусу в середовищі політичних еліт України.

Сьогодні процеси євроінтеграції проникають в усі сфери нашого життя, поглиблюються політичні, економічні, культурні зв'язки України з іншими європейськими державами.

У сфері освіти ці тенденції втілились в ідеї приєднання нашої країни до загальноєвропейського освітнього простору, що ґрунтується на європейських традиціях відповідальності освіти перед суспільством, на широкому й відкритому доступі як до двоступеневого, так і післяступеневого навчання, на освіті для розвитку особистості й навчанні протягом усього життя.

Входження України в загальноєвропейський освітній простір є надзвичайно важливим для подальшого розвитку нашої країни.

Цей процес є серйозним кроком вперед у галузі освіти. Усі нововведення мають на меті запровадження європейських стандартів освіти. Наша країна робить усе необхідне щоб наблизитися до загальноєвропейського освітнього рівня. Сучасні стратегії України спрямовано на подальший розвиток національної системи освіти, адаптацію її до умов соціально орієнтованої економіки, трансформацію та інтеграцію в європейське і світове освітнє співтовариство.

Згідно зі «Стратегією інтеграції України до Європейського Союзу», затвердженою Указом Президента України від 11 червня 1998 р. № 615-98, поряд з іншими напрямками європейської інтеграції, культурно-освітній і науково-технічний займають особливе місце, що зумовлено потенційною можливістю досягти важливих успіхів у інтеграційному процесі саме в цих напрямках. Вони охоплюють галузі середньої і вищої освіти, перепідготовку кадрів, науку, культуру, мистецтво, техніку і технологічні сфери.

Україна та Євросоюз співпрацюють з метою підвищення рівня загальної освіти та професійної кваліфікації в Україні як у громадському, так і в приватному секторах, що передбачає:

- удосконалення системи вищої освіти та системи підготовки в Україні згідно з сучасними вимогами, включаючи систему сертифікації вищих навчальних закладів і дипломів про вищу освіту;
- професійну підготовку керівників підприємств державного і приватного секторів та цивільних службовців у пріоритетних галузях, що мають бути визначені;
- співробітництво між навчальними закладами, фірмами;
- мобільність для вчителів, випускників, адміністраторів, молодих учених і дослідників та молоді;
- сприяння навчанню в галузі європейських досліджень у відповідних закладах;
- навчання мовам країн ЄС;
- підготовку на курсах удосконалення майстерності перекладачів для роботи на конференціях;
- підготовку журналістів та викладачів.

Співробітництво в галузі освіти, науки і техніки згідно з УПС включає обмін науковою і технічною інформацією; спільну діяльність у галузі ДТР; діяльність у контексті професійної підготовки та програм мобільності для науковців, дослідників та технічного персоналу, які беруть участь у ДТР з обох сторін.

Таке співробітництво сьогодні набирає форму діяльності, що включає в себе галузь освіти і (або) професійної підготовки.

2. Європейський контекст реформ у галузі освіти в Україні: переваги, недоліки.

Необхідність реформування системи освіти України, її удосконалення і підвищення рівня якості є найважливішою соціокультурною проблемою, яка значною мірою обумовлюється процесами глобалізації та потребами формування позитивних умов для індивідуального розвитку людини, її соціалізації та самореалізації у цьому світі.

Зазначені процеси диктують перш за все необхідність визначення, гармонізації та затвердження нормативно-правового забезпечення в галузі освіти з урахуванням вимог міжнародної та європейської систем стандартів та сертифікації.

Ключова позиція реформування – широкий доступ до багатоманітності освітніх і культурних надбань різних країн.

Сучасні загальноцивілізаційні тенденції розвитку роблять системоутворюючий вплив на реформування системи освіти України, яке передбачає:

- удосконалення системи управління освітою;
- підвищення самостійності навчальних закладів у розпорядженні фінансовими ресурсами;
- оптимізація мережі навчальних закладів з урахуванням демографічної і економічної ситуації та необхідності підвищення якості освіти;
- перехід до динамічної ступеневої системи підготовки фахівців, що дасть змогу задовольняти можливості особистості в здобутті певного освітнього та кваліфікаційного рівня за бажаним напрямком відповідно до її здібностей, та забезпечити її мобільність на ринку праці;
- формування мережі навчальних закладів, яка за формами, програмами, термінами навчання і джерелами фінансування задовольняла б інтереси особи та потреби кожної людини і держави в цілому;
- розробка нових державних стандартів початкової, базової та повної загальної середньої та професійно-технічної освіти, національної системи оцінювання якості освіти;
- запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальних закладах;
- розподіл у вищих навчальних закладах навчальних програм академічного та практичного профілю, розвиток професійно-орієнтованої вищої освіти;
- забезпечення доступності освіти;
- розробка і впровадження нових підходів до виконання завдань щодо інтеграції в суспільство дітей з особливими освітніми потребами;
- запровадження профільного навчання у загальноосвітніх навчальних заходах;
- підвищення освітнього і культурного рівня суспільства, створення умов для навчання на протязі всього життя;
- піднесення усіх рівнів освіти України до рівня освіти в розвинутих країнах світу та її інтеграція у міжнародне науково-освітнє співтовариство.

Стратегічними завданнями реформування освіти в Україні є трансформація кількісних показників освітніх послуг у якісні. Цей трансформаційний процес має базуватися на таких засадах:

- по перше, це національна ідея освіти, зміст якої полягає у збереженні і примноженні національних освітніх традицій. Освіта покликана виховувати громадянина держави Україна, гармонійно розвинену особистість, для якої потреба у фундаментальних знаннях та у підвищенні загальноосвітнього і професійного рівня асоціюється зі зміцненням своєї держави;

– по друге, розвиток освіти повинен підпорядковуватись законам ринкової економіки, тобто закону розподілу праці, закону змінності праці та закону конкуренції, оскільки економічна сфера є винятково важливою у формуванні логіки суспільного розвитку. Водночас, необхідно враховувати при цьому не менш важливі чинники – соціальні, політичні, духовного життя, суспільної свідомості, культури та морально психологічних цінностей. Значна частина проблем, що накопичилася у системі освіти, пов'язані насамперед з розбалансованістю комплексу зазначених чинників суспільних перетворень;

– по третє, розвиток освіти слід розглядати у контексті тенденцій розвитку світових освітніх систем, у т.ч. європейських. Зокрема, привести законодавчу і нормативно-правову базу освіти України до світових вимог, відповідно структурувати систему освіти та її складові, переглянути зміст освіти; забезпечити інформатизацію навчального процесу та доступ до міжнародних інформаційних систем. Вищій школі необхідно орієнтуватись не лише на ринкові спеціальності, але й наповнити зміст освіти новітніми матеріалами, запровадити сучасні технології навчання з високим рівнем інформатизації навчального процесу, вийти на творчі, ділові зв'язки з замовниками фахівця.

Механізми проведення реформи системи освіти мають широкий аспект. Серед них найбільш вагомими є законотворчий (створення належної законодавчої та нормативної бази), економічний (розроблення механізму оптимізації фінансування навчальних закладів), кадрова робота (підбір, розстановка, підвищення освітнього рівня), експериментальна робота тощо.

3. Проблеми та шляхи удосконалення процесу реформування вітчизняної освіти в контексті провідних тенденцій розвитку європейського освітнього простору.

1. Головна проблема полягає у невідповідності системи управління освітою та змісту освіти політико-економічній системі.

2. Невідповідність здобутих знань і навичок. Кількісно існує невідповідність між попитом і пропозицією освітніх рівнів. В Україні є надлишок випускників із вищою освітою порівняно із середньою освітою. Попит на кваліфікованих випускників із професійно-технічною освітою зараз особливо великий. Це призводить до ситуації, коли чимало осіб із вищою освітою виконують низько кваліфіковану роботу.

Україна також потерпає від невідповідності між попитом і пропозицією на рівні спеціальностей: «перевиробництво» дипломованих економістів, юристів і випускників гуманітарних дисциплін порівняно з кількістю робочих місць, які потребують таких кваліфікацій. Водночас є недостача кваліфікованих працівників у інших сферах, зокрема технічних, сфері ІТ.

Є також невідповідність між якістю набутих знань і навичок, отриманих випускниками, і тих, які потребують роботодавці. Спостерігається низький технічний рівень не лише робітників, а й випускників технічних спеціальностей.

3. Низька ефективність державного замовлення призводить до подвійних витрат держави, спершу на підготовку неконкурентоспроможних на ринку праці фахівців і робітників, згодом – на програми з виплати соціальної допомоги по безробіттю та програми перекваліфікації.

4. Відсутність ефективної системи підвищення кваліфікації та перекваліфікації. У сучасному динамічному суспільстві отримані навички, знання швидше втрачають цінність на ринку праці. Разом із демографічними чинниками це призводить до того, що дедалі більше людей опиняється поза ринком праці, бо їхні компетенції не відповідають сучасним вимогам.

5. Неefективна система фінансування освіти.

6. Застаріла матеріально-технічна база та складнощі залучення кваліфікованих викладацьких кадрів. Останнє особливо актуально для середньої та професійно-технічної освіти, адже кваліфіковані майстри – викладачі можуть знайти більш високооплачувану роботу на виробництві. Нестача технологій, які використовують на виробництві у процесі навчання робітників, робить випускників цих закладів освіти неконкурентними на ринку праці без додаткового навчання.

6. Слабкий взаємозв'язок між освітою, наукою та виробництвом, що практично нівелює ланцюг розробки та впровадження інновацій.

7. Відсутність заохочень для роботодавців надавати перше робоче місце.

8. Низька престижність робітничих професій у суспільстві. Аналіз проблематики цього питання буде неповний без урахування зовнішніх чинників, які впливають на взаємозв'язок освіти та ринку праці. Зокрема попит на освіту великою мірою залежить від очікуваних доходів. Нижча оплата праці в Україні порівняно з країнами Західної Європи та Північної Америки сприяє відпливу умів і навичок. Неконкурентна оплата праці певних професій, наприклад вчителів, створює проблему, коли за наявності попиту на ринку праці та відповідного державного замовлення існує дефіцит педагогічних кадрів. Чимала кількість студентів здобуває вищу педагогічну освіту за кошти держави задля диплому, не плануючи працювати за спеціальністю.

Зміст зазначених проблем визначає шляхи удосконалення процесу реформування вітчизняної освіти в контексті провідних тенденцій розвитку європейського освітнього простору.

Змістовий модуль 3. Менеджмент освіти в аспекті роботи з громадськими організаціями

Тема 5. Передумови виникнення та розвиток громадських організацій на сучасному етапі

1. Сутність поняття «громадські організації». Структура, принципи управління та сфера діяльності громадської організації.
2. Передумови виникнення та розвиток громадських організацій.
3. Соціально-політичне призначення і роль громадських організацій.

Основні терміни та поняття: громадські організації, об'єднання громадян, принципи управління, структура, сфера діяльності, функції громадських організацій.

1. Сутність поняття «громадські організації». Структура, принципи управління та сфера діяльності громадської організації.

Громадські організації – це масові об'єднання громадян, що виникають за їх ініціативою для реалізації довгострокових цілей, мають свій статут і характеризуються чіткою структурою. Громадською вважається організація, яка створюється за ініціативи і на основі вільного волевиявлення дорослих або дітей, яка не є безпосереднім структурним підрозділом державного закладу, але може функціонувати на його базі і за його підтримки (в тому числі матеріально-фінансової), яка не ставить своєю статутною метою отримання прибутку і розподілу його між членами організації.

Громадські організації, на відміну від державних інститутів, не наділені владними повноваженнями. Відрізняються вони й від політичних партій, оскільки вони не ставлять за мету оволодіння державною владою.

Мережі громадських організацій мають дуже різну структуру. Їх спектр сягає від національних та незалежних, без міжнародної взаємодії до всесвітніх, які демонструють структуру концерну і яких розглядають як глобальних політичних гравців.

Відповідно структура може бути централізована і децентралізована, коли громадські організації постають перед дилемою вибору. З одного боку, щоб здійснювати вплив, вони потребують високого ступеня централізації, з іншого – місцеві умови вимагають децентралізованої структури. Більш успішною вважають структуру, яка поєднує централізоване поширення інформації й ухвалення рішень з децентралізованою реалізацією цих рішень і мобілізацією.

Загальна структура органів управління громадської організації: загальні збори (з'їзд, конференція), наглядова рада, голова ГО, ревізійна комісія.

Структура діяльності громадської організації: керівник ГО, заступник керівника ГО, офіс-менеджер (секретар), комітет із суспільних зв'язків, комітет з фінансів.

В основу побудови управління громадською організацією покладено наступні принципи:

1. Відповідальність: члени організації повинні виконувати покладені на них обов'язки. Але вони будуть виконувати ці обов'язки тільки у випадку, якщо обов'язки:

- а) розподілені в розумних пропорціях;
- б) покладені на тих, у кого для цього є найбільші здібності і бажання.

2. Публічне представництво: ті, від кого залежить прийняття рішень (чиновники і підприємці) в інтересах громадської організації, схильні віддавати перевагу групам з чітко окресленою ієрархічною структурою.

Сферою діяльності громадських організацій здебільшого є галузі освіти, культури, охорони здоров'я, соціальної допомоги, житлово-комунального господарства, спорту.

2. Передумови виникнення та розвиток громадських організацій.

Громадські організації – це відносна автономна група людей, орієнтована на досягнення деякої задалегідь фіксованої мети, реалізація якої вимагає спільних і конструктивних дій на основі певних процедур і правил.

Динаміка розвитку громадської організації бере свій початок від громадського руху з подальшим поступовим посиленням організаційних принципів.

На відміну від рухів для суспільних організацій і об'єднань вирішальним є тип об'єднання, встановлення довгострокових відносин між членами, факт фіксованого членства в даному об'єднанні. У зв'язку з цим мета вже не є вирішальним елементом, навпаки, створюється певний простір для зміни цілей, а домінуючим інтегратором організації є поряд із спільністю інтересів і членство. Для громадських організацій характерно, що в процесі реалізації інтересів її членів висуваються і реалізуються конкретні цілі. Інтереси, що спонукають людей до створення об'єднань, умовно можуть бути розділені на інструментальні, коли для членів їх членство і діяльність є засобом досягнення певної задачі, і інтереси заради об'єднання, з метою отримання задоволення від зв'язку зі своїми друзями і звільнення від почуття розгубленості серед противників.

Громадська організація є добровільним об'єднанням в тому сенсі, що особа, яка планує вступити в неї, повинна заявити про причину свого вступу хоча б формально. Це, однак, не означає, що до громадської організації може вступити й бути її членом кожний. Більшість організацій у своїх документах регулюють правила вступу і принципи членства. Можуть існувати деякі обмеження, наприклад, вік, стать, освіта, національність, походження, система інтересів і т.п.

Громадська організація активізує значні групи даного суспільства, залучаючи громадян до спільної діяльності при вирішенні актуальних суспільних питань. Діяльність членів об'єднань спрямована на досягнення спільних інтересів, що сприяє зміцненню міжособистісних зв'язків у об'єднаннях.

Громадські організації, спілки, об'єднання виникають як прояв свідомої і цілеспрямованої діяльності людей, відображення суспільних зв'язків, активності людей у різних сферах їхнього життя, їх диференційованих інтересів і потреб, що усвідомлюються і вимагають відповідної діяльності.

Причини виникнення громадських організацій:

- плюралізм і терпимість народу;
- невідповідність ринкових механізмів потребам суспільства;
- історичні (національні) традиції, схильність народу до колективізму та вирішення справ за участю багатьох людей;
- право на свободу слова, зібрань та демонстрацій.

Найбільш оптимальними на сучасному етапі вважаються наступні шляхи розбудови громадських організацій:

- створення національної концепції побудови (формування) в Україні розвиненого громадського сектору, який би мав риси аналогів;
- держава повинна створити законодавчу базу, яка сприятиме виникненню і функціонуванню оптимального саморегулюючого громадського сектору із залученням до цього «другого сектору» – комерційного;
- діяльність у цьому процесі неукраїнських донорських організацій повинна відігравати суто допоміжну роль.

3. Соціально-політичне призначення і роль громадських організацій.

Громадські організації є невід'ємним елементом будь-якого демократичного суспільства. Їх соціально-політичне призначення і роль полягають насамперед у тому, що вони допомагають людям у повсякденному житті, звільняють особистість від необхідності самотійно вирішувати безліч проблем, відкривають широкі можливості для суспільно-політичної ініціативи народу, для здійснення ним самоврядування.

Громадські об'єднання виникають здебільшого знизу, але іноді й за ініціативою згори, створюються для реалізації різних потреб і суспільних інтересів та діють в інтересах своїх членів. Громадські організації та рухи – це спільна життєдіяльність людей, що передбачає їхню взаємну залежність і потребу одне в одному та забезпечує збереження й розвиток соціального організму. Це перебування людей безпосередньо в колективі, соціальній групі, де здійснюються спільна діяльність, спілкування, обмін послугами, користування спільними речами й цінностями.

Громадські об'єднання найчастіше реалізують себе у вигляді формальних і неформальних громадських організацій і громадських рухів. Формальні громадські організації відзначаються своєю масовістю. Вони створюються для реалізації довгострокових цілей як за ініціативою громадян, так і державних органів, їм притаманні такі риси: чітка структура; свій статут; офіційна реєстрація в органах влади; діяльність в інтересах суспільства (держави) і в межах чинної законності; власний адміністративний апарат.

Широке розмаїття у цілях і завданнях громадських організацій визначає багатоваріантність їх функціональної спрямованості. Функції, які виконують громадські організації, можна поділити на дві групи: функції, які громадські організації виконують відносно системи влади в державі; функції, які виконують щодо інтересів членів цих організацій.

Тема 6. Державно-громадське управління освітнім закладом в Україні

1. Сутність поняття, мета, предмет, завдання, зміст державно-громадського управління освітою.
2. Зв'язки з громадськістю у формуванні іміджу освітнього закладу.
3. Соціальне партнерство як інструмент забезпечення стратегічного розвитку освітнього закладу.
4. Моделі державно-громадського управління освітнім закладом.

Основні терміни та поняття: державно-громадське управління, імідж, соціальне партнерство, модель державно-громадського управління, зв'язки з громадськістю.

1. Сутність поняття, мета, предмет, завдання, зміст державно-громадського управління освітою.

Під державно-громадським управлінням розуміють процес поєднання різноспрямованої діяльності державних та суспільних суб'єктів управління в інтересах людини, соціуму, влади. Державно-громадське управління наголошує на пріоритеті держави з обов'язковим урахуванням громадської думки. При

цьому роль державного управління в суспільному житті полягає в неперервному регулюванні динамічних процесів життєдіяльності суспільства в усіх його сферах, зокрема й освітній. Державно-громадське управління передбачає взаємодію суб'єктів державного та громадського управління, спрямовану на функціонування й розвиток навчального закладу, що базується на принципах делегування повноважень та залучення громадськості до управління ним.

Основною метою державно-громадського управління освітою є інтеграція державного вертикального управління та партнерського горизонтального управління на основі врахування громадської думки й залучення громадян до ухвалення управлінських рішень, оптимальне поєднання державних і громадських структур в управлінні навчальних закладів на користь учасників навчально-виховного процесу, громадськості і держави.

Державно-громадське управління як один зі способів самоврядування суспільства є невід'ємною ознакою історичного цивілізаційного процесу людства взагалі й українського народу зокрема.

Предметом державно-громадського управління освітою є взаємоузгодження за спрямування дій різних за природою і напрямом сил на розвиток освітньої системи.

Завданнями державно-громадського управління є:

- реалізація законодавчо визначених прав суб'єктів освітнього процесу на участь в управлінні закладами та установами освіти (встановлення рухомої рівноваги між запитами громади та наданням освітніх послуг навчальним закладом, щоб досягти максимального результату в навчанні та вихованні учнів/студентів, розвитку місцевої громади);
- демократизація державного управління освітою;
- задоволення потреб та інтересів учасників освітнього процесу.

Зміст державно-громадського управління складає діяльність його суб'єктів з інтеграції таких напрямів роботи:

- демократизація діяльності органів державної влади й управління навчальним закладом;
- розвиток самоврядних асоціацій учасників освітньої діяльності;
- створення та організація діяльності громадських органів управління освітою, де представлено всі верстви населення;
- створення освітніх округів із відповідними громадськими структурами тощо.

2. Зв'язки з громадськістю у формуванні іміджу освітнього закладу.

Під *іміджем освітнього закладу* ми розуміємо емоційно забарвлений образ, який утворився у масовій свідомості і який визначається співвідношенням між різними сторонами його діяльності та транслюється у зовнішнє середовище. Формування іміджу освітнього закладу – це процес, у ході якого створюється прогнозований образ на основі наявних ресурсів. Метою створення іміджу освітнього закладу є підвищення конкуренто-

здатності, залучення інвестицій, встановлення та розширення партнерських зв'язків.

Потреба формування іміджу освітнього закладу визначається:

- складною демографічною ситуацією, яка підсилює конкуренцію серед освітніх закладів однієї території в боротьбі за набір учнів і збереження контингенту;
- полегшенням доступу освітнього закладу до кращих ресурсів регіону: фінансових, інформаційних, людських;
- зростанням привабливості для педагогів, забезпеченням їм стабільності, соціального захисту, задоволеності працею і професійним розвитком;
- придбанням освітнім закладом певної сили, тобто створенням запасу довіри до всього, що відбувається в стінах закладу, зокрема й до інноваційних процесів.

Етапи формування і утвердження іміджу освітнього закладу:

- початок цілеспрямованої роботи з формування іміджу освітнього закладу;
- активне формування іміджу школи;
- підтримка, корегування й оновлення сформованого іміджу освітнього закладу.

Принципи розвитку зв'язків освітнього закладу з громадськістю.

- адаптація діяльності школи до розвитку соціальних процесів;
- сприяння соціальному визнанню шкільної політики;
- поліпшення іміджу освітнього закладу;
- сприяння встановленню комунікацій між освітнім закладом та адресними групами.

4. Соціальне партнерство як інструмент забезпечення стратегічного розвитку освітнього закладу.

Соціальне партнерство в освіті – це тип соціальних відносин, для яких притаманні наступні властивості: наявність сторін, які мають як спільні, так і відмінні чи протилежні інтереси; орієнтація сторони на пошук та досягнення соціальної згоди, а не на конфронтацію; об'єктивна зацікавленість всіх соціальних суб'єктів у конструктивному розв'язанні питань освіти, особистісного самовизначення учнів. Соціальне партнерство ми розуміємо як спільну діяльність різноманітних соціальних суб'єктів, яка направлена на забезпечення високого рівня освіти та духовно-морального розвитку учнів.

Основні принципи соціального партнерства:

- активності,
- взаємної зацікавленості,
- рівноправності партнерів,
- взаємної відповідальності,
- ефективності,
- систематичності і плановості.

Види соціального партнерства:

- громадянське партнерство (взаємодія з органами місцевої влади);
- партнерство з освітніми закладами;
- партнерство з установами культури;
- партнерство із засобами масової інформації;
- партнерство з громадськими організаціями (творчими спілками, товариствами тощо);
- економічне партнерство (взаємовигідне співробітництво з підприємствами, бізнес-структурами, приватними підприємцями);
- партнерство з релігійними громадами і конфесіями;
- професійне партнерство (взаємодія закладів освіти).

Ключовими категоріями у визначенні соціального партнерства є «інтереси», «взаємодія» і «стратегія розвитку освітнього закладу». Як відомо, рушійною силою в діяльності будь-якого соціального суб'єкта є його соціально-економічні інтереси.

5. Моделі державно-громадського управління освітнім закладом.

Основними складовими державно-громадської моделі управління освітніми закладами визначено такі:

- співпраця освітніх закладів з органами державної влади;
- розвиток в навчальному закладі органів колективного управління та самоврядування;
- співпраця з батьками;
- розширення зв'язків з місцевою громадою, громадськими організаціями, підприємствами, спонсорами.

Існує декілька моделей державно-громадського управління навчальним закладом. Г. Єльнікова доводить, що залучення громадськості до прийняття управлінських рішень на різних щаблях управлінської вертикалі можна здійснити різними способами, і пропонує моделі державно-громадського управління.

Перша модель *структурно-громадського супроводу* передбачає, що субординаційна вертикаль управління загальною середньою освітою на кожному щаблі супроводжується відповідною громадською структурою. Основним завданням громадських структур є незалежна експертиза стану справ в освіті та діалог з владними структурами для встановлення балансу інтересів громадськості й органів управління загальною середньою освітою.

Другою є *модель інформаційно-громадського супроводу*, де поєднуються зусилля державних структур управління освітою з громадськими структурами закладів та установ загальної середньої освіти щодо організації зустрічних потоків інформації. Згори вниз просувається детермінацій на інформація (нормативно-правова та суспільно-ціннісна). Знизу догори – претензійна (реакція виконавців, громадськості на детермінаційну інформацію). Процес узгодження інформації адаптує управлінське рішення до зовнішніх і внутрішніх умов шляхом встановлення балансу інтересів всіх учасників освітнього процесу.

Третя модель субординаційно-проміжного партнерства передбачає підвищення рухомості субординаційних стосунків по всій вертикалі. Це відбувається тому, що для виконання завдань залучається громадськість, і стосунки тимчасово перетворюються в партнерські, поширюючи горизонтальні зв'язки. Після досягнення кожної часткової мети тимчасова команда розпускається, і знову поновлюється субординаційна вертикаль. Основне призначення такої моделі – створення механізму субординаційно-партнерських стосунків для взаємоадаптації різноспрямованих активностей відповідно до загального вектору переваг.

Головними принципами, які лежать в основі державно-громадської моделі управління навчальним закладом є: демократизація, партнерство, толерантність, відповідальність, відкритість, гуманізація, духовність.

Отже, державно-громадське управління освітою можна уявити як інтеграцію трьох напрямів роботи:

- демократизація діяльності органів державної влади й управління освітою;
- розвиток самоврядних асоціацій учасників освітньої діяльності (професійних асоціацій педагогів, органів учнівського й батьківського самоврядування всіх рівнів);
- організація громадських органів управління освітою, де представлені всі верстви населення.

VI. ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Методичні вказівки до семінарських та практичних занять

1. Головна мета семінарських та практичних занять – засвоєння та закріплення найважливіших теоретичних понять курсу.
2. Студент повинен продемонструвати наявність відповідних теоретичних знань та вміння використовувати їх на практиці.
3. Підготовка до семінарського та практичного заняття передбачає уважне ознайомлення з конспектом лекцій та рекомендованою літературою.
4. Теми семінарських та практичних занять надаються викладачем та повністю співпадають з навчальною робочою програмою.
5. Семінарське та практичне заняття проводиться на підставі як теоретичного матеріалу, що відбито у лекційному курсі, так і містить матеріал, що належить до самостійної навчальної роботи студента.
6. За бажанням студента на семінарському та практичному занятті їм може бути представлено додаткові, більш поглиблені знання з курсу у вигляді реферату або усної доповіді, повідомлення, аналітичної довідки, комп'ютерної презентації.
7. Вивчаючи відповідну теоретичну тему курсу, слід постійно приділяти увагу практичній спрямованості теоретичного матеріалу.

8. Відповідаючи на питання, поставлені викладачем, бажано самостійно наводити практичні приклади, що відбивають та підтверджують зміст та функцію теоретичних понять, які розглядаються.

9. Обговорюючи будь-яку теоретичну тему, особливу увагу слід приділяти аналізу різних методологічних та практичних шляхів її вирішення.

10. Семінарське та практичне заняття передбачає як усне обговорення, так і письмові відповіді на окремі теми курсу, що залежить від змісту теоретичного матеріалу.

Спеціалізація «Управління вищим навчальним закладом»

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	Система, структура вищої освіти України та статус її основних суб'єктів правовідносин	2	
2	Державна політика України у сфері вищої освіти: концептуальні основи, законодавство, програми реформ	2	
3	Державне управління вищими навчальними закладами в Україні	2	2
4	Порівняльний аналіз систем вищої освіти і управління ними та державної політики в різних країнах світу	4	2
5	Вища освіта України – європейський вимір: стан, проблеми, перспективи	4	2
6	Вища освіта України в контексті Болонського процесу	2	2
7	Інноваційна система управління вищою освітою	4	2
8	Спільна діяльність менеджера освіти та громадських організацій	2	2
9	Державно-громадське управління вищими навчальними закладами: досвід, проблеми, перспективи	2	
10	Джерела фінансування вищого навчального закладу	2	

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	Розробка і захист проекту спільної роботи ВНЗ I-IV рівня акредитації (за вибором студента) з громадською організацією (<i>форма проведення – проект</i>)	2	2
2	Залучення додаткових ресурсів у діяльність вищого освітнього закладу (<i>форма проведення - ділова гра</i>)	2	2

Змістовий модуль 1. Державна політика і управління освітою

Семінарське заняття № 1 (2 години)

Система, структура вищої освіти України та статус її основних суб'єктів правовідносин

1. Системні та структурні елементи освіти, форми її здобуття. Дефініція поняття «система освіти України». Форми здобуття освіти в Україні.

2. Структура вищої освіти в Україні. Поняття «навчальний заклад», «заклад освіти». Форми власності вищих навчальних закладів. Характеристика рівнів акредитації вищих навчальних закладів.

3. Правовий статус вищих навчальних закладів та його складові. Елементи правового статусу навчальних закладів (мета, завдання, функції, права, обов'язки, відповідальність). Умови створення та ліквідації навчальних закладів. Рівні акредитації навчальних закладів. Автономія навчальних закладів. Моделі та компоненти інституційної автономії.

4. Правовий статус педагогічних працівників та здобувачів освіти в Україні: порядок набуття, основні права та обов'язки. Категорії учасників навчально-виховного процесу в Україні. Кадрове забезпечення сфери освіти. Вимоги щодо прийняття на роботу науково-педагогічних працівників.

Здобувачі освіти – основна категорія учасників освітнього процесу. Конкретні права, обов'язки, відповідальність різних категорій здобувачів освіти.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Еволюція розвитку системи вищої освіти в Україні.
2. Державне регулювання системи професійно-технічної освіти.
3. Шляхи оптимізації мережі вищих навчальних закладів в Україні.

Проблемні та логічні завдання:

1. Надати теоретичне обґрунтування освіти як складової української соціокультурної політики.
2. Простежити динаміку змін в освітній системі України: загальнонаціональний, галузевий, територіальний аспекти.
3. Визначити права і обов'язки учасників навчально-виховного процесу відповідно до законодавства про освіту.
4. Який механізм захисту прав науково-педагогічних працівників існує в Україні?
5. Який механізм захисту прав студентів/слухачів існує в Україні?
6. Визначити особливості превентивного навчання у вітчизняних закладах освіти.

Рекомендована література:

1. Білобровко Т. І. Кредитно-модульний курс з освітнього менеджменту: [навч. посіб.] / Тетяна Іванівна Білобровко. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – 76 с.
2. Закон України "Про освіту" : від 23.05.1991 № 1060-ХІІ : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
3. Закон України "Про професійно-технічну освіту" : від 1998, N 32 : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1841-14&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
4. Закон України "Про вищу освіту" : від 17.01.2002 № 2984-ІІІ : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2984-14&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
5. Проект Закону України "Про вищу освіту" [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.mon.gov.ua/gr/obg/2010/101110.doc.
6. Николаев Б. В. Структура высшей школы и правовое регулирование высшего образования в США [Електронний ресурс] / Б. В. Николаев // Право и образование. 2010. – № 3. – Режим доступа : <http://www.lexed.ru/pravo/journ/0310/nik.doc>.
7. Степко М. Ф. Проблеми реформування вищої освіти в контексті Болонського процесу / М. Ф. Степко // Педагогіка і психологія. – 2009. – №1. – С. 34-39.
8. Указ Президента України Про національну доктрину розвитку освіти у ХХІ столітті: від 17.04.2002 № 347 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 16. – С. 12-24.

Семінарське заняття № 2 (2 години)***Державна політика України у сфері вищої освіти: концептуальні основи, законодавство, програми реформ***

1. *Державна політика в галузі освіти.* Державна освітня політика у перехідний період розбудови українського суспільства. Зміст та основні напрямки державної політики в галузі освіти.

2. *Правова основа сучасної державної політики в галузі освіти в Україні.* Конституційно встановлені задачі освітянської політики в Україні. Гарантії права на освіту. Національна доктрина розвитку освіти України. Законодавча та нормативно-правова база.

3. *Механізми реалізації державної політики в галузі освіти.* Теоретико-методологічні засади державних механізмів управління в галузі освіти. Державні механізми: сутність, поняття, категорії, принципи, методи, система, класифікація.

Види реалізації державної політики в галузі освіти: політичний, фінансово-економічний, організаційний, правовий, мотиваційний, інноваційний та інші.

4. *Інструменти державної політики в галузі освіти.*

5. *Проблеми, недоліки та суперечності на шляху формування та реалізації державної політики в галузі освіти.*

Рекомендовані теми рефератів:

1. Історичний розвиток права на освіту на українських теренах.
2. Складові державної освітньої політики в Україні.
3. Удосконалення механізмів реалізації державної політики в галузі освіти.

Проблемні та логічні завдання:

1. З'ясувати державні і соціальні гарантії для тих хто навчається.
2. Провести аналіз відповідності законодавства України в галузі освіти і науки сучасним вимогам.
3. Які принципи державної освітньої політики не можна визнати принципами освіти в цілому?
4. Які освітянські права громадян закріплено у Конституції України?
5. Які основні права і свободи проголошує загальна декларація прав людини?
6. Які права людини, визначені Декларацією прав людини 1948 р., конвенцією прав дитини 1989 р. та Конституцією України, Ви знаєте?

Рекомендована література:

1. Державна політика і управління в освіті : підручник / Тамм А.Є., Радченко О.В., Поступна О.В. ; Харк. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Х. : Вид-во Асоц. д-рів наук держ. упр., 2011. – 271 с.
2. Домбровська С. М. Механізми реалізації державної політики в галузі вищої освіти / С. М. Домбровська // Актуальні проблеми державного управління. – 2011. – № 2(40).
3. Загальна декларація прав людини 1948 р. [Електронний ресурс]. // Права людини : Міжнародні договори України, декларації, документи. – К. : Юрінформ, 1992. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015.
4. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-вр : станом на 04 лют. 2011 р. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0&p=1307359376863318>. – Назва з екрану.

5. Закон України "Про освіту" : від 23.05.1991 № 1060-XII : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
6. Закон України "Про професійно-технічну освіту" : від 1998, N 32 : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1841-14&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
7. Закон України "Про вищу освіту" : від 17.01.2002 № 2984-III : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2984-14&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
8. Проект Закону України "Про вищу освіту" [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.mon.gov.ua/gr/obg/2010/101110.doc.
9. Кирилловых А. А. Вуз как субъект административных правоотношений [Електронний ресурс] / А. А. Кирилловых // Право и образование. – 2008. – № 11. – Режим доступа : <http://www.lexed.ru/pravo/journ/1108/kirill.doc>.
10. Указ Президента України Про національну доктрину розвитку освіти у ХХІ столітті: від 17.04.2002 № 347 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 16. – С. 12-24.

Семінарське заняття № 3 (2 години)

Державне управління вищими навчальними закладами в Україні

1. *Управління як соціальне явище.* Поняття «державне управління освітою», «освітній менеджмент». Мета і суть управління. Цілі та функції управління освітою (цільові, технологічні (традиційні, інноваційні), розвиваючі). Технології управління: адміністративно-функціональна, конкурентно-представницька і проектно-інвестиційна. Основні завдання управління освітою. Суб'єкти і об'єкти державного управління в галузі освіти. Мистецтво управління і керівництва навчальним закладом. Кваліфікація стилів керівництва освітнім закладом (авторитарний, ліберальний, демократичний) за теорією К. Левіна.

2. *Органи державного управління вищою освітою в Україні:* їх статус, цілі, завдання, функції, організаційні структури, шляхи та засоби їх удосконалення. Структурні підрозділи управління вищою освітою, їх статус, повноваження. Тенденції централізації і децентралізації управління освітою на загальнодержавному та регіональному рівнях.

3. *Класифікація методів управління в освіті* (організаційні, педагогічні, соціально-психологічні, економічні тощо). Академічна спільнота.

4. *Структура механізму державного управління ВНЗ.* Інструменти механізму державного управління ВНЗ.

5. *Системний аналіз необхідності державного управління процесами, які відбуваються в освітянській галузі.*

Рекомендовані теми рефератів:

1. Державне управління вищою освітою в умовах економічної і освітньої глобалізації.
2. Удосконалення державного регулювання системи професійно-технічної освіти в Україні.

Проблемні та логічні завдання:

1. Розглянути правові форми вираження управління освітою в Україні.
2. Визначити фактори, що детермінують характеристики управління освітою.
3. Як Ви розумієте зміст понять «управління», «керівництво», «менеджмент»?
4. Що передбачає гуманізація освіти?
5. Чи слід ототожнювати поняття «органи управління освітою» та «суб'єкти управління освітою»? Яка між ними може бути різниця? Чи потребує ця проблема юридичного унормування?
6. Які інструменти сприятимуть вдосконаленню управління освітою на рівні органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування?
7. Чи був правий, на Вашу думку, німецький філософ І. Кант, коли стверджував: «Ідеї управляють світом і перевертають його, або іншими словами, весь суспільний механізм базується в кінцевому рахунку на думках»? Свої міркування підтвердить прикладами з історії.

Рекомендована література:

1. Бех В. П. Соціальний організм навчального закладу: самоорганізація, саморегуляція та управління : монографія / В. П. Бех, Л. М. Семененко. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 330 с.
2. Білобровко Т. І. Кредитно – модульний курс з освітнього менеджменту: навч. посібник / Тетяна Іванівна Білобровко. – Переяслав – Хмельницький, 2008. – 76 с.
3. Губіліт І. Посібник лідера / І. Губіліт, Н. Зеленюк, Ю. Лукашевський ; [2-е вид.]. – Львів, 2011. – 164 с.
4. Державна політика і управління в освіті : підручник / Тамм А.Є., Радченко О.В., Поступна О.В. ; Харк. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Х. : Вид-во Асоц. д-рів наук держ. упр., 2011. – 271 с.
5. Закон України "Про професійно-технічну освіту" : від 1998, N 32 : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1841-14&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
6. Закон України "Про вищу освіту" : від 17.01.2002 № 2984-III : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2984-14&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
7. Проект Закону України "Про вищу освіту" [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.mon.gov.ua/gr/obg/2010/101110.doc.

9. Крисюк С. Державне управління освітою : [навч. посіб.]. – К.: НАДУ, 2009. – 220 с.
10. Сучасні підходи до управління професійно-технічними навчальними закладами : навч.-метод. посібн. / Л. І Даниленко., Л. М. Сергєєва та ін. ; за заг. ред. В. В. Олійника. – К. : ТОВ «Етіс Плюс», 2007. – 104 с.

Семінарське заняття № 4 (4 години)

Порівняльний аналіз систем вищої освіти і управління ними та державної політики в різних країнах світу (4 години)

(А)

1. *Структура і зміст вищої освіти, принципи організації навчального процесу у провідних країнах Європи: Англії, Німеччині, Франції, США, Японії, Канаді, Росії та інших зарубіжних країнах.*

2. *Напрямки і зміст сучасних реформ системи вищих навчальних закладів в зарубіжних країнах.*

(Б)

1. *Державна політика у сфері вищої освіти у провідних країнах Європи.*

2. *Структурно-функціональний аналіз управління системою вищих навчальних закладів в зарубіжних країнах. Органи управління освітою. Головне завдання та повноваження органів управління освітою. Форми власності, автономність. Основні складові системи управління в закладах освіти.*

Рекомендовані теми рефератів:

1. Зарубіжний досвід щодо удосконалення механізмів реалізації державної освітньої політики.
2. Модернізація управління вищою освітою у зарубіжних країнах: порівняльний аналіз.

Проблемні та логічні завдання:

1. Проаналізувати сучасний стан освіти в розвинених країнах.
2. Визначити сучасні загальні принципи побудови та завдання системи освіти у розвинених країнах Європи.
3. Дослідити сучасні механізми реалізації державної політики в галузі освіти в провідних країнах Європи.
4. З'ясувати актуальні проблеми та тенденції розвитку адміністративних систем управління освітою зарубіжних країн.

Рекомендована література:

1. Баєва О. Державно-громадські засади управління вищою освітою США в контексті досвіду для ВНЗ України / О. Баєва // Освіта і управління. – 2010.– № 1.– С. 143-149.

2. Корсак К. В. Великобританія: система освіти і підготовка наукових кадрів / К. В. Корсак // Науковий світ. – 2010. – № 4. С. 8-11.
3. Освіта у Великій Британії. – К.: Британська Рада в Україні, 2008. – 174 с.
4. Ржевська А.В. Управління сучасними західноєвропейськими університетами / А. В. Ржевська // Херсонський державний університет: зб. наук. пр. 2009.– № 54. – С. 366-371.

Тестові завдання

для самоперевірки знань та навичок студентів з змістового модулю 1

1. Освіта – це:

- а) унікальне суспільне явище, яке справляє значний вплив майже на всі аспекти життєдіяльності будь-якої країни, будь-якого соціуму, людської цивілізації загалом;
- б) основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави;
- в) пріоритетна сфера в соціально-економічному, духовному і культурному розвитку Української держави;
- г) основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України;
- д) усі відповіді правильні.

2. Оберіть серед варіантів відповідей той, що необхідно вставити у запропоноване українським законодавством визначення вищої освіти замість двох пропущених слів: «вища освіта – _____, який здобувається особою у ВНЗ в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання...»

- а) відповідний документ;
- б) комплекс знань;
- в) комплекс компетенцій;
- г) ОКР;
- д) рівень освіти;
- е) серед усіх запропонованих варіантів немає вірної відповіді.

3. Чи може апатрид (особа без громадянства) здобути вищу освіту в ВНЗ України безкоштовно:

- а) лише у ВНЗ державної та комунальної форми власності;
- б) лише у ВНЗ державної та комунальної форми власності та якщо постійно проживає на території України;
- в) ні;
- г) так;
- д) так, лише якщо це передбачено міжнародним договором;
- е) серед усіх запропонованих варіантів немає вірної відповіді.

4. Громадянам, які навчаються, гарантується:

- а) захист життя, збереження здоров'я, фізичне виховання;
- б) регулярне безоплатне підвезення у сільській місцевості до місця навчання і додому дітей дошкільного віку, учнів та педагогічних працівників;
- в) пільговий проїзд студентів у громадському транспорті;
- г) здійснення заходів щодо профілактики бездоглядності і правопорушень серед дітей, учнівської та студентської молоді, їх соціальної реабілітації у суспільстві;
- д) надання адресної допомоги, академічних і соціальних стипендій;
- е) усі відповіді правильні.

5. Для підтримки педагогічних і науково-педагогічних працівників, підвищення їх відповідальності за якість професійної діяльності держава забезпечує:

- а) розроблення та вдосконалення нормативно-правової бази професійної діяльності педагогічних і науково-педагогічних працівників;
- б) розвиток конкурентоспроможної системи навчальних закладів, в яких проводиться підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників;
- в) впровадження системи цільового державного фінансування підготовки педагогічних і науково-педагогічних працівників та їх професійного вдосконалення;
- г) поліпшення системи стимулювання професійного зростання педагогічних і науково-педагогічних працівників, можливість вивчення іноземних мов;
- д) періодичне оновлення і взаємоузгодження змісту підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- е) усі відповіді правильні.

6. Напрями державної політики в сфері освіти визначено:

- а) Президентом України;
- б) Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України;
- в) Конституцією України;
- г) Законами України «Про освіту»;
- д) громадянським суспільством;
- е) правильні відповіді в), г).

7. Що із переліченого можна відносити до «засобів державного регулювання» або «інструментів державної політики» у галузі освіти:

- а) лише державне замовлення;
- б) лише ліцензування освітньої діяльності та акредитацію спеціальностей, навчальних закладів.

8. Управління – це:

- а) цілеспрямований і постійний процес дії суб'єкта управління на об'єкт управління;

б) постановка раціональних цілей і задач;

в) здійснення суб'єктами виконавчої влади, а також іншими ланками державного управління (державними посадовцями) функцій державного управління;

г) система ланок органів управління, об'єднаних спільністю об'єкту управління;

д) комплекс організаційних відносин з приводу здійснення міжгалузевих повноважень спеціального призначення;

е) всі відповіді правильні.

9. Державне управління – це:

а) здійснювана на професійній основі діяльність особливої групи людей (державних і муніципальних органів влади, посадовців) в політико-адміністративній системі, яка реалізує волю держави на основі законів і інших нормативно-правових актів по наданню і забезпеченню конституційно-законодавчих прав (і обов'язків) громадян;

б) цілеспрямований і постійний процес дії суб'єкта управління на об'єкт управління;

в) здійснення суб'єктами виконавчої влади, а також іншими ланками державного управління (державними посадовцями) функцій державного управління;

г) система ланок органів управління, об'єднаних спільністю об'єкту управління;

д) комплекс організаційних відносин з приводу здійснення міжгалузевих повноважень спеціального призначення;

е) всі відповіді правильні.

10. Органами державного управління освітою в Україні є:

а) Міністерство освіти і науки;

б) міністерства і відомства України, які мають навчально-виховні заклади;

в) місцеві органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування;

г) відділи (управління) освіти місцевих державних адміністрацій;

д) усі відповіді правильні.

11. Особливість навчання студентів у ВНЗ Сполучених Штатів Америки:

а) чітка регламентація навчального процесу;

б) обов'язковість вступного випробовування;

в) відсутність фіксованого терміну навчання;

г) всі вузи приватні;

д) висока якість підготовки у всіх вузах.

12. У Великобританії ВНЗ переважно:

а) приватні;

б) муніципальні;

- в) державні;
- г) недержавні;
- д) громадські.

13. До французького ВНЗ «довгого циклу» можна вступити за наявності:

- а) атестата про середню освіту;
- б) диплома бакалавра;
- в) стажу практичної діяльності;
- г) без попереднього добору на ступінь бакалавра;
- д) диплома бакалавра і стажу практичної діяльності.

14. Тривалість бакалаврської підготовки у ВНЗ Канади:

- а) 3 роки;
- б) 3,5 роки;
- в) 4 роки;
- г) 4,5 роки;
- д) 5 років.

Змістовий модуль 2. Освітня політика в контексті глобалізації та євроінтеграції

Семінарське заняття № 5 (4 години)

Вища освіта України – європейський вимір: стан, проблеми, перспективи (А)

1. *Параметри і тенденції планетарної освітньої системи.* Освіта і розвиток людини. Пріоритети світової освітньої стратегії. Сучасні тенденції освітньої політики Європейського Союзу.

2. *Цілі і задачі освітньої політики Європейського Союзу.* Головні тенденції розвитку вищої освіти в європейських країнах. Сутність та основні складові нової моделі європейської освіти (безперервна освіта).

3. *Державна освітня політика України у контексті загальнопланетарної освіти.* Стратегічні завдання та напрямки розвитку вищої освіти України в контексті євроінтеграції. Головні принципи входження України у Європейський простір вищої освіти.

4. *Співпраця України та Європейського Союзу у сфері освіти:* реальність і перспективи розвитку. Основні напрямки співробітництва України та ЄС в галузі освіти. Науково-технічне співробітництво України та ЄС. Необхідність використання високого наукового потенціалу України. Співробітництво з ЄС як важливий чинник розвитку української науки.

5. *Механізми інтеграції вищої освіти України в європейський освітній простір.*

(Б) (форма проведення – дебати)

1. *Модернізація системи вищої освіти України в умовах глобалізації.*
Стратегічні завдання реформування вищої освіти в Україні. Реформування вищої освіти в Україні на різних рівнях.

2. *Ступінь інтегрованості України у загальноєвропейський освітній простір.*

4. *Фактори ефективності реалізації державної освітянської політики України в контексті євроінтеграції.*

Рекомендовані теми рефератів:

1. Європейський простір вищої освіти в контексті глобалізації.
2. Роль Європейського Союзу в створенні та розвитку європейського освітнього простору.
3. Академічна мобільність – важливий чинник освітньої євроінтеграції.
4. Принципи, шляхи й засоби адаптації Європейської системи вищої освіти у вищу освіту України.
5. Процес реалізації державної політики України та країнах Європейського Союзу у сфері вищої освіти: порівняльний аналіз.

Проблемні та логічні завдання:

1. Визначити основні чинники євроінтеграції вищої освіти.
2. З'ясувати параметри і тенденції планетарної освітньої системи.
3. Ознайомитись з діяльністю міжнародних освітніх організацій.
4. Визначити мету стратегії зближення ЄС і України.
5. Розглянути хронологію подій із налагодження співробітництва України та ЄС.
6. Провести аналіз діючих в ЄС механізмів визнання еквівалентності документів про освіту.
7. Проаналізувати основні практичні кроки України в європейській інтеграції.
8. Визначити та обґрунтувати позитивні наслідки щодо впровадження європейських стандартів в систему освіти та інтеграції до європейського освітнього простору.
9. Визначити механізми впровадження міжнародних стандартів у регіональну систему освіти.
10. Проаналізувати роль фундаментальних наук в системі вищої освіти.
11. Проаналізувати роль індивідуалізації навчання в системі вищої освіти.
12. Чи правильний вибір нашої держави – на європейську інтеграцію?

Рекомендована література:

1. Артёмов І. В. Концептуальні і правові основи формування європейського освітнього простору: навч. посіб. / І. В. Артёмов, О.М. Ващук ; Закарпат. держ. ун-т, Навч.-наук. ін-т євроінтеграц. дослідж. – Ужгород : ЗакДУ, 2011. – 568 с. – (Євроінтеграція: укр. вимір; вип. 17).
2. Вхідження національної системи вищої освіти в європейський простір вищої освіти та наукового дослідження : моніторинг. дослідж. : аналіт. звіт /

- Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. Фонд дослідж. освіт. політики» ; кер. авт. кол. Т.В.Фініков. – К. : Таксон, 2012. – 54 с.
3. Європейська інтеграція на початку нового тисячоліття : довідник / склад А.М. Круглашов та ін. – Ч.1. – Чернівці, 2010. – 212 с.
 4. Ключковський Є. Європейська єдність і європейська освіта / Є. Ключковський // Січ. – 2010. – № 10. – С. 7-12.
 5. Кордон М. В. Європейська та євроатлантична інтеграція України : посіб. для студ. вищих навч. закл. / М. В. Кордон ; Житом. Держ. Ун-т ім. І. Франка. – К. : Центр учб. Літ., 2008. – 137 с.
 6. Модернізація освіти України у контексті євроінтеграційних процесів: історико-педагогічний аспект : монографія / за заг. ред.. Н. Г. Сидорчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – 300 с.
 7. Огнев'юк В. Університетська освіта України в контексті перспектив європейської інтеграції / В. Огнев'юк // Віче. – 2010. – № 20. – С. 16-20.
 8. Указ Президента України Про національну доктрину розвитку освіти у ХХІ столітті: від 17.04.2002 № 347 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 16. – С. 12-24.
 9. Яковенко Л. І. Економічні основи модернізації вищої освіти в умовах становлення економіки знань / Лариса Іванівна Яковенко, Олександр Володимирович Пащенко. – Полтава : Скайтек, 2011. – 216 с.

Семінарське заняття № 6 форма проведення – дебати (2 години)

Вища освіта України в контексті Болонського процесу

1. *Болонський процес як засіб інтеграції і демократизації вищої освіти.* Сутність, основні цілі, принципи та пріоритети Болонського процесу. Характерні особливості Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS). Шкала оцінювання ECTS для оцінки якості досягнень студента. Переваги та проблеми ECTS. Структура ступенів кваліфікацій у вищій освіті.

2. *Етапи впровадження Болонського процесу в Україні.* Інституційно-правове забезпечення інтеграції вищої освіти України в єдиний Європейський освітній простір.

3. *Сучасні тенденції розвитку університетської освіти України в контексті Європейського простору вищої освіти.* Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу. Запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах України. Проблеми української вищої освіти у контексті Болонського процесу.

4. *Взаємне визнання дипломів – необхідна умова інтеграції України до Європейського освітнього простору.* Взаємне визнання дипломів – необхідна умова створення єдиного Європейського освітнього простору. Проблема взаємного визнання дипломів в Україні і в країнах Європейського Союзу.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Запровадження основних положень Болонської декларації у процесі інтегрування України в Європейський освітній простір.
2. Болонський вектор в системі освіти України: співвідношення інновацій і традицій.
3. Завдання щодо удосконалення вищої освіти України у контексті вимог Болонського процесу.
4. Характеристика основних переваг і недоліків Болонського процесу в Україні.

Проблемні та логічні завдання:

1. Розглянути історико-політичні аспекти формування Болонського процесу.
2. Ознайомитись з змістом основних документів Болонського процесу.
3. Ознайомитись з змістом основних документів кредитно-модульної системи організації навчального процесу.
4. З'ясувати основне джерело навчальної інформації в модульному методі навчання.
5. Визначити напрями структурного реформування вищої освіти України з огляду на Болонський процес.
6. Визначити головні умови розвитку здібностей тих, хто навчається.
7. Проаналізувати провідні форми організації навчання у ВНЗ.
8. Які можливості для реалізації Болонського процесу існують в законодавстві України?
9. Доведіть думку: «Українська вища освіта – частина європейської інтеграції».

Рекомендована література:

1. Артёмов І. В. Концептуальні і правові основи формування європейського освітнього простору: навч. посіб. / І. В. Артёмов, О.М. Ващук ; Закарпат. держ. ун-т, Навч.-наук. ін-т євроінтеграц. дослідж. – Ужгород : ЗакДУ, 2011. – 568 с. – (Євроінтеграція: укр. вимір; вип. 17).
2. Барвінський А. О. Педагогічна освіта і Болонський процес / А. О. Барвінський // Філософія науки: традиції та інновації. Серія Філософські науки. – 2011. – №1(3). – С. 121-129.
3. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна-Болонья-Саламанка-Прага-Берлін) / Упорядники: Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д., Грубінко В.В., Бабин І.І. – Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. – 52 с.
4. Дупак Н. В. Стандартизація в галузі освіти як комплексна проблема [Електронний ресурс] / Н.В. Дупак // Вісн. Житомирського держ. ун-ту ім. Івана Франка. – 2010. – № 52. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/VZhDU/2010_52/vip_52_12.pdf.
5. Жижко Т. Реформа університетської освіти в контексті Болонських домовленостей / Т. Жижко // Вища освіта України. – 2010. – № 2. – С.28-35.

6. Степко М. Ф. Проблеми реформування вищої освіти в контексті Болонського процесу / М. Ф. Степко // Педагогіка і психологія. – 2009. – №1. – С. 34-39.
7. Таланова Ж. Проблема ідентифікації найвищого освітнього рівня за міжнародною стандартною класифікацією освіти в Україні : Болонський процес і Україна / Ж. Таланова // Вища освіта України. – 2008. – №1. – С. 18-23.

Семінарське заняття № 7 (4 години)

Інноваційна система управління вищою освітою

(А)

1. *Педагогічні інновації як новий напрямок у розвитку педагогіки.* Якість освіти як результат ефективного управління навчальним закладом. Основні відмінності між загальною системою управління та інноваційною системою управління освітою. Основні позиції (критерії) управління освітою, які сприяють забезпеченню її якості.

2. *Інноваційна освітня діяльність ВНЗ.* Суть та зміст поняття «інноваційний розвиток», «інновація», «управління інноваційним розвитком вищих навчальних закладів». Напрями інноваційного розвитку. Групи інновацій: організаційно-технологічні, методичні, процесуальні.

3. *Інформатизація навчального процесу.* Визначення поняття «інформатизація освіти». Інформатизація та комп'ютеризація освіти як вирішальний чинник досягнення основних цілей реформування освіти. Інформатизація освіти як одне із пріоритетних державних завдань України. Причини відставання розбудови інформаційного суспільства в Україні порівняно із світовими тенденціями та основними напрямами його розвитку. Шляхи побудови ефективних систем інформатизації освіти.

4. *Інформаційно-комунікаційні та дистанційні технології навчання.*

5. *Післядипломна освіта.*

6. *Академічні свободи учасників освітніх правовідносин.* Об'єкти академічної свободи. Особливості академічної свободи навчальних закладів. Пізнавальна самостійність як мета і засоби її досягнення.

(Б)

1. *Якість як центральна категорія освітянської політики української держави на сучасному етапі.* Аналіз цілей політики у сфері якості освіти. Роль «Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті» як форми відображення узагальненої мети розвитку освіти в Україні. Значення цілепокладання у сфері освітянської політики.

2. *Категорія якості і основні поняття.* Рівні якості знань. Механізми оцінювання якості знання. Об'єкти вивчення результатів якості освіти. Суб'єкти соціального замовлення, які впливають на формування результату освіти. Причини, які перешкоджають забезпеченню системи якості освіти в Україні.

3. *Вимоги до сприяння європейській співпраці в галузі гарантій якості освіти.* Інструменти та механізми реалізації державної політики у сфері якості

освіти в Україні та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство. Забезпечення та гарантія якості вищої та післядипломної освіти.

4. *Управління якістю освіти.* Сутність поняття. Рівні управління якістю освіти в Україні (державний, регіональний, субрегіональний, муніципальний та на рівні керівників навчальних закладів). Моніторинг як управлінський інструмент оцінювання результатів якості освіти. Система незалежного оцінювання.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Управління інноваційним розвитком ВНЗ.
2. Пріоритетні напрями інноваційної діяльності сучасного ЗНЗ.
3. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітній діяльності ВНЗ.
4. Роль вищої школи у розвитку інноваційних процесів в Україні.

Проблемні та логічні завдання:

1. Вивчити діючі в країнах ЄС системи страхування якості освіти.
2. Проаналізувати основні теоретичні підходи до управління інноваційним розвитком вищого навчального закладу.
3. Розкрити основні характерологічні особливості управління інноваційним розвитком.
4. Визначити шляхи забезпечення та підвищення якості освіти в українських закладах освіти.
5. Які інструменти регулювання якості освіти слід визнати основними? Чи здатні вони забезпечити як внутрішню оцінку якості, так і її зовнішню оцінку? Чи зберігають вони при цьому повагу до автономії навчального закладу та академічних свобод?
6. Обґрунтуйте твердження: «Навчання – двобічний процес».
7. Як Ви розумієте професійну свідомість?
8. Доведіть думку: «Навчання – один із головних видів діяльності людини».

Рекомендована література:

1. Векслер Е. М. Менеджмент якості: навч. посіб. / Е. М. Векслер, В. М. Рифа, Л. Ф. Василевич. – К. : Професіонал, 2008. – 320 с.
2. Лапінський В. В. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти України : монографія / В. В. Лапінський, А. Ю. Пилипчук, М. П. Шишкіна та ін. ; за наук. ред. проф. В. Ю. Бикова. – К. : ІТЗН, 2008. – 200 с.
3. Левківський К. Якісна освіта – запорука самореалізації особистості / К. Левківський // Вища школа. – 2010. – № 1. – С. 5-14.
4. Силадий І. Якісна освіта в контексті управління впровадженням інновацій / І. Силадий // Вища освіта України. – 2011. – № 4. – С. 105-112.
5. Степко М. Якість та ефективність вищої освіти – спільна відповідальність учасників навчального проекту / М. Степко // Вища освіта України. – 2008. – № 4. – С. 19-28.
6. Шульгіна Л. Життєздатність вищого навчального закладу визначається його інноваційністю / Л. Шульгіна // Наука та інновації. – 2008. – № 3. – С. 71-72.

7. Указ Президента України Про національну доктрину розвитку освіти у XXI столітті: від 17.04.2002 № 347 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 16. – С. 12-24.
8. Цехмістрова Г. С. Інноваційні технології та творчість у навчанні – як чинники якості підготовки фахівців в умовах інтеграції в Європу / Г. С. Цехмістрова // Проблеми освіти : [наук. зб.] / редкол.: Є. М. Суліма, Я. Я. Болюбаш, Ю. В. Івженко та ін. – К., 2010. – Вип. 65. – С. 99-101.

Тестові завдання

для самоперевірки знань та навичок студентів з змістового модулю 2

1. Головне із завдань Європейської зони вищої освіти:
 - а) забезпечити якісний рівень вищої освіти;
 - б) забезпечити працевлаштування випускників ВНЗ на європейському ринку праці;
 - в) забезпечення вільної міграції студентів;
 - г) створити умови для вільного проживання студентів у країнах Європи.

2. Єдиний Європейський простір вищої освіти не передбачає:
 - а) введення двоциклового навчання і кредитної системи;
 - б) розширення мобільності та забезпечення працевлаштування випускників;
 - в) формування контролю якості освіти;
 - г) забезпечення конкурентоспроможності випускників на загальноєвропейському просторі вищої освіти.

3. До основних фундаментальних цінностей Європи не відносяться:
 - а) свобода одержання освіти будь-якого рівня;
 - б) парламентаризм та права людини;
 - в) права національних меншин;
 - г) свобода одержання освіти;
 - д) лібералізм.

4. Метою співробітництва України з ЄС у сфері науки і техніки є:
 - а) створення умов, за яких Європейський дослідницький простір стане не тільки найбільш привабливим місцем роботи для кращих учених світу, але й буде еталоном проведення та впровадження наукових досліджень світового зразка;
 - б) заохочення цивільних наукових досліджень та технологічного розвитку, включаючи спільну науково-дослідницьку діяльність, навчання та переміщення науковців, а також інші форми співробітництва;
 - в) вибір шляху розвитку в напрямку європейської цивілізаційної моделі, що дає можливість досягти прогресу в усіх сферах життєдіяльності суспільства і держави;
 - г) рух до стандартів демократії, інформаційного суспільства, соціально орієнтованого ринкового господарства, що базується на засадах верховенства права і забезпечення прав та свобод людини і громадянина.

5. Виділіть основний чинний законодавчий документ, який регулює питання процесу європейської інтеграції України:

- а) Конституція України;
- б) національна програма «Освіта»;
- в) Закон України «Про вищу освіту»;
- г) «Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу»;
- д) Закон України «Про освіту».

6. Для інтеграції в Європейський простір вищої освіти Україна повинна:

- а) використовувати існуючі стандарти освіти;
- а) розробити нові стандарти освіти;
- б) узгодити існуючі стандарти з діючими в ECTS;
- в) прийняти стандарти ECTS;
- г) розробити нові стандарти з урахуванням європейських вимог.

7. Стратегічними завданнями реформування освіти в Українській державі є:

- а) відродження і розбудова національної системи освіти як найважливішої ланки виховання свідомих громадян Української держави;
- б) виведення освіти в Україні на світовий рівень шляхом докорінного реформування її концептуальних, структурних, організаційних засад;
- в) подолання монопольного становища держави в освітній сфері через створення на рівноправній основі недержавних навчально-виховних закладів;
- г) формування багатоваріантної інвестиційної політики в галузі освіти;
- д) усі відповіді правильні;
- е) немає правильної відповіді.

8. Поштовхом для народження Болонського процесу стало:

- а) створення Європейського союзу;
- б) занепад вищої освіти Європи;
- в) відставання європейської освіти і науки від США;
- г) політичні мотиви;
- д) бажання Європи випередити США в освіті.

9. Реалізація освітньої концепції Болонського процесу полягає в:

- а) запровадженні загальноєвропейського диплому про вищу освіту;
- б) створення єдиного європейського ринку праці;
- в) запровадження єдиних європейських стандартів вищої освіти;
- г) створення єдиної Європейської зони вищої освіти;
- д) створення єдиного Європейського союзу вищої освіти.

10. До ключових елементів ECTS не відноситься:

- а) інформація стосовно навчальних програм;
- б) взаємна угода між закладом-партнером і студентом;
- в) використання кредитів, що визначають навчальне навантаження;
- г) заява навчального контракту та перелік оцінок дисциплін;
- д) структура навчальних програм.

11. Яке слово пропущене у визначенні якості освіти: «це збалансована _____ освіти міжнародним вимогам, державним стандартам, суспільним потребам, особистісним цілям»

- а) властивість;
- б) ознака;
- в) оцінка;
- г) риса;
- д) якість;
- е) серед усіх варіантів немає вірної відповіді.

12. Індивідуалізація навчання – це:

- а) урахування індивідуально-психологічних особливостей студентів, змісту дисципліни;
- б) індивідуальне навчання;
- в) посилення індивідуального впливу викладача на студентів.

13. Формування інноваційного освітнього середовища в ВНЗ у контексті вимог Болонського процесу полягає в:

- а) підготовці висококваліфікованих фахівців;
- б) комп'ютеризації;
- в) самостійності навчання;
- г) творчій активності;
- д) інтеграції освітньої діяльності в світовий інформаційний простір.

14. Гарантом якості вищої освіти у Болонському процесі є:

- а) Міністерство освіти;
- б) держава;
- в) Європейський союз;
- г) вищий навчальний заклад;
- д) ринок праці.

Змістовий модуль 3. Менеджмент освіти в аспекті роботи з громадськими організаціями

Семінарське заняття № 8 форма проведення - дискусія (2 години)

Спільна діяльність менеджера освіти та громадських організацій

1. Менеджмент освітянської сфери. Зміст, об'єкт, предмет, функції менеджменту освіти. Методологія менеджменту освіти. Класифікація менеджменту освіти за видами. Менеджмент освіти як обов'язкова складова системи освіти в Україні. Структура органів, що реалізують державний менеджмент освіти в Україні.

2. *Тенденції виникнення та розвитку громадських організацій в Україні на сучасному етапі.* Поняття, класифікація громадських організацій. Роль громадських організацій в розбудові сучасного освітнього закладу.

3. *Методи і форми роботи менеджерів освіти з громадськими організаціями.*

4. *Основні напрямки та механізми спільної роботи менеджерів освіти з громадськими організаціями.* Проектна діяльність менеджера освіти з громадськими організаціями.

5. *Фандрайзингова діяльність менеджера освіти з громадськими організаціями.* Зміст поняття «фандрейзинг». Постулати фандрайзингу. Засоби ефективності фандрейзингової діяльності.

6. *Зміст та сутність волонтерства.* Принципи та практичний досвід організації волонтерської діяльності. Історія розвитку волонтерства за кордоном і у вітчизняній практиці. Основоположні засади волонтерської діяльності в освітніх закладах. Методи налагодження контактів з потенційними волонтерами.

Практична підготовки волонтерів в Україні до роботи у навчальних закладах.

7. *Можливості та перспективи розвитку спільної роботи менеджерів освіти з громадськими організаціями в Україні.*

Рекомендовані теми рефератів:

1. Основи організації проектної діяльності менеджера освіти з громадськими організаціями.
2. Історія волонтерського руху в Україні.
3. Організаційні форми та напрямки фандрайзингової діяльності менеджера освіти з громадськими організаціями.

Проблемні та логічні завдання:

1. Ознайомитись та проаналізувати наукові підходи щодо типології та класифікації громадських організацій.
2. Які громадські об'єднання освітян Вам відомі?
3. Як законодавство визначає створення громадянських об'єднань?
4. Які громадські організації можуть бути залучені до управління навчальним закладом?
5. Провести історико-феноменологічний аналіз волонтерства.
6. Визначити і обґрунтувати критерії співпраці ВНЗ із громадськими організаціями.
7. Розкрити механізми реалізації мети та завдань фандрайзингової діяльності менеджера освіти з громадськими організаціями.

Рекомендована література:

1. Королько В. Г. Зв'язки з громадськістю. Наукові основи, методика, практика : підручник для студ. вищих навчальних закладів / В.Г. Королько, О. В. Некрасова. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 831 с.

2. Кухарчук П. М. Державно-громадське управління системою професійно-технічної освіти в Україні (регіональний аспект) : Дис... канд. наук: 25.00.02 / П. М. Кухарчук. – 2009.
3. Куц С. Фандрайзинг АВС : [посібн. для початківців] / Світлана Куц. – К. : Центр філантропії, 2008. – 92 с.
4. Шевченко С. О. Державно-громадське управління якістю вищої освіти в Україні: теоретико-методологічні засади та механізми практичної реалізації / С. О. Шевченко. – Дніпропетровськ, НГУ, 2011.
5. Харченко С. Я. Історія, теорія та практика волонтерського руху в Україні [навч.-наук.-метод. посіб.] / Харченко С. Я., Караман О. Л., Кратінова В. О., Ларіонова Н. Б., Песоцька О. П., Горенко С. В., Юрків Я. І., Островька Н. О. – Луганськ, 2009. – 403 с.

Семінарське заняття № 9 (2 години)

Державно-громадське управління вищими навчальними закладами: досвід, проблеми, перспективи

1. *Засади впровадження моделі державно-громадського управління в систему управління освітою.* Положення Національної доктрини розвитку освіти України з питань державно-громадського управління освітою. Мета, головні принципи, зміст державно-громадської моделі управління навчальним закладом. Організаційна структура державно-громадського управління освітою. Аналіз нормативної бази з питань забезпечення дії механізму державно-громадського управління освітою.

2. *Громадський характер управління системою освіти.* Державний і громадський характер управління системою освіти: порівняльний аналіз. Роздержавлення системи освіти і диверсифікація освітніх установ. Основні принципи державно-громадського управління освітою: демократизація та гуманізація управління педагогічними системами; системність і цілісність в управлінні; раціональне поєднання централізації і децентралізації; єдність єдиноначальності і колегіальності; об'єктивність і повнота інформації в управлінні педагогічними системами.

3. *Соціальне партнерство в освіті.* Сутність поняття «соціальне партнерство в освіті». Принципи соціального партнерства в освіті. Ключові елементи соціального партнерства в освіті. Соціальні інститути як активні агенти соціального партнерства в освіті.

4. *Роль громади у державно-громадському управлінні освітою.* Сутність поняття «громада», «громадсько-державне управління». Досвід провідних країн світу і України з питання створення та функціонування навчальних закладів з ініціативи громади.

5. *Підготовка керівників навчальних закладів до переходу на державно-громадське управління.*

6. *Інновації в впровадженні державно-громадського управління навчальним закладом.*

7. Проблеми впровадження державно-громадського управління освітою в освітньому закладі. Напрямки та умови розв'язання проблем.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Природа і зміст державно-громадського управління.
2. Державно-громадський механізм управління якістю освіти.
3. Моделі державно-громадського управління освітою: порівняльний аналіз.

Проблемні та логічні завдання:

1. Проаналізувати механізми й технологію державно-громадського управління закладами освіти на усіх рівнях (державному, районному, міському, навчального закладу).
2. Дослідити історичне підґрунтя формування сучасних підходів до державно-громадського управління (Звичаєве право Київської Русі, Магдебурзьке право, військово-адміністративне самоврядування часів Української козацької держави, II Універсал Центральної Ради та Конституція УНР від 29 квітня 1918 р. тощо).
3. З'ясувати критерії утвердження відкритої та демократичної державно-громадської системи управління освітою.
4. Визначити критерії поєднання державного і громадського контролю за прозорістю прийняття і виконання управлінських рішень.
5. Вивчити зарубіжний досвід та науково-теоретичні праці зарубіжних дослідників щодо поєднання державного регулювання з громадським самоврядуванням у системі управління освітою.
6. Чи можливо вважати державно-громадське управління як один зі способів самоврядування суспільства?
7. Які дивіденди мають освітні заклади і громадські організації від спільної діяльності?
8. Які фактори заважають спільній діяльності освітніх закладів та громадських організацій?
9. Який зиск будуть мати громадські організації від співпраці з освітніми закладами?

Рекомендована література:

1. Андрущенко В. Державно-громадський характер управління освітою / В. Андрущенко. // Вища освіта України. – 2011. – № 3. – С. 5-8.
2. Баєва О. Державно-громадські засади управління вищою освітою США в контексті досвіду для ВНЗ України / О. Баєва // Освіта і управління. – 2010. – № 1. – С. 143-149.
3. Грицяк Л. Д. Державно-громадське управління розвитком освіти на державному, регіональному та інституціональному рівнях / Л. Д. Грицяк // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 3 (12). – С. 59-66.
4. Зайченко О. І. Шляхи розвитку державно-громадського управління в системі освіти / О. І. Зайченко // Теорія та методика управління освітою. – 2010. – № 4. – С. 1-9.

5. Королько В. Г. Зв'язки з громадськістю. Наукові основи, методика, практика : підручник для студ. вищих навчальних закладів / В.Г. Королько, О. В. Некрасова. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 831 с.
6. Указ Президента України Про національну доктрину розвитку освіти у ХХІ столітті: від 17.04.2002 № 347 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 16. – С. 12-24.
7. Шевченко С. О. Державно-громадське управління якістю вищої освіти в Україні: теоретико-методологічні засади та механізми практичної реалізації / С. О. Шевченко. – Дніпропетровськ, НГУ, 2011.

Практичне заняття № 1 форма проведення – проект (2 години)

Розробка і захист проекту спільної роботи ВНЗ I-IV рівня акредитації (за вибором студента) з громадською організацією

В ході практичного заняття менеджер освіти має змогу подати й захистити власний проект роботи з громадською організацією.

Створюється масив проектів щодо спільної роботи менеджерів освіти з громадськими організаціями. Менеджери освіти, оприлюднюючи власні проекти, отримують їх експертну оцінку з боку своїх колег та створюють реалістичні програми їх практичної реалізації.

Основні етапи проектної діяльності:

- підготовчий (змістовий та технологічний аспект);
- дослідження проблеми та вибору шляху її розв'язання;
- планування проектної діяльності (постановка проблеми, розроблення та планування певної дії);
- діяльнісний (розв'язання проблеми, реалізація дії);
- презентація результатів;
- рефлексійний (оцінка та аналіз отриманих результатів).

Семінарське заняття № 10 (2 години)

Джерела фінансування вищого навчального закладу

1. *Джерела фінансування закладів освіти.* Правові основи фінансування освітньої галузі. Стратегічні завдання реформування фінансового забезпечення освіти. Шляхи реформування фінансового та матеріально-технічного забезпечення освіти.

2. *Джерела фінансування навчальних закладів.* Традиційні джерела фінансування: держаний, місцевий бюджет. Додаткові джерела фінансування: кошти, від надання закладом додаткових освітніх послуг в тому числі за угодами та за замовленнями населення; прибутки від реалізації продукції навчально-виробничих майстерень, цехів і господарств, від надання в оренду приміщень, споруд,

обладнання; добровільні грошові внески і пожертвування підприємств, установ, організацій та окремих громадян, іноземних юридичних та фізичних осіб.

3. *Головні проблеми галузі.* Рекомендації щодо вдосконалення системи фінансування освітнього закладу.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Освітня діяльність вищих навчальних закладів та її фінансове забезпечення на регіональному рівні.
2. Оцінка ефективності фінансування вищого навчального закладу.

Проблемні та логічні завдання:

1. Проаналізувати правові засади та надати порівняльну характеристику ефективності джерел фінансування ВНЗ.
2. Розглянути правові механізми залучення додаткових ресурсів у діяльність загальноосвітнього навчального закладу.
3. З'ясувати роль меценатства і спонсорства в управлінні освітою.
4. Проаналізуйте структуру «спонсорського пакету».
5. Який економічний ефект матимуть освітні заклади від співпраці з громадськими організаціями?

Рекомендована література:

1. Закон України "Про освіту" : від 23.05.1991 № 1060-XII : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
2. Закон України "Про професійно-технічну освіту" : від 1998, N 32 : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1841-14&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
3. Закон України "Про вищу освіту" : від 17.01.2002 № 2984-III : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2984-14&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
4. Проект Закону України "Про вищу освіту" [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.mon.gov.ua/gr/obg/2010/101110.doc.
5. Буцька О.Ю. Освітня діяльність вищих навчальних закладів та її фінансове забезпечення на регіональному рівні / О.Ю. Буцька // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 4. – С. 159-165.
6. Каламбет С. В. Сучасні погляди на вищу освіту та її фінансування / С. В. Каламбет // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. – 2008. – № 5. – С.69-73.
7. Королько В. Г. Зв'язки з громадськістю. Наукові основи, методика, практика : підручник для студ. вищих навчальних закладів / В.Г. Королько, О. В. Некрасова. – К.: Вид. дім «Кієво-Могилянська академія», 2009. – 831 с.

8. Сафонова В. Є. Удосконалення фінансово-економічного механізму функціонування закладів вищої освіти в Україні / В. Є. Сафонова // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 2. – С. 102-109.
9. Указ Президента України Про національну доктрину розвитку освіти у XXI столітті: від 17.04.2002 № 347 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 16. – С. 12-24.

Практичне заняття № 2 форма проведення – ділова гра (2 години)

Залучення додаткових ресурсів у діяльність вищого освітнього закладу

Метою практичного заняття є формування у менеджера освіти вміння залучати додаткові кошти в освітній заклад.

Тестові завдання

для самоперевірки знань та навичок студентів з змістового модулю 3

1. Громадські організації – це:

а) унікальне суспільне явище, яке справляє значний вплив майже на всі аспекти життєдіяльності будь-якої країни, будь-якого соціуму, людської цивілізації загалом;

б) добровільно та організаційно оформлене об'єднання громадян, яке виражає інтереси частини суспільства і прагне до їх задоволення шляхом здобуття, утримання і використання державної влади;

в) масові об'єднання громадян, що виникають за їх ініціативою для реалізації довгострокових цілей, мають свій статут і характеризуються чіткою структурою;

г) спонтанно виникаючі на добровільній основі неурядові і непартійні об'єднання людей зі спільними інтересами і цілями, реалізація яких вимагає офіційної санкції державних органів і установ.

2. До нормативно-правових актів, які регламентують діяльність громадських організацій відносяться:

а) Конституція України;

б) Закон України «Про об'єднання громадян»;

в) Закон України «Про благодійництво та благодійні організації»;

г) Закон України «Про професійні спілки, їх права і гарантії діяльності»;

д) Загальна Декларація прав людини;

е) усі відповіді правильні.

3. Оберіть визначення, що відповідає поняттю «державно-громадське управління освітою»:

а) діяльність структур громадянського суспільства щодо забезпечення прав учасників освітніх правовідносин;

б) узгоджена, правомірна діяльність органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, суб'єктів громадського самоуправління, спрямована на реалізацію освітньої політики, забезпечення прав учасників освітніх правовідносин;

в) цілеспрямована діяльність державних органів щодо забезпечення права кожного на освіту, що досягається завдяки забезпеченню функціонування та розвитку освітньої системи;

г) немає вірної відповіді.

4. Метою державно-громадського управління освітою є:

а) оптимальне поєднання державних та громадських засад в інтересах особистості, соціуму та влади;

б) добровільне громадське формування, створене на основі єдності інтересів для спільної реалізації громадянами своїх прав і свобод;

в) незалежна експертиза стану справ в освіті та діалог з владними структурами для встановлення балансу інтересів громадськості й органів управління закладом освіти;

г) забезпечити контроль за діяльністю адміністрації з боку громадськості.

5. В організаційну структуру державно-громадського управління освітою включаються:

а) органи державної влади;

б) органи місцевого самоуправління;

в) регіональні органи управління;

г) органи громадського управління;

д) органи самоуправління всіх рівнів;

е) усі відповіді правильні.

6. Спільна проектна діяльність менеджерів освіти з громадськими організаціями спрямована на:

а) створення сприятливого середовища для соціалізації молоді, залучення до корисних справ;

б) сприяння формуванню соціальних навичок поведінки та настанов, спрямованих на реалізацію себе як особистості в сучасному світі;

в) формування громадянської позиції, вихованню працелюбності, ініціативності, якостей ділової людини;

г) створення умови професійного самовизначення учнів;

д) усі відповіді правильні.

7. Якими принципами у своїй діяльності керуються учасники соціального партнерства?

а) взаємовигода від спільної діяльності;

б) добровільність;

в) відкритість;

г) законність;

д) усі відповіді правильні.

8. Громадський характер управління системою освіти виявляється в тому, що поряд з органами державної влади створюються громадські органи, до яких входять представники:

- а) педагогічного колективу;
- б) студентського колективу;
- в) громадськості;
- г) усі відповіді правильні.

9. Доповніть головні принципи, які лежать в основі державно-громадської моделі управління навчальним закладом:

- а) демократизація;
- б) партнерство;
- в)
- г)
- д)
- е)

10. Імідж навчального закладу – це:

а) емоційно забарвлений образ, який утворився у масовій свідомості і який визначається співвідношенням між різними сторонами його діяльності та транслюється у зовнішнє середовище;

б) поведінка якоїсь людини, що змінює ставлення і почуття до неї інших людей;

в) образ організації у свідомості клієнтів, конкурентів, партнерів, тобто людей із зовнішнього оточення;

г) інтегральна якість (новоутворення) суб'єкта праці, яка характеризує продуктивне виконання професійних задач, обумовлена творчою самодіяльністю і високим рівнем професійної самоактуалізації.

11. Визначте кому потрібен позитивний імідж освітнього закладу?

- а) студентам;
- б) педагогам;
- в) менеджерам освіти;
- г) усі відповіді правильні;
- д) немає правильної відповіді.

12. Фандрайзинг – це:

а) благодійність, що здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної платні, просування по службі, заради добробуту й процвітання спільнот і суспільства загалом;

б) комплексна система заходів, що забезпечують пошук фінансових та матеріальних засобів, необхідних для реалізації некомерційних проектів;

в) отримання всебічного задоволення особистих і соціальних потреб шляхом надання допомоги іншим людям;

г) добровільна діяльність, згідно з особистою волею індивідуума.

13. Волонтери беруть участь в діяльності освітнього закладу, виходячи з того, що:

- а) це визначено законом;
- б) для підтримання свого іміджу;
- в) їх праця приносить користь іншим людям і одночасно приносить задоволення їм самим;
- г) для отримання прибутку.

14. Якими чинниками обумовлена актуальність волонтерства для освітнього закладу?

- а) це ефективний спосіб вирішувати складні проблеми окремої людини, які часто виникають на ґрунті недостатньої турботи про суспільне благо;
- б) волонтерство приносить у діяльність освітнього закладу нові, як правило, творчі та сміливі ідеї щодо вирішення найгостріших і найскладніших проблем;
- в) це спосіб, за допомогою якого кожний представник суспільства може брати участь у покращенні якості життя;
- г) це механізм, за допомогою якого менеджер освіти може прямо адресувати свої проблеми тим, хто здатний їх вирішити;
- д) усі відповіді правильні.

Спеціалізація «Управління загальноосвітнім навчальним закладом»

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	Система, структура загальноосвітніх навчальних закладів України та статус їх основних суб'єктів правовідносин	2	
2	Державна політика України у загальноосвітній сфері: концептуальні основи, законодавство, програми реформ	2	
3	Державне управління загальноосвітніми навчальними закладами в Україні	2	2
4	Порівняльний аналіз систем загальноосвітніх навчальних закладів і управління ними та державної політики в різних країнах світу	4	2
5	Загальноосвітня сфера України в контексті світового освітнього процесу	2	2
6	Реформування української системи загальноосвітніх навчальних закладів	4	2
7	Інноваційна система управління загальноосвітнім навчальним закладом	4	2
8	Спільна діяльність менеджера освіти та громадських організацій	2	2
9	Державно-громадське управління загальноосвітніми навчальними закладами: досвід, проблеми, перспективи	2	
10	Джерела фінансування загальноосвітнього навчального закладу	2	

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	Розробка і захист проекту спільної роботи загальноосвітнього навчального закладу з громадською організацією (<i>форма проведення – проект</i>)	2	2
2	Залучення додаткових ресурсів у діяльність загальноосвітнього навчального закладу (<i>форма проведення – ділова гра</i>)	2	2

Змістовий модуль 1. Державна політика і управління освітою

Семінарське заняття № 1 (2 години)

Система, структура загальноосвітніх навчальних закладів України та статус основних суб'єктів правовідносин

1. Системні та структурні елементи освіти, форми її здобуття. Дефініція поняття «система освіти України». Форми здобуття освіти в Україні.

2. Структура загальноосвітніх навчальних закладів в Україні. Поняття «навчальний заклад», «заклад освіти». Форми власності загальноосвітніх навчальних закладів. Характеристика рівнів акредитації вищих навчальних закладів.

3. Правовий статус загальноосвітніх навчальних закладів та їх складові. Елементи правового статусу загальноосвітніх навчальних закладів (мета, завдання, функції, права, обов'язки, відповідальність). Умови створення та ліквідації загальноосвітніх навчальних закладів.

4. Правовий статус педагогічних працівників та здобувачів освіти в Україні: порядок набуття, основні права та обов'язки. Категорії учасників навчально-виховного процесу в Україні. Кадрове забезпечення сфери освіти. Вимоги щодо прийняття на роботу педагогічних працівників. Атестація педагогічних працівників на відповідність посаді. Підстави для присвоєння педагогічного звання. Академічна свобода педагогічних працівників.

Здобувачі освіти – основна категорія учасників освітнього процесу. Конкретні права, обов'язки, відповідальність різних категорій здобувачів освіти.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Еволюція розвитку системи вищої освіти в Україні.
2. Правовий статус загальноосвітніх навчальних закладів та його складові.

Проблемні та логічні завдання:

1. Надати теоретичне обґрунтування освіти як складової української соціокультурної політики.
2. Простежити динаміку змін в освітній системі України: загальнонаціональний, галузевий, територіальний аспекти.
3. Визначити права і обов'язки учасників навчально-виховного процесу відповідно до законодавства про освіту.
4. Який механізм захисту прав вчителів існує в Україні?
5. Який механізм захисту прав учнів існує в Україні?
6. Визначити особливості превентивного навчання у вітчизняних закладах освіти.

Рекомендована література:

1. Артёмов І. В. Концептуальні і правові основи формування європейського освітнього простору: навч. посіб. / І. В. Артёмов, О. М. Вашук ; Закарпат. держ. ун-т, Навч.-наук. ін-т євроінтеграц. дослідж. – Ужгород : ЗакДУ, 2011. – 568 с. – (Євроінтеграція: укр. вимір; вип. 17).
2. Державна програма "Вчитель" // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2002. – № 10. – С. 3-32.
3. Закон України "Про освіту" : від 23.05.1991 № 1060-ХІІ : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
4. Закон України "Про загальну середню освіту" : від 13.05.1999 № 651-ХІV : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=651-14&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
5. Закон України "Про позашкільну освіту" : від 22.06.2000 № 1841-ІІІ : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1841-14&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
6. Новиков Д. А. Теория управления образовательными системами / Д. А. Новиков. – М. : Народное образование, 2009. – 452 с.
7. Шоутен Т. Менеджмент керівників закладів дошкільної і початкової освіти / Шоутен Т., Даниленко Л.І., Зайченко О.І., Софій Н.З. [за заг. ред. Л. І. Даниленко] ; / Всеукраїнський фонд «Крок за кроком». – К. : СПД-ФО К.С. Парашин, 2009. – 112 с.

Семінарське заняття № 2 (2 години)

Державна політика України у загальноосвітній сфері: концептуальні основи, законодавство, програми реформ

1. *Державна політика в галузі освіти.* Державна освітня політика у перехідний період розбудови українського суспільства. Зміст та основні напрямки державної політики в галузі освіти.

2. *Правова основа сучасної державної політики в галузі освіти в Україні.* Конституційно встановлені задачі освітянської політики в Україні. Гарантії права на освіту. Національна доктрина розвитку освіти України. Законодавча та нормативно-правова база.

3. *Механізми реалізації державної політики в галузі освіти.* Теоретико-методологічні засади державних механізмів управління в галузі освіти. Державні механізми: сутність, поняття, категорії, принципи, методи, система, класифікація.

Види реалізації державної політики в галузі освіти: політичний, фінансово-економічний, організаційний, правовий, мотиваційний, інноваційний та інші.

4. *Інструменти державної політики в галузі освіти.*

5. *Проблеми, недоліки та суперечності на шляху формування та реалізації державної політики в галузі освіти.*

Рекомендовані теми рефератів:

1. Гарантії права на освіту та принципи освітнього права.
2. Складові державної освітньої політики в Україні.
3. Удосконалення механізмів реалізації державної політики в галузі освіти.

Проблемні та логічні завдання:

1. З'ясувати державні і соціальні гарантії для тих хто навчається.
2. Провести аналіз відповідності законодавства України в галузі освіти і науки сучасним вимогам.
3. Які принципи державної освітньої політики не можна визнати принципами освіти в цілому?
4. Які освітянські права громадян закріплено у Конституції України?
5. Які основні права і свободи проголошує загальна декларація прав людини?
6. Які права людини, визначені Декларацією прав людини 1948 р., конвенцією прав дитини 1989 р. та Конституцією України, Ви знаєте?

Рекомендована література:

1. Державна політика і управління в освіті : підручник / Тамм А.Є., Радченко О.В., Поступна О.В. ; Харк. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Х. : Вид-во Асоц. д-рів наук держ. упр., 2011. – 271 с.
2. Домбровська С. М. Механізми реалізації державної політики в галузі вищої освіти / С. М. Домбровська // Актуальні проблеми державного управління. – 2011. – № 2(40).

3. Загальна декларація прав людини 1948 р. [Електронний ресурс]. // Права людини : Міжнародні договори України, декларації, документи. – К. : Юрінформ, 1992. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015.
4. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-вр : станом на 04 лют. 2011 р. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0&p=1307359376863318>. – Назва з екрану.
5. Закон України "Про освіту" : від 23.05.1991 № 1060-XII : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
6. Закон України "Про загальну середню освіту" : від 13.05.1999 № 651-XIV : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=651-14&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
7. Закон України "Про позашкільну освіту" : від 22.06.2000 № 1841-III : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1841-14&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
8. Новиков Д. А. Теорія управління освітніми системами / Д. А. Новиков. – М. : Народное образование, 2009. – 452 с.
9. Указ Президента України Про національну доктрину розвитку освіти у XXI столітті: від 17.04.2002 № 347 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 16. – С. 12-24.

Семінарське заняття № 3 (2 години)

Державне управління загальноосвітніми навчальними закладами в Україні

1. *Управління як соціальне явище.* Поняття «державне управління освітою», «освітній менеджмент». Мета і суть управління. Цілі та функції управління освітою (цільові, технологічні (традиційні, інноваційні), розвиваючі). Технології управління: адміністративно-функціональна, конкурентно-представницька і проектно-інвестиційна. Основні завдання управління освітою. Суб'єкти і об'єкти державного управління в галузі освіти. Мистецтво управління і керівництва навчальним закладом. Кваліфікація стилів керівництва освітнім закладом (авторитарний, ліберальний, демократичний) за теорією К. Левіна.

2. *Органи державного управління загальноосвітньою сферою в Україні: їх статус, цілі, завдання, функції, організаційні структури, шляхи та засоби їх удосконалення.* Структурні підрозділи управління загальноосвітньою сферою, їх статус, функції і повноваження. Управлінські органи. Органи колегіального управління. Управлінська діяльність адміністрації.

Тенденції централізації і децентралізації управління освітою на загальнодержавному та регіональному рівнях.

3. *Класифікація методів управління в освіті* (організаційні, педагогічні, соціально-психологічні, економічні тощо).

4. *Структура механізму державного управління ЗНЗ*. Інструменти механізму державного управління ЗНЗ.

5. *Системний аналіз необхідності державного управління процесами, які відбуваються в освітянській галузі*.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Управління навчальними закладами в умовах глобалізації та інтеграції освіти.
2. Модернізація організаційної структури регіональних органів управління освітою в Україні.
3. Гуманізація управління ЗНЗ.

Проблемні та логічні завдання:

1. Розглянути правові форми вираження управління освітою в Україні.
2. Визначити фактори, що детермінують характеристики управління освітою.
3. Як Ви розумієте зміст понять «управління», «керівництво», «менеджмент»? Що передбачає гуманізація освіти?
4. Чи слід ототожнювати поняття «органи управління освітою» та «суб'єкти управління освітою»? Яка між ними може бути різниця? Чи потребує ця проблема юридичного унормування?
5. Які інструменти сприятимуть вдосконаленню управління освітою на рівні органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування?
6. Чи був правий, на Вашу думку, німецький філософ І. Кант, коли стверджував: «Ідеї управляють світом і перевертають його, або іншими словами, весь суспільний механізм базується в кінцевому рахунку на думках»? Свої міркування підтвердить прикладами з історії.

Рекомендована література:

1. Барабаш Ю. Г. Основи внутрішкільного управління / Ю. Г. Барабаш. – Луцьк : РВВ Волинський націон. ун-т ім. Лесі Українки «Вежа», 2009. – 440 с.
2. Бех В. П. Соціальний організм навчального закладу: самоорганізація, саморегуляція та управління : монографія / В. П. Бех, Л. М. Семененко. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 330 с.
3. Державна політика і управління в освіті : підручник / Тамм А.Є., Радченко О.В., Поступна О.В. ; Харк. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Х. : Вид-во Асоц. д-рів наук держ. упр., 2011. – 271 с.
4. Крисюк С. Державне управління освітою : [навч. посібник]. – К.: НАДУ, 2009. – 220 с.
5. Маслов В. І. Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами: навч. посібн. / В. І. Маслов. – Тернопіль: Астон, 2007. – 150 с.

6. Немченко С. Г. Рефлексивне управління загальноосвітньою школою : [навч. посіб.] / С. Г. Немченко. – Донецьк: вид-во «ЛАНДОН-XXI», 2010. – 230 с.
7. Закон України "Про освіту" : від 23.05.1991 № 1060-XII : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
8. Закон України "Про загальну середню освіту" : від 13.05.1999 № 651-XIV : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=651-14&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
9. Закон України "Про позашкільну освіту" : від 22.06.2000 № 1841-III : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1841-14&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
10. Новиков Д. А. Теория управления образовательными системами / Д. А. Новиков. – М. : Народное образование, 2009. – 452 с.

Семінарське заняття № 4 (4 години)

Порівняльний аналіз систем загальноосвітніх навчальних закладів і управління ними та державної політики в різних країнах світу

(А)

1. *Структура і зміст загальноосвітніх навчальних закладів у провідних країнах Європи: Англії, Німеччині, Франції, США, Японії, Канаді, Росії та інших зарубіжних країнах. Початкова освіта. Середня освіта. Загальна освіта професійно-практичної спрямованості.*

2. *Напрямки і зміст сучасних реформ системи загальноосвітніх навчальних закладів в зарубіжних країнах.*

(Б)

1. *Державна політика в галузі освіти у провідних країнах Європи.*

2. *Структурно-функціональний аналіз систем управління загальноосвітніми навчальними закладами в зарубіжних країнах. Органи управління освітою. Головне завдання та повноваження органів управління освітою. Форми власності, автономність. Основні складові системи управління загальноосвітніми навчальними закладами.*

Рекомендовані теми рефератів:

1. Зарубіжний досвід щодо удосконалення механізмів реалізації державної освітньої політики.
2. Модернізація управління загальноосвітньою сферою у зарубіжних країнах: порівняльний аналіз.

Проблемні та логічні завдання:

1. Проаналізувати сучасний стан освіти в розвинених країнах.
2. Визначити сучасні загальні принципи побудови та завдання системи освіти у розвинених країнах Європи.
3. Дослідити сучасні механізми реалізації державної політики в галузі освіти в провідних країнах Європи.
4. З'ясувати актуальні проблеми та тенденції розвитку адміністративних систем управління освітою зарубіжних країн.

Рекомендована література:

1. Ковальчук О. С. Автономний шкільний менеджмент як альтернатива традиційному управлінню загальноосвітніми навчальними закладами в країнах Західної Європи / О. С. Ковальчук // Педагогічний пошук. – 2011. – № 2. – С. 19-23.
2. Освіта у Великій Британії. – К.: Британська Рада в Україні, 2008. – 174 с.
3. Школа – центр активності громади: узагальнення адаптованого польського досвіду збереження освітніх послуг у сільській місцевості: матеріали Всеукр. науково-практичного семінару (Луганськ, 26-27 березня 2011 р.) / ред. колегія: О. М. Дрепіна, О. В. Переходченко, В. В. Щербаченко. – Луганськ: СПД Резніков В. С., 2011. – 268 с.

Тестові завдання

для самоперевірки знань та навичок студентів з змістового модулю 1

1. Освіта – це:

а) унікальне суспільне явище, яке справляє значний вплив майже на всі аспекти життєдіяльності будь-якої країни, будь-якого соціуму, людської цивілізації загалом;

б) основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави;

в) пріоритетна сфера в соціально-економічному, духовному і культурному розвитку Української держави;

г) основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України;

д) усі відповіді правильні.

2. Які з зазначених правовідносин можна визнати освітньо-правовими:

а) між приватним загальноосвітнім навчальним закладом та батьками його вихованців;

б) між репетитором та особою, що безпосередньо засвоює зміст освіти;

в) між репетитором та особою, що оплачує навчальні послуги;

г) між фізичною особою – підприємцем, який надає послуги у системі ЗНЗ, та батьками його вихованців;

д) між фізичною особою – підприємцем, який надає послуги у системі ЗНЗ, та його вихованцями.

3. На який вид (рівень) освіти розповсюджується принцип обов'язковості:

- а) лише на базову загальну середню освіту;
- б) лише на повну загальну середню освіту;
- в) лише на початкову загальну середню освіту;
- г) на повну загальну середню освіту та дошкільну освіту;
- д) на повну загальну середню освіту та на дошкільну освіту дітей старшого дошкільного віку;
- е) серед усіх запропонованих варіантів немає вірної відповіді.

4. Для підтримки педагогічних і науково-педагогічних працівників, підвищення їх відповідальності за якість професійної діяльності держава забезпечує:

- а) розроблення та вдосконалення нормативно-правової бази професійної діяльності педагогічних і науково-педагогічних працівників;
- б) розвиток конкурентоспроможної системи навчальних закладів, в яких проводиться підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників;
- в) впровадження системи цільового державного фінансування підготовки педагогічних і науково-педагогічних працівників та їх професійного вдосконалення;
- г) поліпшення системи стимулювання професійного зростання педагогічних і науково-педагогічних працівників, можливість вивчення іноземних мов;
- д) періодичне оновлення і взаємоузгодження змісту підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- е) усі відповіді правильні.

5. Напрями державної політики в сфері освіти визначено:

- а) Президентом України;
- б) Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України;
- в) Конституцією України;
- г) Законами України «Про освіту»;
- д) громадянським суспільством;
- е) правильні відповіді в), г).

6. До механізмів державного управління в галузі освіти за суб'єктом управління відносяться:

- а) загальнодержавні;
- б) регіональні;
- в) на рівні органів законодавчої влади;
- г) на рівні органів виконавчої влади;
- д) галузеві;
- е) правильні відповіді в), г).

7. Що із переліченого можна відносити до «засобів державного регулювання» або «інструментів державної політики» у галузі освіти:

- а) лише державне замовлення;
- б) лише ліцензування освітньої діяльності та акредитацію спеціальностей, навчальних закладів.

8. Управління – це:

- а) цілеспрямований і постійний процес дії суб'єкта управління на об'єкт управління;
- б) постановка раціональних цілей і задач;
- в) здійснення суб'єктами виконавчої влади, а також іншими ланками державного управління (державними посадовцями) функцій державного управління;
- г) система ланок органів управління, об'єднаних спільністю об'єкту управління;
- д) комплекс організаційних відносин з приводу здійснення міжгалузевих повноважень спеціального призначення;
- е) всі відповіді правильні.

9. Державне управління – це:

- а) здійснювана на професійній основі діяльність особливої групи людей (державних і муніципальних органів влади, посадовців) в політико-адміністративній системі, яка реалізує волю держави на основі законів і інших нормативно-правових актів по наданню і забезпеченню конституційно-законодавчих прав (і обов'язків) громадян;
- б) цілеспрямований і постійний процес дії суб'єкта управління на об'єкт управління;
- в) здійснення суб'єктами виконавчої влади, а також іншими ланками державного управління (державними посадовцями) функцій державного управління;
- г) система ланок органів управління, об'єднаних спільністю об'єкту управління;
- д) комплекс організаційних відносин з приводу здійснення міжгалузевих повноважень спеціального призначення;
- е) всі відповіді правильні.

10. Органами державного управління загальноосвітніми навчальними закладами в Україні є:

- а) Міністерство освіти і науки;
- б) міністерства і відомства України, які мають навчально-виховні заклади;
- в) місцеві органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування;
- г) відділи (управління) освіти місцевих державних адміністрацій;
- д) усі відповіді правильні;
- е) немає правильної відповіді.

11. Чи підлягає ліцензуванню діяльність з надання повної загальної середньої освіти:

- а) в усіх навчальних закладах;
- б) лише у загальноосвітніх навчальних закладах приватної форми власності;
- в) лише у навчальних закладах приватної форми власності;
- г) у загальноосвітніх навчальних закладах усіх форм власності;
- д) у загальноосвітніх навчальних закладах усіх форм власності та щодо фізичних осіб-підприємців;
- е) немає вірної відповіді.

12. Структура загальноосвітньої системи в Сполучених Штатах Америки складається з:

- а) початкової школи;
- б) молодшої середньої школи;
- в) старшої середньої школи;
- г) всі відповіді правильні.

13. В Японії діють:

- а) муніципальні школи;
- б) загальнонаціональні школи;
- в) приватні школи;
- г) всі відповіді правильні.

14. Оберіть серед варіантів відповідей той, що необхідно вставити замість двох пропущених слів: «У Німеччині держава гарантує безкоштовне обов'язкове _____ навчання в суспільних навчальних закладах»

- а) 7-річне;
- б) 9-річне;
- в) 11-річне;
- г) 13-річне.

Змістовий модуль 2. Освітня політика в контексті глобалізації та євроінтеграції

Семінарське заняття № 5 (2 години)

Загальноосвітня сфера України в контексті світового освітнього процесу

1. *Параметри і тенденції планетарної освітньої системи.* Освіта і розвиток людини. Пріоритети світової освітньої стратегії. Цілі, задачі і сучасні тенденції освітньої політики Європейського Союзу.

2. *Державна освітня політика України у контексті загальнопланетарної освіти.* Стратегічні завдання та напрямки розвитку загальноосвітньої сфери України в контексті євроінтеграції.

3. *Співпраця України та Європейського Союзу у сфері освіти:* реальність і перспективи розвитку. Основні напрямки співробітництва України та ЄС в галузі освіти.

4. *Головні принципи входження до європейського освітнього простору, впровадження європейських цінностей та стандартів.* Технологія побудови вітчизняної освітньої моделі з урахуванням європейських вимог. Складові цієї моделі: впровадження європейських стандартів у зміст освіти; профілізація ЗНЗ; поширення мережі євроклубів тощо.

5. *Становлення педагогічної складової учителя під впливом євроінтеграційних процесів.*

6. *Механізми інтеграції загальноосвітньої системи України в європейський освітній простір.*

Рекомендовані теми рефератів:

1. Стратегії розвитку освіти в Україні в умовах глобалізації.
2. Принципи, шляхи й засоби адаптації Європейської загальноосвітньої системи у загальноосвітню систему України.

Проблемні та логічні завдання:

1. З'ясувати параметри і тенденції планетарної освітньої системи.
2. Ознайомитись з діяльністю міжнародних освітніх організацій.
3. Визначити мету стратегії зближення ЄС і України.
4. Розглянути хронологію подій із налагодження співробітництва України та ЄС.
5. Проаналізувати основні практичні кроки України в європейській інтеграції.
6. Визначити та обґрунтувати позитивні наслідки щодо впровадження європейських стандартів в систему освіти та інтеграції до європейського освітнього простору.
7. Визначити механізми впровадження міжнародних стандартів у регіональну систему освіти.
8. Проаналізувати роль індивідуалізації навчання в загальноосвітній системі.
9. Чи правильний вибір нашої держави – на європейську інтеграцію?

Рекомендована література:

1. Артёмов І. В. Концептуальні і правові основи формування європейського освітнього простору: навч. посіб. / І. В. Артёмов, О. М. Ващук ; Закарпат. держ. ун-т, Навч.-наук. ін-т євроінтеграц. дослідж. – Ужгород : ЗакДУ, 2011. – 568 с. – (Євроінтеграція: укр. вимір; вип. 17).
2. Древняк М. Європейська інтеграція у сфері освіти / М. Древняк // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2010. – № 4. – С. 48-51.
3. Європейська інтеграція на початку нового тисячоліття : довідник / склад А. М. Круглашов та ін. – Ч.1. – Чернівці, 2010. – 212 с.
4. Закон України "Про освіту" : від 23.05.1991 № 1060-XII : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
5. Методичний посібник для євроклубів / упорядн. Ю. Лобурець, В. Брущенко, Б. Бабаджанян. – К. : Салютіс, 2010. – 46 с.

Семінарське заняття № 6 (4 години)

Реформування української системи загальноосвітніх навчальних закладів

(А)

1. *Реформа загальноосвітньої системи України.* Мета, стратегічні завдання і зміст реформи. Пріоритетні напрями реформування загальноосвітньої системи. Типи реформ. Механізми проведення реформи.

2. *Етапи проведення реформи загальноосвітньої системи.* Хід реалізації реформ в освіті. Проблеми, недоліки та суперечності на шляху формування та реалізації державної політики щодо реформування загальноосвітньої системи в Україні.

(Б)

1. *Поняття, зміст і основні напрями випереджальної освіти.*

2. *Принципи єдності і варіативності. ЗНЗ в системі безперервної освіти.*

Індивідуальне й колективне навчання.

3. *Співпраця ЗНЗ України з іноземними партнерами.* Способи співпраці ЗНЗ з іноземними школами. Види співпраці ЗНЗ з іноземними партнерами. Міжнародні проекти з питань покращення рівня комунікативності та всесторонньої освіченості вчителів.

4. *Шляхи удосконалення організації навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі з огляду на адаптацію вітчизняної освітньої моделі до європейських стандартів.*

Рекомендовані теми рефератів:

1. Оцінка ефективності реформування вітчизняної загальноосвітньої системи.
2. Професійна мобільність учителя в умовах формування загальноєвропейського освітнього простору.

Проблемні та логічні завдання:

1. Проаналізувати провідні форми організації навчання у ЗНЗ.
2. Які державні базові програми використовуються у навчально-виховному процесі у ЗНЗ?
3. Визначити, що належить до індивідуально-психологічних особливостей людини.
4. Визначити головні умови розвитку здібностей тих, хто навчається.
5. З'ясувати перспективні напрями щодо осучаснення загальноосвітньої системи.
6. Як Ви вважаєте, скільки років повинні навчатися учні у школі: 12 чи 11 років? Обґрунтуйте своє судження.

Рекомендована література:

1. Постанова Кабінету Міністрів України "Деякі питання запровадження зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти" : від 25 серпня 2004 р. № 1095, м. Київ.
2. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах" : від 15 серп. 2011 р. № 872.
3. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти" : від 23.11.2011 № 1392 .
4. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти" : від 20.04.2011.
5. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної цільової програми впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій "Сто відсотків" на період до 2015 року" : від 13 квітня 2011 р. № 494.
6. Указ Президента України Про національну доктрину розвитку освіти у ХХІ столітті: від 17.04.2002 № 347 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 16. – С. 12-24.

Семінарське заняття № 7 (4 години)

Інноваційна система управління загальноосвітнім навчальним закладом (А)

1. *Педагогічні інновації як новий напрямок у розвитку педагогіки.* Якість освіти як результат ефективного управління навчальним закладом. Основні відмінності між загальною системою управління та інноваційною системою управління освітою. Основні позиції (критерії) управління освітою, які сприяють забезпеченню її якості.

2. *Інноваційна освітня діяльність загальноосвітнього навчального закладу.* Суть та зміст поняття «інноваційний розвиток», «інновація», «управління інноваційним розвитком загальноосвітніх навчальних закладів». Напрями інноваційного розвитку. Групи інновацій: організаційно-технологічні, методичні, процесуальні.

3. *Інформаційно-комунікаційні технології навчання.* Визначення поняття «інформатизація освіти». Інформатизація та комп'ютеризація освіти як вирішальний чинник досягнення основних цілей реформування освіти. Інформатизація освіти як одне із пріоритетних державних завдань України. Причини відставання розбудови інформаційного суспільства в Україні порівняно із світовими тенденціями та основними напрямками його розвитку. Шляхи побудови ефективних систем інформатизації освіти.

4. *Академічні свободи учасників освітніх правовідносин.* Об'єкти академічної свободи. Особливості академічної свободи навчальних закладів. Пізнавальна самостійність як мета і засоби її досягнення.

(Б)

1. *Якість як центральна категорія освітянської політики української держави на сучасному етапі.* Аналіз цілей політики у сфері якості освіти. Роль «Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті» як форми відображення узагальненої мети розвитку освіти в Україні. Значення цілепокладання у сфері освітянської політики.

2. *Категорія якості і основні поняття.* Рівні якості знань. Механізми оцінювання якості знання. Об'єкти вивчення результатів якості освіти. Суб'єкти соціального замовлення, які впливають на формування результату освіти. Причини, які перешкоджають забезпеченню системи якості освіти в Україні.

3. *Вимоги до сприяння європейській співпраці в галузі гарантій якості освіти.* Інструменти та механізми реалізації державної політики у сфері якості освіти в Україні та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство. Забезпечення та гарантія якості освіти.

4. *Управління якістю освіти.* Сутність поняття. Рівні управління якістю освіти в Україні (державний, регіональний, субрегіональний, муніципальний та на рівні керівників навчальних закладів). Моніторинг як управлінський інструмент оцінювання результатів якості освіти. Система незалежного оцінювання.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Управління ЗНЗ на засадах менеджменту освітніх інновацій.
2. Пріоритетні напрями інноваційної діяльності сучасного ЗНЗ.
3. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітній діяльності ЗНЗ.
4. Роль інноваційного підходу у процесі підготовки кадрів щодо забезпечення розвитку системи ЗНЗ.
5. Використання комп'ютерних технологій в управлінні ЗНЗ.

Проблемні та логічні завдання:

1. Проаналізувати основні теоретичні підходи до управління інноваційним розвитком загальноосвітнього навчального закладу.
2. Розкрити основні характерологічні особливості управління інноваційним розвитком.
3. Визначити шляхи забезпечення та підвищення якості освіти в українських загальноосвітніх навчальних закладах.
4. Які інструменти регулювання якості освіти слід визнати основними? Чи здатні вони забезпечити як внутрішню оцінку якості, так і її зовнішню оцінку? Чи зберігають вони при цьому повагу до автономії навчального закладу та академічних свобод?
5. Обґрунтуйте твердження: «Навчання – двобічний процес».

6. Як Ви розумієте професійну свідомість?
7. Доведіть думку: «Навчання – один із головних видів діяльності людини».

Рекомендована література:

1. Векслер Е. М. Менеджмент якості: навч. посіб. / Е. М. Векслер, В. М. Рифа, Л. Ф. Василевич. – К.: Професіонал, 2008. – 320 с.
2. Даниленко Л. Менеджмент інновацій в освіті / Л. Даниленко. К. : Шкільний світ, 2007. – 120 с.
3. Лапінський В. В. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти України : монографія / В. В. Лапінський, А. Ю. Пилипчук, М. П. Шишкіна та ін. ; за наук. ред. проф. В. Ю. Бикова. – К. : ІТЗН, 2008. – 200 с.
4. Постанова Кабінету Міністрів України "Деякі питання запровадження зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти" : від 25 серпня 2004 р. № 1095, м. Київ.
5. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної цільової програми впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій "Сто відсотків" на період до 2015 року" : від 13 квітня 2011 р. № 494.
6. Указ Президента України Про національну доктрину розвитку освіти у XXI столітті: від 17.04.2002 № 347 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 16. – С. 12-24.

Тестові завдання

для самоперевірки знань та навичок студентів з змістового модулю 2

1. Основоположними принципами створення єдиного європейського освітнього простору є:
 - а) багатокультурна Європа;
 - б) мобільна Європа;
 - в) Європа професійної підготовки для всіх;
 - г) Європа сучасних умінь і навичок;
 - д) Європа, відкрита для світу.

2. Головними напрямками забезпечення якісних стандартів європейської освіти є:
 - а) стимулювання опанування нових знань шляхом осучаснення й урізноманітнення шляхів здобуття професійно-технічної освіти;
 - б) сприяння зближенню шкільної освіти і бізнесу через розвиток нових форм співробітництва;
 - в) боротьба зі шкільними «втратами», створюючи школи «другого шансу» для молодих людей, що передчасно залишили заклади загальної і професійної освіти;

г) забезпечення кваліфікованого володіння європейцями щонайменше трьома мовами як наріжну передумову побудови суспільства знань;

д) здійснення фінансування загальної та професійної освіти на пріоритетних засадах і забезпечення таким чином її конкурентоспроможності.

3. До основних фундаментальних цінностей Європи не відносяться:

а) свобода одержання освіти будь-якого рівня;

б) парламентаризм та права людини;

в) права національних меншин;

г) свобода одержання освіти;

д) лібералізм.

4. Доповніть основні шляхи реформування системи загальноосвітніх навчальних закладів в Україні:

а) визначення державних стандартів усіх рівнів загальноосвітніх навчальних закладів;

б) визначення змісту загальноосвітньої підготовки і відповідних базових дисциплін, впровадження інтегрального і варіантного принципів навчання;

в)

г)

д)

5. Виділіть основний чинний законодавчий документ, який регулює питання процесу європейської інтеграції України:

а) Конституція України;

б) національна програма «Освіта»;

в) Закон України «Про вищу освіту»;

г) «Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу»;

д) Закон України «Про освіту».

6. Основна середня освіта в Україні забезпечує:

а) досконале оволодіння українською та рідною мовами, засвоєння знань з базових дисциплін, можливість здобуття наступних рівнів освіти, мотиваційну готовність переходу до трудової діяльності або набуття кваліфікації через різні форми професійної підготовки, формування високих громадянських якостей та світоглядних позицій;

б) поглиблене оволодіння знаннями з базових дисциплін та за вибором, орієнтацію на професійну спеціалізацію, формування ціннісних уявлень про природу, людину, суспільство, громадянської позиції особистості, можливість здобуття освіти вищого рівня;

в) створення цілісної теорії розвитку особистості, дослідження співвідношення між соціальним і біологічним у дитині;

г) загальний розвиток дитини, вміння впевнено читати, писати, знати основи арифметики, первинні навички користування книжкою та іншими джерелами інформації, формування загальних уявлень про навколишній світ, засвоєння

норм загальнолюдської моралі та особистісного спілкування, основ гігієни, вироблення перших трудових навичок.

7. Стратегічними завданнями реформування освіти в українській державі є:

- а) відродження і розбудова національної системи освіти як найважливішої ланки виховання свідомих громадян української держави;
- б) виведення освіти в Україні на світовий рівень шляхом докорінного реформування її концептуальних, структурних, організаційних засад;
- в) подолання монопольного становища держави в освітній сфері через створення на рівноправній основі недержавних навчально-виховних закладів;
- г) формування багатоваріантної інвестиційної політики в галузі освіти;
- д) усі відповіді правильні;
- е) немає правильної відповіді.

8. Повна середня освіта в Україні забезпечує:

- а) досконале оволодіння українською та рідною мовами, засвоєння знань з базових дисциплін, можливість здобуття наступних рівнів освіти, мотиваційну готовність переходу до трудової діяльності або набуття кваліфікації через різні форми професійної підготовки, формування високих громадянських якостей та світоглядних позицій;
- б) поглиблене оволодіння знаннями з базових дисциплін та за вибором, орієнтацію на професійну спеціалізацію, формування ціннісних уявлень про природу, людину, суспільство, громадянської позиції особистості, можливість здобуття освіти вищого рівня;
- в) створення цілісної теорії розвитку особистості, дослідження співвідношення між соціальним і біологічним у дитині;
- г) загальний розвиток дитини, вміння впевнено читати, писати, знати основи арифметики, первинні навички користування книжкою та іншими джерелами інформації, формування загальних уявлень про навколишній світ, засвоєння норм загальнолюдської моралі та особистісного спілкування, основ гігієни, вироблення перших трудових навичок.

9. Доповніть пріоритетні напрями удосконалення процесу виховання дітей та молоді в Україні:

- а) формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати;
- б) забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, жінки-матері, культури та історії рідного народу;
- в)
- г)
- д)
- е)

10. Індивідуалізація навчання – це:

- а) урахування індивідуально-психологічних особливостей студентів, змісту дисципліни;
- б) індивідуальне навчання;
- в) посилення індивідуального впливу викладача на студентів.

11. Інформатизація освіти – це:

- а) постійне вдосконалення програмних і технічних засобів з урахуванням досягнень педагогічних, психологічних і технічних наук, спрямованих на спрощення пошуку необхідних знань, їх засвоєння і практичне застосування;
- б) шлях формування людиноцентристського, гуманного, демократичного й ефективного сучасного суспільства;
- в) можливість дистанційного навчання;
- г) створення і використання інформаційних технологій для підвищення ефективності видів діяльності, що здійснюються в системі освіти.

12. Яке слово пропущене у визначенні якості освіти: «це збалансована _____ освіти міжнародним вимогам, державним стандартам, суспільним потребам, особистісним цілям»

- а) властивість;
- б) ознака;
- в) оцінка;
- г) риса;
- д) якість;
- е) серед усіх варіантів немає вірної відповіді.

13. Формування інноваційного освітнього середовища в ЗНЗ полягає в:

- а) індивідуалізації навчання;
- б) комп'ютеризації;
- в) самостійності навчання;
- г) творчій активності;
- д) інтеграції освітньої діяльності в світовий інформаційний простір.

14. Об'єктами вивчення результатів якості освіти можуть бути:

- а) діти;
- б) вчителі;
- в) школа;
- г) окремі процеси;
- д) умови;
- е) усі відповіді правильні.

**Змістовий модуль 3. Менеджмент освіти
в аспекті роботи з громадськими організаціями**

Семінарське заняття № 8 форма проведення – дискусія (2 години)

Спільна діяльність менеджера освіти та громадських організацій

1. *Менеджмент освітянської сфери.* Зміст, об'єкт, предмет, функції менеджменту освіти. Методологія менеджменту освіти. Класифікація менеджменту освіти за видами. Менеджмент освіти як обов'язкова складова системи освіти в Україні. Структура органів, що реалізують державний менеджмент освітою в Україні.

2. *Тенденції виникнення та розвитку громадських організацій в Україні на сучасному етапі.* Поняття, класифікація громадських організацій. Роль громадських організацій в розбудові сучасного освітнього закладу.

3. *Методи і форми роботи менеджерів освіти з громадськими організаціями.*

4. *Основні напрямки та механізми спільної роботи менеджерів освіти з громадськими організаціями.* Проектна діяльність менеджера освіти з громадськими організаціями.

5. *Фандрайзингова діяльність менеджера освіти з громадськими організаціями.* Зміст поняття «фандрейзинг». Постулати фандрайзингу. Засоби ефективності фандрейзингової діяльності.

6. *Зміст та сутність волонтерства.* Принципи та практичний досвід організації волонтерської діяльності. Історія розвитку волонтерства за кордоном і у вітчизняній практиці. Основні засади волонтерської діяльності в освітніх закладах. Методи налагодження контактів з потенційними волонтерами.

Практична підготовки волонтерів в Україні до роботи у навчальних закладах.

7. *Можливості та перспективи розвитку спільної роботи менеджерів освіти з громадськими організаціями в Україні.*

Рекомендовані теми рефератів:

1. Основи організації проектної діяльності менеджера освіти з громадськими організаціями.
2. Історія волонтерського руху в Україні.
3. Організаційні форми та напрямки фандрайзингової діяльності менеджера освіти з громадськими організаціями.

Проблемні та логічні завдання:

1. Ознайомитись та проаналізувати наукові підходи щодо типології та класифікації громадських організацій.
2. Які громадські об'єднання освітян Вам відомі?
3. Як законодавство визначає створення громадянських об'єднань?
4. Які громадські організації можуть бути залучені до управління загальноосвітнім навчальним закладом?

5. Провести історико-феноменологічний аналіз волонтерства.
6. З'ясувати шляхи активізації громади у діяльності шкільного соціального педагога з формування гендерної культури старшокласників.
7. Визначити і обґрунтувати критерії співпраці ЗНЗ із громадськими організаціями.
8. Розкрийте механізми реалізації мети та завдань фандрайзингової діяльності менеджера освіти з громадськими організаціями.

Рекомендована література:

1. Губіліт І. Посібник лідера / І. Губіліт, Н. Зеленюк, Ю. Лукашевський ; [2-е вид.]. – Львів, 2011. – 164 с.
2. Зайченко О. І. Шляхи розвитку державно-громадського управління в системі освіти / О. І. Зайченко // Теорія та методика управління освітою. – 2010. – № 4. – С. 1-9.
3. Кобченко Л. С. Розвиток державно-громадського управління в закладах системи середньої освіти / Л. С. Кобченко. // Держава та регіони. – Серія. Державне управління. – 2009. – № 1. – С. 85-89.
4. Королько В. Г. Зв'язки з громадськістю. Наукові основи, методика, практика : підручник для студ. вищих навчальних закладів / В.Г. Королько, О. В. Некрасова. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 831 с.
5. Куц С. Фандрайзинг АВС : [посібн. для початківців] / Світлана Куц. – К. : Центр філантропії, 2008. – 92 с.
6. Маркетинг : підручник / В. Руделіус, О. М. Азарян, Н. О. Бабенко та ін. / [ред.-упоряд. О. І. Сидоренко, Л. С. Макарова] ; 2-е вид. – К. : Навчально-видавничий центр "Консорціум із удосконалення менеджменту освіти в Україні", 2008. – 648 с.
7. Пастовенський О. Мережева модель управління загальною середньою освітою / О. Пастовенський // Рідна школа. – 2012. – № 6. – С. 15-18.
8. Семез А. А. Менеджмент в освіті: [навч. посіб.] / А. А. Семез ; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2011. – 167 с.
9. Харченко С. Я. Історія, теорія та практика волонтерського руху в Україні [навч.-наук.-метод. посіб.] / Харченко С. Я., Караман О. Л., Кратінова В. О., Ларіонова Н. Б., Песоцька О. П., Горенко С. В., Юрків Я. І., Островька Н. О. – Луганськ, 2009. – 403 с.

Семінарське заняття № 9 (2 години)

Державно-громадське управління загальноосвітніми навчальними закладами: досвід, проблеми, перспективи

1. Засади впровадження моделі державно-громадського управління в систему управління освітою. Положення Національної доктрини розвитку освіти України з питань державно-громадського управління освітою. Мета, головні принципи, зміст державно-громадської моделі управління навчальним закладом. Організаційна структура державно-громадського управління освітою.

Аналіз нормативної бази з питань забезпечення дії механізму державно-громадського управління освітою.

2. *Громадський характер управління системою освіти.* Державний і громадський характер управління системою освіти: порівняльний аналіз. Роздержавлення системи освіти і диверсифікація освітніх установ. Основні принципи державно-громадського управління освітою: демократизація та гуманізація управління педагогічними системами; системність і цілісність в управлінні; раціональне поєднання централізації і децентралізації; єдність єдиноначальності і колегіальності; об'єктивність і повнота інформації в управлінні педагогічними системами.

3. *Соціальне партнерство в освіті.* Сутність поняття «соціальне партнерство в освіті». Принципи соціального партнерства в освіті. Ключові елементи соціального партнерства в освіті. Соціальні інститути як активні агенти соціального партнерства в освіті.

4. *Роль громади у державно-громадському управлінні освітою.* Сутність поняття «громада», «громадсько-державне управління». Досвід провідних країн світу і України з питання створення та функціонування навчальних закладів з ініціативи громади. Сутність і завдання громадсько-активної школи.

5. *Підготовка керівників навчальних закладів до переходу на державно-громадське управління.*

6. *Інновації в упровадженні державно-громадського управління навчальним закладом.*

7. *Проблеми впровадження державно-громадського управління освітою в освітньому закладі. Напрямки та умови розв'язання проблем.*

Рекомендовані теми рефератів:

1. Розвиток державно-громадського управління освітою.
2. Моделі державно-громадського управління освітою: порівняльний аналіз.
3. Роль громади в управлінні сільською школою.

Проблемні та логічні завдання:

1. Проаналізувати механізми й технологію державно-громадського управління ЗНЗ на усіх рівнях (державному, районному, міському, навчального закладу).
2. Дослідити історичне підґрунтя формування сучасних підходів до державно-громадського управління (Звичаєве право Київської Русі, Магдебурзьке право, військово-адміністративне самоврядування часів Української козацької держави, II Універсал Центральної Ради та Конституція УНР від 29 квітня 1918 р. тощо).
3. З'ясувати критерії утвердження відкритої та демократичної державно-громадської системи управління освітою.
4. Розглянути методи і форми роботи менеджерів освіти з громадськими організаціями.
5. Оцінити стан роботи ЗНЗ щодо створення моделі державно-громадського управління сільським навчальним закладом.

6. Вивчити зарубіжний досвід та науково-теоретичні праці зарубіжних дослідників щодо поєднання державного регулювання з громадським самоврядуванням у системі управління освітою.
7. Які дивіденди мають освітні заклади і громадські організації від спільної діяльності?
8. Які фактори заважають спільній діяльності освітніх закладів та громадських організацій?
9. Які перспективи розвитку освітнього закладу, якщо він буде співпрацювати з громадськими організаціями?
10. Який зиск будуть мати громадські організації від співпраці з освітніми закладами?

Рекомендована література:

1. Андрущенко В. Державно-громадський характер управління освітою / В. Андрущенко // Вища освіта України. – 2011. – № 3. – С. 5-8.
2. Державно-громадське управління школою. – К., 2010. – 128 с.
3. Зайченко О. І. Шляхи розвитку державно-громадського управління в системі освіти / О. І. Зайченко // Теорія та методика управління освітою. – 2010. – № 4. – С. 1-9.
4. Закон України "Про освіту" : від 23.05.1991 № 1060-XII : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
5. Закон України "Про загальну середню освіту" : від 13.05.1999 № 651-XIV : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=651-14&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
6. Закон України "Про позашкільну освіту" : від 22.06.2000 № 1841-III : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1841-14&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
7. Кобченко Л. С. Розвиток державно-громадського управління в закладах системи середньої освіти / Л. С. Кобченко. // Держава та регіони. – Серія. Державне управління. – 2009. – № 1. – С. 85-89.
8. Ковальчук В. І. Від громадсько-активної школи до громадсько-державного управління : навчально-методичний посібник / В. І. Ковальчук, С. В. Корольок. – К. : Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», ФО-П Парашин К.С., 2011. – Ч.І. – 125 с.
9. Паращенко Л. Проблеми державно-громадського управління загальною середньою освітою в Україні / Л. Паращенко // Освіта і управління. – 2010. – № 4. – С. 32-40.
10. Семез А. А. Менеджмент в освіті: [навч. посіб.] / А. А. Семез ; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2011. – 167 с.

11. Указ Президента України Про національну доктрину розвитку освіти у ХХІ столітті: від 17.04.2002 № 347 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 16. – С. 12-24.
12. Шевченко С. О. Державно-громадське управління якістю вищої освіти в Україні: теоретико-методологічні засади та механізми практичної реалізації / С. О. Шевченко. – Дніпропетровськ, НГУ, 2011.

Практичне заняття № 1 форма проведення – проект (2 години)

Розробка і захист проекту спільної роботи загальноосвітнього навчального закладу з громадською організацією

В ході практичного заняття менеджер освіти має змогу подати й захистити власний проект роботи з громадською організацією.

Створюється масив проектів щодо спільної роботи менеджерів освіти з громадськими організаціями. Менеджери освіти, оприлюднюючи власні проекти, отримують їх експертну оцінку з боку своїх колег та створюють реалістичні програми їх практичної реалізації.

Основні етапи проектної діяльності:

- підготовчий (змістовий та технологічний аспект);
- дослідження проблеми та вибору шляху її розв'язання;
- планування проектної діяльності (постановка проблеми, розроблення та планування певної дії);
- діяльнісний (розв'язання проблеми, реалізація дії);
- презентація результатів;
- рефлексійний (оцінка та аналіз отриманих результатів).

Семінарське заняття № 10 (2 години)

Джерела фінансування загальноосвітнього навчального закладу

1. *Джерела фінансування закладів освіти.* Правові основи фінансування освітньої галузі. Стратегічні завдання реформування фінансового забезпечення освіти. Шляхи реформування фінансового та матеріально-технічного забезпечення освіти.

2. *Джерела фінансування навчальних закладів.* Традиційні джерела фінансування: держаний, місцевий бюджет. Додаткові джерела фінансування: кошти, від надання закладом додаткових освітніх послуг в тому числі за угодами та за замовленнями населення; прибутки від реалізації продукції навчально-виробничих майстерень, цехів і господарств, від надання в оренду приміщень, споруд, обладнання; добровільні грошові внески і пожертвування підприємств, установ, організацій та окремих громадян, іноземних юридичних та фізичних осіб.

3. *Головні проблеми галузі.* Рекомендації щодо вдосконалення системи фінансування освітнього закладу.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Освітня діяльність загальноосвітніх навчальних закладів та її фінансове забезпечення на регіональному рівні.
2. Оцінка ефективності фінансування загальноосвітнього навчального закладу.

Проблемні та логічні завдання:

1. Проаналізувати правові засади та надати порівняльну характеристику ефективності джерел фінансування ЗНЗ.
2. Розглянути правові механізми залучення додаткових ресурсів у діяльність загальноосвітнього навчального закладу.
3. З'ясувати роль меценатства і спонсорства в управлінні освітою.
4. Проаналізуйте структуру «спонсорського пакету».
5. Який економічний ефект матимуть освітні заклади від співпраці з громадськими організаціями?

Рекомендована література:

1. Державно-громадське управління школою. – К., 2010. – 128 с.
2. Закон України "Про освіту" : від 23.05.1991 № 1060-XII : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
3. Закон України "Про загальну середню освіту" : від 13.05.1999 № 651-XIV : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=651-14&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
4. Закон України "Про позашкільну освіту" : від 22.06.2000 № 1841-III : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1841-14&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
5. Семез А. А. Менеджмент в освіті: [навч. посіб.] / А. А. Семез ; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2011. – 167 с.
6. Указ Президента України Про національну доктрину розвитку освіти у XXI столітті: від 17.04.2002 № 347 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 16. – С. 12-24.
7. Мархлевський В. Шкільний бюджет : навч.-метод. посіб. для кер. Освіти / В. Мархлевський, Ю. Шукевич [та ін.]. – К. : Таксон, 2011. – 156 с.

Практичне заняття № 2 форма проведення – ділова гра (2 години)**Залучення додаткових ресурсів у діяльність загальноосвітнього навчального закладу**

Метою практичного заняття є формування у менеджера освіти вміння залучати додаткові кошти в освітній заклад.

**Тестові завдання
для самоперевірки знань та навичок студентів з змістового модулю 3**

1. Громадські організації – це:

а) унікальне суспільне явище, яке справляє значний вплив майже на всі аспекти життєдіяльності будь-якої країни, будь-якого соціуму, людської цивілізації загалом;

б) добровільно та організаційно оформлене об'єднання громадян, яке виражає інтереси частини суспільства і прагне до їх задоволення шляхом здобуття, утримання і використання державної влади;

в) масові об'єднання громадян, що виникають за їх ініціативою для реалізації довгострокових цілей, мають свій статут і характеризуються чіткою структурою;

г) спонтанно виникаючі на добровільній основі неурядові і непартійні об'єднання людей зі спільними інтересами і цілями, реалізація яких вимагає офіційної санкції державних органів і установ.

2. До нормативно-правових актів, які регламентують діяльність громадських організацій відносяться:

а) Конституція України;

б) Закон України «Про об'єднання громадян»;

в) Закон України «Про благодійництво та благодійні організації»;

г) Закон України «Про професійні спілки, їх права і гарантії діяльності»;

д) Загальна Декларація прав людини;

е) усі відповіді правильні.

3. Оберіть визначення, що відповідає поняттю «державно-громадське управління освітою»:

а) діяльність структур громадянського суспільства щодо забезпечення прав учасників освітніх правовідносин;

б) немає вірної відповіді;

в) узгоджена, правомірна діяльність органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, суб'єктів громадського самоуправління, спрямована на реалізацію освітньої політики, забезпечення прав учасників освітніх правовідносин;

г) цілеспрямована діяльність державних органів щодо забезпечення права кожного на освіту, що досягається завдяки забезпеченню функціонування та розвитку освітньої системи.

4. Метою державно-громадського управління освітою є:

- а) оптимальне поєднання державних та громадських засад в інтересах особистості, соціуму та влади;
- б) добровільне громадське формування, створене на основі єдності інтересів для спільної реалізації громадянами своїх прав і свобод;
- в) незалежна експертиза стану справ в освіті та діалог з владними структурами для встановлення балансу інтересів громадськості й органів управління закладом освіти;
- г) забезпечити контроль за діяльністю адміністрації з боку громадськості.

5. В організаційну структуру державно-громадського управління освітою включаються:

- а) органи державної влади;
- б) органи місцевого самоуправління;
- в) регіональні органи управління;
- г) органи громадського управління;
- д) органи самоуправління всіх рівнів;
- е) усі відповіді правильні.

6. Спільна проектна діяльність менеджерів освіти з громадськими організаціями спрямована на:

- а) створення сприятливого середовища для соціалізації молоді, залучення до корисних справ;
- б) сприяння формуванню соціальних навичок поведінки та настанов, спрямованих на реалізацію себе як особистості в сучасному світі;
- в) формування громадянської позиції, виховання працелюбності, ініціативності, якостей ділової людини;
- г) створення умови професійного самовизначення учнів;
- д) усі відповіді правильні.

7. Продовжить список головних принципів державно-громадської моделі управління навчальним закладом:

- а) гуманізація;
- б) професіоналізм;
- в)
- г)
- д)

8. Громадський характер управління системою освіти виявляється в тому, що поряд з органами державної влади створюються громадські органи, до яких входять представники:

- а) вчительського колективу;
- б) учнівського колективу;
- в) батьків;
- г) громадськості;
- д) усі відповіді правильні.

9. Якими принципами у своїй діяльності керуються учасники соціального партнерства?

- а) взаємовигода від спільної діяльності;
- б) добровільність;
- в) відкритість;
- г) законність;
- д) усі відповіді правильні.

10. Імідж навчального закладу – це:

- а) емоційно забарвлений образ, який утворився у масовій свідомості і який визначається співвідношенням між різними сторонами його діяльності та транслюється у зовнішнє середовище;
- б) поведінка якоїсь людини, що змінює ставлення і почуття до неї інших людей;
- в) образ організації у свідомості клієнтів, конкурентів, партнерів, тобто людей із зовнішнього оточення;
- г) інтегральна якість (новоутворення) суб'єкта праці, яка характеризує продуктивне виконання професійних задач, обумовлена творчою самодіяльністю і високим рівнем професійної самоактуалізації.

11. Визначте кому потрібен позитивний імідж освітнього закладу?

- а) учням і батькам;
- б) педагогічному колективу ЗНЗ;
- в) менеджерам освіти;
- г) усі відповіді правильні;
- д) немає правильної відповіді.

12. Фандрайзинг – це:

- а) благодійність, що здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної платні, просування по службі, заради добробуту й процвітання спільнот і суспільства загалом;
- б) комплексна система заходів, що забезпечують пошук фінансових та матеріальних засобів, необхідних для реалізації некомерційних проєктів;
- в) отримання всебічного задоволення особистих і соціальних потреб шляхом надання допомоги іншим людям;
- г) добровільна діяльність, згідно з особистою волею індивідуума.

13. Волонтери беруть участь в діяльності освітнього закладу, виходячи з того, що:

- а) це визначено законом;
- б) для підтримання свого іміджу;
- в) їх праця приносить користь іншим людям і одночасно приносить задоволення їм самим;
- г) для отримання прибутку.

14. Якими чинниками обумовлена актуальність волонтерства для освітнього закладу?

а) це ефективний спосіб вирішувати складні проблеми окремої людини, які часто виникають на ґрунті недостатньої турботи про суспільне благо;

б) волонтерство приносить у діяльність освітнього закладу нові, як правило, творчі та сміливі ідеї щодо вирішення найгостріших і найскладніших проблем;

в) це спосіб, за допомогою якого кожний представник суспільства може брати участь у покращенні якості життя;

г) це механізм, за допомогою якого менеджер освіти може прямо адресувати свої проблеми тим, хто здатний їх вирішити;

д) усі відповіді правильні.

VII. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В ГАЛУЗІ ОСВІТИ»

Самостійна робота над навчальним матеріалом є індивідуальним видом підготовчої роботи до лекційних, семінарських, практичних занять, передбачає виконання практичних завдань і здійснюється відповідно до навчального плану, навчальної і робочої програм з курсу. Сприяє формуванню у студентів навичок аналітичної роботи та вміння на практиці реалізовувати отримані знання.

Мета самостійної роботи:

- забезпечення фундаментальної загальноосвітньої та практичної підготовки студентів;
- засвоєння методів самостійного вивчення навчального матеріалу, поглиблене вивчення основних розділів курсу;
- підвищення ефективності навчального процесу за допомогою організації позааудиторного навчання відповідно до особистих здібностей кожного студента;
- оволодіння культурою розумової праці, вмінням орієнтуватися у потоці наукової інформації, розвиток незалежності мислення, формування власного погляду на питання, що вивчаються;
- формування потреби до неперервної самоосвіти, самовдосконалення своїх знань, поширення кругообігу.

Самостійна робота студентів починається після вступної лекції, на якій викладач дає основні рекомендації щодо методики самостійного опанування курсом «Державна політика в галузі освіти».

У структурі навчального навантаження за системою ECTS індивідуальна робота також розглядається як один з основних компонентів навчальної діяльності і повинна займати значну частину її часу. Творча (евристична), наближена до наукового осмислення й узагальнення робота можлива лише як

результат організації самостійного навчання з обов'язковим цілепокладанням та його досягненням за допомогою ефективних технологічних схем самоосвіти.

Одним із видів індивідуальної роботи студента є індивідуальне науково-дослідне завдання.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання (ІНДЗ) – є видом позааудиторної індивідуальної роботи студента навчально-дослідного характеру, використовуються в процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу.

Мета ІНДЗ полягає у самостійному вивченні частини програмного матеріалу, систематизації, поглибленні, узагальненні, закріпленні та практичному застосуванні знань студента з навчального курсу та в розвитку навичок самостійної роботи.

Змістом ІНДЗ є завершена теоретична або практична робота в межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь і навичок, отриманих у процесі лекційних, семінарських та практичних занять, охоплює декілька тем або зміст навчального курсу в цілому.

Для допомоги студентам у їх самостійній роботі викладачем проводяться консультації з питань курсу.

Методичний коментар конкретних видів та форм індивідуальної роботи

Проект – колективна або індивідуальна форма роботи, передбачає конкретний результат проектного характеру. Проекти повинні слугувати вирішенню практичних задач, пов'язаних з освітньою практикою або вивченням навчальної дисципліни. Остаточний варіант надається на електронних та паперових носіях.

Певний порядок побудови проекту є проектуванням. Він має такі етапи: формулювання проблеми, мети проекту; висунення ідей, що можуть сприяти вирішенню протиріч у даній проблемі; побудова ідеальної моделі об'єкта управління; встановлення способу вимірювання очікуваних результатів; процес реалізації проекту з моніторинговим відстеженням (постійна діагностика, аналіз і коректування проектної діяльності); заключний етап: узагальнення результатів, висновки. Компонентами педагогічного проектування є мета, об'єкт, суб'єкт, засоби, методи та його результат.

Кожний проект у своєму розвитку проходить певні фази: від вироблення стратегії розвитку навчального закладу до його завершення. Цей час називається життєвим циклом проекту (ініціація – розроблення стратегії; планування – створення проекту; виконання – реалізація; вимірювання результатів).

Проекти за своєю природою мають разовий характер. Вони створюються спеціально для вирішення конкретних проблем, які усуваються при виконанні проекту.

Написання есе. Під есе розуміють твір незначного обсягу та вільної композиції з окремої теми. Есе повинні слугувати вирішенню (усвідомленню) гострих задач, пов'язаних з практикою освітнього процесу у навчальних

зкладах України, аналізу чинного освітнього законодавства України, функціонування освітньої системи та її складових.

Підготовка рефератів, доповідей, повідомлень, аналітичних довідок. Виконуються лише по темах, прямо рекомендованих у робочій навчальній програмі дисципліни. Реферат – короткий виклад у письмовому вигляді або у формі публічної доповіді змісту наукових праць, літератури з теми, конкретного питання. Тематика рефератів визначається темою семінарських занять за допомогою методичних матеріалів або їх обирає студент. Вони мають відповідати загальним темам семінарських занять, конкретизувати окремі питання, ключові елементи тем. Обов'язково забезпечується захист підготовленого завдання на семінарському занятті, тематика якого йому відповідає.

Розробка комп'ютерних презентацій. Тема презентації повинна відповідати назві та змісту будь-якої теми семінарського, практичного чи лекційного заняття з державної політики в галузі освіти. При розробці слід враховувати, що головна мета презентації – зробити сприйняття матеріалу простіше та яскравіше.

Розробка кросвордів. Виконуються по одній темі семінарського, практичного або лекційного заняття.

Підготовка питань до брейн-рингу. Питання повинно базуватися на додатковому, цікавому матеріалі з проблематики державної політики в галузі освіти. Ретельно зазначається джерело, з якого отримані відомості для питання.

Основні форми самостійної роботи:

- робота з підручниками, посібниками та науковою літературою;
- самостійне вивчення окремих тем і питань до семінарських занять на основі навчальної, монографічної літератури, законодавчих документів, матеріалів, періодичних видань;
- підготовка до практичних занять;
- підготовка реферативної доповіді;
- вивчення лекційних тем, що винесені на самостійне опрацювання (для заочної форми навчання);
- вивчення семінарських тем, що винесені на самостійне опрацювання (для заочної форми навчання);
- опрацювання проблемних та логічних завдань за темами курсу;
- підготовка до проміжного контролю знань;
- підготовка до підсумкового контролю знань;
- підготовка до екзамену.

Основними формами контролю самостійної роботи студентів є:

- усне опитування на семінарських заняттях;
- підготовка до практичних занять;
- поточне тестування;
- перевірка ІНДЗ;
- складання екзамену.

Загальні рекомендації до організації самостійної роботи:

1. Уважно ознайомитись із розгорнутим змістом дисципліни, використовуючи конспект лекцій та відповідну літературу.
2. Знайти на визначити місце зазначених для самостійної роботи тем у загальній структурі курсу.
3. Уважно прочитати питання за кожною темою та знайти відповіді на них у рекомендованій літературі.
4. Законспектувати найважливіші теоретичні положення кожної теми.
5. У ході опрацювання теоретичного матеріалу визначити незрозумілі теоретичні виклади з метою подальшої консультації з викладачем.
6. Найбільш складні теоретичні положення рекомендується зазначити у окремому конспекті з метою їх засвоєння та подальшої рекомендації з викладачем.
7. Вивчаючи матеріал, чітко відокремлювати його теоретичну та практичну частини.
8. За вибором студента, окремі теоретичні теми або питання можна оформити у вигляді реферату.
9. Опрацьовуючи практичний матеріал, постійно звертати увагу на його значущість та перспективи подальшого втілення у життя.
10. Самостійну роботу виконувати систематично, за відповідним планом.
11. Завдання з самостійної роботи розглядатимуться під час проведення семінарських та практичних занять.

Самостійна робота

Спеціалізація «Управління вищим навчальним закладом»

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	Система, структура вищої освіти України та статус її основних суб'єктів правовідносин	4	5
2	Державна політика України у сфері вищої освіти: концептуальні основи, законодавство, програми реформ	3	5
3	Державне управління вищими навчальними закладами в Україні	3	5
4	Порівняльний аналіз систем вищої освіти і управління ними та державної політики в різних країнах світу	9	10
5	Вища освіта України – європейський вимір: стан, проблеми, перспективи	4	10
6	Вища освіта України в контексті Болонського процесу	10	10
7	Інноваційна система управління вищою освітою	5	5
8	Спільна діяльність менеджера освіти та громадських організацій	4	5
9	Державно-громадське управління вищими навчальними закладами: досвід, проблеми, перспективи	3	5
10	Розробка і захист проекту спільної роботи ВНЗ I-IV рівня акредитації (за вибором студента) з громадською організацією	4	5
11	Джерела фінансування вищого навчального закладу	3	5
12	Залучення додаткових ресурсів у діяльність вищого освітнього закладу	3	5
	Разом	55	75

Спеціалізація «Управління загальноосвітнім навчальним закладом»

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	Система, структура загальноосвітніх навчальних закладів України та статус їх основних суб'єктів правовідносин	4	5
2	Державна політика України у загальноосвітній сфері: концептуальні основи, законодавство, програми реформ	3	5
3	Державне управління загальноосвітніми навчальними закладами в Україні	3	5
4	Порівняльний аналіз систем загальноосвітніх навчальних закладів і управління ними та державної політики в різних країнах світу	9	10
5	Загальноосвітня сфера України в контексті світового освітнього процесу	4	10
6	Реформування української системи загальноосвітніх навчальних закладів	10	10
7	Інноваційна система управління загальноосвітнім навчальним закладом	5	5
8	Спільна діяльність менеджера освіти та громадських організацій	4	5
9	Державно-громадське управління загальноосвітніми навчальними закладами: досвід, проблеми, перспективи	3	5
10	Розробка і захист проекту спільної роботи загальноосвітнього навчального закладу з громадською організацією	4	5
11	Джерела фінансування загальноосвітнього навчального закладу	3	5
12	Залучення додаткових ресурсів у діяльність загальноосвітнього навчального закладу	3	5
	Разом	55	75

**VIII. ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ**

Спеціалізація «Управління вищим навчальним закладом»

Змістовий модуль 1. Державна політика і управління освітою

1. Визначте та обґрунтуйте напрями удосконалення механізмів реалізації державного управління вищими навчальними закладами в Україні.

2. Розробіть та опишіть заходи програми реформування вітчизняної системи вищої освіти і обґрунтуйте очікувані результати.

3. Простежте динаміку реалізації державної політики і основні проблеми, що виникають на шляху модернізації системи вищої освіти, на прикладі Одеської області.

4. Складіть та опишіть порівняльну таблицю структури і змісту вищої освіти у провідних країнах Європи і України.

5. Керуючись робочою програмою, розробіть алгоритм вивчення дисципліни «Державна політика в галузі освіти» за спеціалізацією «Управління вищим навчальним закладом».

Змістовий модуль 2. Освітня політика в контексті глобалізації та євроінтеграції

1. Розробити заходи щодо здійснення управлінської діяльності з питання впровадження європейських стандартів в вітчизняну систему вищої освіти та інтеграції до європейського освітнього простору.

2. Розробити Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі (ВНЗ, факультету, спеціальності) - (за вибором).

3. Розробити інноваційні механізми управлінського впливу на процеси модернізації вищої освіти в Україні *(на прикладі одного з складових структури системи освіти)*.

4. Розробити та описати схему управління якістю освіти на державному (обласному, регіональному, місцевому) рівні.

5. Розробити та описати схему упровадження здоров'язбережувальних інноваційних технологій у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів.

6. Розробити проект ефективної реалізації нормативно-законодавчих положень щодо реформуванні освіти у закладі вищої освіти, в якому працює студент.

7. Написати есе на тему «Становлення сучасного керівника як лідера освітнього закладу».

Змістовий модуль 3. Менеджмент освіти в аспекті роботи з громадськими організаціями

1. Розробити базову модель державно-громадського управління однієї з складових системи вищої освіти, виходячи з Положень, розроблених органами управління освітою різних рівнів.

2. Розробити проект проведення круглого столу на тему «Студентське самоврядування як компонент державно-громадського управління освітою».

3. Написати есе на тему «Менеджер освіти XXI століття».

4. Написати есе на тему «Упровадження державно-громадського управління у закладах системи вищої освіти».

5. Спланувати та описати роботу волонтерів в навчальному закладі, установі в якому/якій працює студент.

Спеціалізація «Управління загальноосвітнім навчальним закладом»

Змістовий модуль 1. Державна політика і управління освітою

1. Визначте та обґрунтуйте напрями удосконалення механізмів реалізації державного управління загальноосвітніми навчальними закладами в Україні.
2. Розробіть та опишіть заходи програми реформування системи загальноосвітніх навчальних закладів і обґрунтуйте очікувані результати.
3. Простежте динаміку реалізації державної політики і основні проблеми, що виникають на шляху модернізації системи загальноосвітніх навчальних закладів, на прикладі Одеської області.
4. Складіть та опишіть порівняльну таблицю структури і змісту загальноосвітніх навчальних закладів у провідних країнах Європи і України.
5. Розробіть та опишіть систему критеріїв побудови внутрішньої структури державного (обласного, районного, міського) органу управління загальноосвітніми навчальними закладами в Україні.
6. Керуючись робочою програмою, розробіть алгоритм вивчення дисципліни «Державна політика в галузі освіти» за спеціалізацією «Управління загальноосвітнім навчальним закладом».

Змістовий модуль 2. Освітня політика в контексті глобалізації та євроінтеграції

1. Розробити проект інноваційного управління загальноосвітнім навчальним закладом (*навчальний заклад за вибором*).
2. Розробити інноваційні механізми управлінського впливу на процеси модернізації вітчизняної загальноосвітньої сфери (*на прикладі одного зі складових структури системи освіти*).
3. Розробити та описати схему упровадження здоров'язбережувальних інноваційних технологій у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів.
4. Розробити проект ефективної реалізації нормативно-законодавчих положень щодо реформування загальноосвітнього навчального закладу, в якому працює студент.
5. Надати та описати практичні рекомендації щодо розробки навчально-методичного комплексу як способу реалізації ефективного управління в системі загальноосвітніх навчальних закладів України.
6. Написати есе на тему «Як управляти шкільною освітою? (Американський досвід на тлі українських освітніх реалій)».
7. Написати есе на тему «Становлення сучасного керівника як лідера загальноосвітнього навчального закладу».

Змістовий модуль 3. Менеджмент освіти в аспекті роботи з громадськими організаціями

1. Розробити проект роботи Євроклубу у відповідності до потреб закладу, установи в якому/якій працює студент (визначити мету, форми роботи, очікуванні результати).
2. Розробити модель школи випереджальної освіти.
3. Розробити базову модель державно-громадського управління одної з складових системи загальноосвітніх навчальних закладів на районному рівні, виходячи з Положень, розроблених органами управління освітою різних рівнів.
4. Розробити проект проведення круглого столу на тему «Учнівське самоврядування як компонент державно-громадського управління освітою».
5. Написати есе на тему «Менеджер освіти XXI століття».
6. Написати есе на тему «Упровадження державно-громадського управління у закладах системи середньої освіти».
7. Спланувати та описати роботу волонтерів в навчальному закладі, установі в якому/якій працює студент.

ІХ. МЕТОДИЧНІ ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ

При написанні індивідуальних навчально-дослідних завдань необхідно: викладати матеріал логічно, послідовно, грамотно, чітко формулювати думки; узагальнювати результати досліджень у вигляді таблиць, схем, діаграм, безпосередньо пов'язаних з питаннями теми, але їх кількість не повинна бути надмірною.

Скорочення слів і словосполучень у тексті здійснюються згідно з чинними стандартами бібліотечної та видавничої справи. При написанні наукової роботи обов'язковими є посилання на автора та джерело, звідки запозичені матеріал або окремі дані.

Головними інформаційними джерелами при написанні індивідуальних навчально-дослідних завдань можуть бути літературні джерела як вітчизняних так і закордонних авторів стосовно проблематики дослідження.

Структурна побудова індивідуального навчально-дослідного завдання повинна відображати:

- Вступ;
- аналітичний розділ, в якому розкривається суть досліджуваної теми з відповідними розрахунками (при їх наявності);
- загальні висновки та пропозиції;
- список використаної літератури;
- додатки (при їх наявності).

У «Вступі» необхідно відобразити роль і значення проблеми (теми), що вивчається, вказати мету, завдання, об'єкт дослідження.

Роботу пишуть з одного боку стандартного аркуша паперу з полями: зліва – 30 мм, справа – 10 мм, зверху – 25 мм, знизу – 25 мм. Формат аркушів – А4 (210x297).

При комп'ютерному варіанті набір тексту здійснюється за допомогою комп'ютера (найкраще в редакторі Word 6.0 або у пізніших версіях) через півтора міжрядкових інтервали до 30 рядків на сторінці (приблизно по 60 знаків в одному рядку) з використанням стандартного шрифту Times New Roman розміром 14. Для виділення окремих місць допускається також курсив і напівжирний шрифт. При наборі формул і виконанні таблиць, схем і рисунків рекомендується використовувати відповідні редактори.

Кожен абзац повинен бути однаковим впродовж усього тексту і дорівнювати п'яти знакам. Кожну структурну частину наукової роботи треба починати з нової сторінки.

Обсяг наукової роботи 10-15 сторінок рукописного тексту, 15-20 сторінок – комп'ютерного тексту.

Розділи нумерують арабськими цифрами, підрозділи – двома арабськими цифрами, розділеними крапкою: перша означає номер розділу, друга – підрозділу. Номер розділу та підрозділу показують перед їх заголовком, у кінці заголовка крапку не ставлять. Підкреслювання, фарбування та переніс слів у заголовках не допускається.

Всі сторінки роботи послідовно нумерують арабськими цифрами, проставляючи їх у правому верхньому куті. На титульному аркуші, який є першою сторінкою роботи, номер не проставляють.

Особливу увагу необхідно звернути на оформлення таблиць. Вони повинні мати назву, яка відображає їх зміст. Таблиці повинні бути компактними, наочними і зрозумілими. Небажаним є перенос таблиць, якщо зони повністю вміщуються на одній сторінці.

Усі таблиці повинні бути пронумеровані. Номер таблиці ставиться зліва від назви і складається із номера розділу та порядкового номера таблиці, розділених крапкою, наприклад, 1.1. (перша таблиця першого розділу), 2.1 (перша таблиця другого розділу).

Всі ілюстрації (графіки, схеми, діаграми тощо) іменуються рисунками. Рисунки нумеруються послідовно в межах розділу та порядкового номера рисунка, розділених крапкою, наприклад: 3.2 (другий рисунок третього розділу). Рисунки повинні розміщуватися зразу після посилання на них у тексті наукової роботи. Кожний рисунок повинен супроводжуватися змістовним підписом. Підпис розміщується під рисунком в один рядок з номером.

Скорочення слів у заголовках розділів, підрозділів, таблиць, додатків і в підписах під рисунками не допускається, а в тексті можливі лише загальноприйняті скорочення.

Цитати, взяті із праць або офіційних документів, повинні відповідати оригіналу. Для кожної цитати необхідно зробити посилання на джерело.

Перелік літературних джерел, використаних при виконанні наукової роботи, наводять наприкінці тексту, а по тексту повинні бути наведені посилання, які подаються у квадратних дужках з вказівкою номеру джерела у списку літератури та сторінки, наприклад, [1, с. 15-11], або «... у працях [3-5]...» і т.д.

Література подається в алфавітному порядку або в порядку посилання в тексті.

Наведені в списку використаних джерел друковані праці записують мовою оригіналу і оформляють згідно з вимогами державного стандарту.

Х. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО МОДУЛЬНОГО ТА ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ

Спеціалізація «Управління вищим навчальним закладом»

1. Державна політика в галузі освіти: поняття, сутність, принципи, об'єкти.
2. Зміст та основні напрямки державної політики в галузі освіти. Національна доктрина розвитку освіти.
3. Правова основа сучасної державної політики у сфері вищої освіти в Україні.
4. Основні наукові підходи до змісту поняття управління в галузі освіти.
5. Тенденції централізації і децентралізації управління вищою освітою на загальнодержавному та регіональному рівнях.
6. Повноваження громадського самоврядування в вищій освіті.
7. Класифікація методів управління в освіті (адміністративні, економічні, соціально-психологічні).
8. Органи державного управління вищою освітою в Україні, їх статус: цілі, завдання, функції, організаційні структури, шляхи та засоби їх удосконалення.
9. Проблеми, недоліки та суперечності на шляху формування та реалізації державної політики у сфері вищої освіти в Україні.
10. Теоретико-методологічні засади державних механізмів управління у сфері вищої освіти.
11. Класифікація та характеристика механізмів реалізації державної політики у сфері вищої освіти.
12. Правове регулювання механізмів державного управління в галузі освіти в Україні.
13. Цілі, завдання та методи держави, стратегія її розвитку як складова формування і функціонування державних механізмів управління в галузі освіти.
14. Цільові, функціональні, організаційні структури та інші складові державних механізмів управління на центральному, регіональному, галузевому рівнях.
15. Теоретичні аспекти формування нових механізмів впливу держави на реформування вищої освіти України.
16. Сучасні механізми реалізації державної політики в галузі освіти в провідних країнах Європи.

17. Системний аналіз необхідності державного управління процесами, які відбуваються в вітчизняній системі вищої освіти.
18. Освіта в Україні як один із головних пріоритетів державного управління та важлива складова формування громадянського суспільства.
19. Міжнародна стандартна класифікація вищої освіти.
20. Параметри і тенденції планетарної освітньої системи.
21. Пріоритети світової освітньої стратегії.
22. Інтеграція України в міжнародний освітній простір у контексті Болонського процесу.
23. Основні тенденції розвитку вищої освіти в європейських країнах.
24. Мета та зміст Болонського процесу.
25. Поняття демократизації процесу навчання.
26. Індивідуалізація навчання та шляхи її впровадження.
27. Поняття інтеграції та інтернаціоналізації вищої школи.
28. Загальні принципи формування систем вищої освіти європейських країн.
29. Принципи, шляхи й засоби адаптації Європейської системи вищої освіти у вищу освіту України.
30. Стратегічні завдання розвитку вищої освіти України.
31. Завдання щодо удосконалення вищої освіти України у контексті вимог Болонського процесу.
32. Поняття і реальність процесу інноваційного розвитку вищої освіти в Україні. Умови формування інноваційного освітнього середовища.
33. Інноваційне управління вищим навчальним закладом.
34. Роль вищої освіти в розвитку партнерства України з іншими державами.
35. Ступенева освіта в Україні.
36. Вимоги до сприяння європейської співпраці в галузі гарантій якості освіти.
37. Завдання академічної і студентської мобільності.
38. Порівняльний аналіз систем вищої освіти в деяких країнах Європи.
39. Стратегія України у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції.
40. Основні напрямки співробітництва України та ЄС в галузі освіти.
41. Інструменти та механізми реалізації державної політики у сфері якості освіти в Україні та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство.
42. Управління та громадське самоврядування вищого навчального закладу.
43. Мета і засади діяльності вищого навчального закладу.
44. Суть процесу управління вищою освітою, його структура.
45. Основні шляхи і умови реформування вищої освіти в Україні.
46. Система професійно-технічної освіти як одна зі складових освітньої галузі.
47. Особливості державного управління системою професійно-технічної освіти в Україні.
48. Актуальність розвитку професійно-технічної освіти в Україні.
49. Шляхи оптимізації мережі навчальних закладів професійно-технічної освіти.
50. Інформатизація навчального процесу.
51. Роль виховання у загальній структурі навчального процесу.
52. Сутність поняття «громадські організації».

53. Ознаки об'єднання громадян в громадські організації.
54. Нормативно-правові акти, які регламентують діяльність громадських організацій.
55. Структура органів управління громадською організацією.
56. Передумови виникнення та розвиток громадських організацій.
57. Види, типи та функції громадських організацій.
58. Сутність поняття «державно-громадське управління».
59. Зв'язки з громадськістю у формуванні іміджу освітнього закладу.
60. Соціальне партнерство як інструмент забезпечення стратегічного розвитку освітнього закладу.
61. Моделі державно-громадського управління освітнім закладом.
62. Джерела фінансування закладів освіти.
63. Теоретичні та практичні аспекти вдосконалення системи фінансування освітнього закладу.
64. Шляхи реформування фінансового та матеріально-технічного забезпечення вищої освіти.
65. Додаткові джерела фінансування вищих навчальних закладів.
66. Головні проблеми галузі освіти. Рекомендації щодо вдосконалення системи фінансування вищого навчального закладу.
67. Проектна діяльність менеджера освіти (вищого навчального закладу) з громадськими організаціями.
68. Фандрайзингова діяльність менеджера освіти (вищого навчального закладу) з громадськими організаціями.
69. Волонтерська діяльність.
70. Методи налагодження контактів з потенційними волонтерами.

Спеціалізація «Управління загальноосвітнім навчальним закладом»

1. Державна політика в галузі освіти: поняття, сутність, принципи, об'єкти.
2. Зміст та основні напрямки державної політики в галузі освіти. Національна доктрина розвитку освіти.
3. Правова основа сучасної державної політики в загальноосвітній сфері в Україні.
4. Основні наукові підходи до змісту поняття управління в галузі освіти.
5. Тенденції централізації і децентралізації управління загальноосвітніми навчальними закладами на загальнодержавному та регіональному рівнях.
6. Повноваження громадського самоврядування в освіті.
7. Класифікація методів управління в освіті (адміністративні, економічні, соціально-психологічні).
8. Органи державного управління загальноосвітніми навчальними закладами в Україні, їх статус: цілі, завдання, функції, організаційні структури, шляхи та засоби їх удосконалення.
9. Проблеми, недоліки та суперечності на шляху формування та реалізації державної політики в загальноосвітній сфері в Україні.
10. Теоретико-методологічні засади державних механізмів управління в галузі освіти.

11. Класифікація та характеристика механізмів реалізації державної політики в системі загальноосвітніх навчальних закладів.
12. Правове регулювання механізмів державного управління в галузі освіти в Україні.
13. Цілі, завдання та методи держави, стратегія її розвитку як складова формування і функціонування державних механізмів управління в галузі освіти.
14. Цільові, функціональні, організаційні структури та інші складові державних механізмів управління на центральному, регіональному, галузевому рівнях.
15. Теоретичні аспекти формування нових механізмів впливу держави на реформування загальноосвітніх навчальних закладів України.
16. Сучасні механізми реалізації державної політики в галузі освіти в провідних країнах Європи.
17. Системний аналіз необхідності державного управління процесами, які відбуваються в вітчизняних загальноосвітніх навчальних закладах.
18. Освіта в Україні як один із головних пріоритетів державного управління та важлива складова формування громадянського суспільства.
19. Принципи управління освітою і загальноосвітнім навчальним закладом.
20. Параметри і тенденції планетарної освітньої системи.
21. Пріоритети світової освітньої стратегії.
22. Функції управління та функції керівників загальноосвітніх навчальних закладів.
23. Основні тенденції розвитку освіти в європейських країнах.
24. Управлінські органи в загальноосвітніх навчальних закладах: їх роль та повноваження.
25. Поняття демократизації процесу навчання.
26. Індивідуалізація навчання та шляхи її впровадження.
27. Основні позиції (критерії) управління освітою, які сприяють забезпеченню її якості.
28. Загальні принципи формування загальноосвітніх систем європейських країн.
29. Принципи, шляхи й засоби адаптації Європейської системи загальноосвітніх навчальних закладів у загальноосвітню систему України.
30. Стратегічні завдання розвитку освіти України.
31. Завдання щодо удосконалення загальноосвітньої системи України у контексті інтеграції України в міжнародний освітній простір.
32. Поняття і реальність процесу інноваційного розвитку освіти в Україні. Умови формування інноваційного освітнього середовища.
33. Інноваційне управління загальноосвітнім навчальним закладом.
34. Роль освіти в розвитку партнерства України з іншими державами.
35. Ступенева освіта в Україні.
36. Вимоги до сприяння європейської співпраці в галузі гарантій якості освіти.
37. Завдання учнівської мобільності.
38. Порівняльний аналіз систем загальноосвітніх навчальних закладів в деяких країнах Європи.
39. Стратегія України у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції.

40. Основні напрямки співробітництва України та ЄС в загальноосвітній галузі.
41. Рівні управління якістю освіти в Україні (державний, регіональний, субрегіональний, муніципальний та на рівні керівників навчальних закладів).
42. Інструменти та механізми реалізації державної політики у сфері якості освіти в Україні та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство.
43. Управління та громадське самоврядування загальноосвітнього навчального закладу.
44. Мета і засади діяльності загальноосвітнього навчального закладу.
45. Суть та принципи процесу управління вітчизняними загальноосвітніми навчальними закладами.
46. Основні шляхи і умови реформування загальноосвітніх навчальних закладів в Україні.
47. Особливості державного управління системою загальноосвітніх навчальних закладів в Україні.
48. Актуальність реформування системи загальноосвітніх навчальних закладів в Україні.
49. Шляхи забезпечення та гарантія якості освіти у загальноосвітніх навчальних закладах України.
50. Інформатизація навчального процесу.
51. Роль виховання у загальній структурі навчального процесу.
52. Сутність поняття «громадські організації».
53. Ознаки об'єднання громадян в громадській організації.
54. Нормативно-правові акти, які регламентують діяльність громадських організацій.
55. Структура органів управління громадською організацією.
56. Передумови виникнення та розвиток громадських організацій.
57. Види, типи та функції громадських організацій.
58. Сутність поняття «державно-громадське управління».
59. Зв'язки з громадськістю у формуванні іміджу освітнього закладу.
60. Соціальне партнерство як інструмент забезпечення стратегічного розвитку освітнього закладу.
61. Моделі державно-громадського управління загальноосвітнім навчальним закладом.
62. Джерела фінансування загальноосвітніх навчальних закладів.
63. Теоретичні та практичні аспекти вдосконалення системи фінансування загальноосвітніх навчальних закладів.
64. Шляхи реформування фінансового та матеріально-технічного забезпечення загальноосвітніх навчальних закладів.
65. Додаткові джерела фінансування загальноосвітніх навчальних закладів.
66. Головні проблеми галузі освіти. Рекомендації щодо вдосконалення системи фінансування загальноосвітніх навчальних закладів.
67. Проектна діяльність менеджера освіти (загальноосвітніх навчальних закладів) з громадськими організаціями.

68. Фандрайзингова діяльність менеджера освіти (загальноосвітніх навчальних закладів) з громадськими організаціями.

69. Волонтерська діяльність.

70. Методи налагодження контактів з потенційними волонтерами.

ХІ. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ЗНАТЬ СТУДЕНТА

Методи контролю

Під час викладання дисципліни використовуються наступні методи контролю: спостереження, усний контроль, письмова перевірка, практична робота та дидактичні тести.

Для визначення якості засвоєння навчального матеріалу передбачається використання:

- *поточного* контролю (виявлення ступеня сприйняття і опанування навчального матеріалу);
- *проміжного* контролю (тематичний та модульний);
- *підсумкового* контролю (підсумковий тест; екзамен, а також оцінки підсумкового контролю можуть визначатися рейтингом студентів виключно за підсумками складання навчальних змістовних модулів дисципліни).

Підсумковий контроль відбувається у вигляді екзамену за загальною сумою набраних у процесі поточного контролю балів. До іспиту допускаються студенти, які успішно виконали індивідуальну роботу та контрольні заходи модулю. Екзамен не обов'язковий, у разі, якщо студент набрав не менше мінімальної кількості балів. Студенти можуть підвищити свій бал на іспиті, який проходить в усній формі.

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності студента при оцінюванні результатів поточного, проміжного та підсумкового контролів з навчальної дисципліни «Державна політика в галузі освіти», є:

- виконання всіх видів навчальної роботи, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

Оцінювання результатів усіх форм контролю передбачено у 100-бальній шкалі.

**Розподіл балів, які отримують студенти
Спеціалізація «Управління вищим навчальним закладом»**

Приклад для екзамену (денна форма навчання)

Форми занять, роботи	Поточне тестування та самостійна робота															ІНДЗ	Сума
	Змістовий модуль 1 (0 – 25)					Змістовий модуль 2 (0 – 25)					Змістовий модуль 3 (0 – 30)						
	T1	T2	T3	T4		T5	T6	T7		T8	T9	T10	T11	T12		0-20	0-100
	0-4	0-4	0-4	0-8	0-5	0-8	0-4	0-8	0-5	0-4	0-4	0-7	0-4	0-6	0-5		
сз	0-3	0-3	0-3	0-6		0-6	0-3	0-6		0-3	0-3		0-3				
пз											0-6		0-5				
ср с	0-1	0-1	0-1	0-2		0-2	0-1	0-2		0-1	0-1	0-1	0-1	0-1			
кр					0-5					0-5					0-5		

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Форми занять, роботи: **сз** – семінарське заняття, **пз** – практичне заняття, **кр** – контрольні роботи, **срс** – самостійна робота студента.

ІНДЗ – індивідуальне науково-дослідне завдання.

Приклад для екзамену (заочна форма навчання)

Форми занять, роботи	Поточне тестування та самостійна робота											ІНДЗ	Сума
	Змістовий модуль 1 (0 – 25)			Змістовий модуль 2 (0 – 25)				Змістовий модуль 3 (0 – 30)					
	T1	T2		T3	T4	T5		T6	T7	T8		0-20	0-100
	0-10	0-10	0-5	0-6	0-6	0-8	0-5	0-6	0-10	0-9	0-5		
сз	0-6	0-6		0-3	0-3	0-5		0-4					
пз									0-7	0-6			
срс	0-4	0-4		0-3	0-3	0-3		0-2	0-3	0-3			
кр			0-5				0-5				0-5		

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Форми занять, роботи: **сз** – семінарське заняття, **пз** – практичне заняття, **кр** – контрольні роботи, **срс** – самостійна робота студента.

ІНДЗ – індивідуальне науково-дослідне завдання.

Спеціалізація «Управління загальноосвітнім навчальним закладом»

Приклад для екзамену (денна форма навчання)

Форми занять, роботи	Поточне тестування та самостійна робота															ІНДЗ	Сума
	Змістовий модуль 1 (0 – 25)					Змістовий модуль 2 (0 – 25)					Змістовий модуль 3 (0 – 30)						
	T1	T2	T3	T4		T5	T6	T7		T8	T9	T10	T11	T12		0-20	0-100
	0-4	0-4	0-4	0-8	0-5	0-4	0-8	0-8	0-5	0-4	0-4	0-7	0-4	0-6	0-5		
сз	0-3	0-3	0-6	0-3		0-3	0-6	0-6		0-3	0-3		0-3				
пз												0-6		0-5			
срс	0-1	0-1	0-2	0-1		0-1	0-2	0-2		0-1	0-1	0-1	0-1	0-1			
кр					0-5				0-5						0-5		

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Форми занять, роботи: **сз** – семінарське заняття, **пз** – практичне заняття, **кр** – контрольні роботи, **срс** – самостійна робота студента.

ІНДЗ – індивідуальне науково-дослідне завдання.

Приклад для екзамену (заочна форма навчання)

Форми занять, роботи	Поточне тестування та самостійна робота												ІНДЗ	Сума
	Змістовий модуль 1 (0 – 25)				Змістовий модуль 2 (0 – 25)				Змістовий модуль 3 (0 – 30)					
	T1	T2		T3	T4	T5		T6	T7	T8			0-20	0-100
	0-10	0-10	0-5	0-6	0-6	0-8	0-5	0-6	0-10	0-9	0-5			
сз	0-6	0-6		0-3	0-3	0-5		0-4						
пз									0-7	0-6				
срс	0-4	0-4		0-3	0-3	0-3		0-2	0-3	0-3				
кр			0-5				0-5				0-5			

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Форми занять, роботи: **сз** – семінарське заняття, **пз** – практичне заняття, **кр** – контрольні роботи, **срс** – самостійна робота студента.

ІНДЗ – індивідуальне науково-дослідне завдання.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання:

Рівні навчальних досягнень	Бали			Критерії оцінювання навчальних досягнень	
	За нац. шкалою	Шкала ECTS		Теоретична підготовка	Практична підготовка
	0...5	1...100	F...A	Студент	
Високий	відмінно	90-100	A	Вільно володіє навчальним матеріалом; теоретичними і політико-правовими основами державної політики та управління освітою; обґрунтовано характеризує тенденції освітньої політика в контексті глобалізації та євроінтеграції; вичерпно визначає форми і методи роботи менеджера освіти з громадськими організаціями; наявні уміннями представляти власну точку зору з питань, що розглядаються в рамках програми курсу, доречно і творчо використовує здобуті знання тощо.	Вміє застосовувати набуті знання в навчальному процесі та втілювати їх у подальшу управлінську діяльність, наявні уміння ставити загальну, конкретну мету та завдання діяльності освітньої установи, підприємства, організації, розробляти стратегію управління з урахуванням інтересів зацікавлених суб'єктів, контролювати процес її реалізації.
Достатній	добре	82-89	B	Вільно володіє навчальним матеріалом, але допускає огріхи; знання теоретичних і політико-правових основ державної політики та управління освітою, тенденцій освітньої політика в контексті глобалізації та євроінтеграції потребують корегування; визначає форми і методи роботи менеджера освіти з громадськими організаціями, але виникають труднощі при їх аналізі, наявні уміннями представляти власну точку зору з питань, що розглядаються в рамках програми курсу, творчо використовує здобуті знання.	Не завжди доречно застосовує набуті знання в навчальному процесі та втілює їх у подальшу управлінську діяльність, але має стійкі навички виконання завдання. Наявні уміння ставити загальну, конкретну мету та завдання діяльності освітньої установи, підприємства, організації, розробляти стратегію управління з урахуванням інтересів зацікавлених суб'єктів, контролювати процес її реалізації.
		74-81	C		

Задовільний	задовільно	64-73	D	Володіє навчальним матеріалом поверхово, знайомий з основними сутностями понять начально-програмного матеріалу; наявні знання теоретичних і політико-правових основ державної політики та управління освітою, тенденцій освітньої політика в контексті глобалізації та євроінтеграції, але не визначає переваг та недоліків зазначених процесів; не завжди доречно відбирає форми і методи роботи менеджера освіти з громадськими організаціями, виникають труднощі при їх аналізі; наявні уміннями представляти власну точку зору з питань, що розглядаються в рамках програми курсу, але не може творчо і практично використовувати здобутті знання.	Має елементарні нестійкі навички виконання завдання, не завжди доречно застосовує набуті знання в навчальному процесі та втілює їх у подальшу управлінську діяльність, використовує додаткову інформацію для реалізації поставлених перед ним завдань, але допускає значні огріхи при розробці стратегії управління.
		60-63	E		
Низький	незадовільно з можливістю повторного складання	35...59	FX	Має фрагментарні знання (менше половини) при незначному загальному обсязі навчального матеріалу, відсутні сформовані уміння та навички, під час відповіді допускаються суттєві помилки.	Планує та виконує частину завдання за допомогою викладача, недоречно застосовує набуті знання в навчальному процесі, не використовує додаткову інформацію для реалізації поставлених перед ним завдань, але допускає значні огріхи у порівняннях.
Незадовільний	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	1...34	F	Студент не володіє навчальним матеріалом.	Виконує лише елементарні завдання, потребує постійної допомоги викладача.

ХІІ. ГЛОСАРІЙ

Автономія – комплекс прав, повноважень та відповідальності автономного суб'єкта (навчального закладу, зокрема) зі самостійного незалежного самоуправління, здійснення освітньої, наукової, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів, розв'язання питань власного функціонування та розвитку в межах діючого законодавства.

Акредитація навчального закладу – процедура надання навчальному закладові певного типу права провадити освітню діяльність, пов'язану із здобуттям освіти певного рівня та кваліфікації, відповідно до державних освітніх стандартів та вимог щодо кадрового, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності; державне визнання (підтвердження) його статусу (рівня акредитації), яке здійснюється шляхом проведення акредитаційної експертизи.

Атестація навчальних закладів – форма (складова) державного контролю за їх діяльністю, за якістю освіти та (або) професійної підготовки, яка проводиться з метою забезпечення реалізації єдиної державної політики та полягає: в оцінці відповідності змісту, рівня та якості освіти державним освітнім стандартам, у визначенні спроможності навчального закладу здійснювати освітню діяльність на рівні державних вимог (стандартів).

Бакалавр – ОКР вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула базову вищу освіту, поглиблену загальнокультурну підготовку, фундаментальні та спеціальні (професійно-орієнтовані) уміння та знання щодо узагальненого об'єкта праці (діяльності), достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності (і здатний вирішувати типові професійні завдання)), що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

Болонський процес – це процес структурного реформування національних систем вищої освіти країн Європи, зміни освітніх програм і потрібних інституційних перетворень у вищих навчальних закладах Європи.

Верховна Рада України – парламент держави, єдиний орган законодавчої влади в Україні. На конституційному рівні (п. 6 ст. 92 Основного Закону) встановлено, що основи виховання та освіти визначаються лише законами, тобто віднесено до виключної компетенції парламенту. Також освітнім законодавством Верховну Раду визнано органом, який визначає освітню політику держави (ст. 4 ЗУ «Про освіту»).

Вища освіта – рівень освіти, який ґрунтується на повній загальній середній освіті, здобувається особою на конкурсній основі у ВНЗ в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, який завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної атестації.

Вищий навчальний заклад (ВНЗ) – освітній, освітньо-науковий заклад, який заснований і діє відповідно до законодавства про освіту, реалізує відповідно до наданої ліцензії освітньо-професійні програми вищої освіти за

певними освітніми та ОКР, забезпечує навчання, виховання та професійну підготовку осіб відповідно до їх покликання, інтересів, здібностей та нормативних вимог у галузі вищої освіти, а також здійснює наукову та науково-технічну діяльність.

Волонтерство – особлива форма спонтанного самовиявлення вільних громадян і добровільно сформованих ними для обстоювання власних інтересів організацій та об'єднань в усіх сферах життя суспільства і певна система відносин, яка склалась для досягнення певної спільної мети – реалізації власних бажань, себе через надання безкорисливої допомоги іншим.

Громадська організація – об'єднання громадян для задоволення і захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів.

Громадське управління освітою – діяльність структур громадянського суспільства щодо забезпечення прав учасників освітніх правовідносин.

Громадсько-державне управління – це управлінська діяльність, що здійснюється структурами громадянського суспільства – добровільно утвореними об'єднаннями, асоціаціями й організаціями громадян, які здійснюють громадську освітню політику на основі демократичних процедур самоуправління та співуправління.

Громадянин – фізична особа, що має стійкий, необмежений у часі та просторі правовий зв'язок із конкретною державою, що виявляється у максимальному обсязі взаємних прав та обов'язків і закріпленій у вигляді громадянства (підданства), що підтверджується національним паспортом.

Державна політика у галузі освіти (освітня політика держави) – цілеспрямована діяльність державних органів щодо забезпечення максимально можливого та рівного обсягу права кожного на освіту, що досягається завдяки забезпеченню функціонування та розвитку освітньої системи.

Державне освітнє замовлення – інструмент державного регулювання економіки та освіти шляхом формування складу та обсягів освітніх послуг, необхідних для пріоритетних державних потреб.

Державне управління – це здійснювана на професійній основі діяльність особливої групи людей (державних і муніципальних органів влади, посадовців) в політико-адміністративній системі, реалізуючих волю держави на основі законів і інших нормативно-правових актів по наданню і забезпеченню конституційно-законодавчих прав (і обов'язків) громадян, наданню суспільних послуг з принципу рівноправності громадян в цілях побудови правової соціально орієнтованої держави.

Державний стандарт професійно-технічної освіти – це сукупність державних вимог до змісту професійно-технічної освіти, рівня кваліфікації випускника професійно-технічного навчального закладу, основних обов'язкових засобів навчання та освітнього рівня вступників.

Державно-громадського управління освітою – процес поєднання різноспрямованої діяльності державних та суспільних суб'єктів управління в інтересах людини, соціуму, влади.

Диверсифікація (лат. – різноманітність, різнобічний розвиток) освітніх установ – одночасний розвиток різних типів навчальних закладів (гімназій, ліцеїв, коледжів, шкіл і класів з поглибленим вивченням окремих предметів), як державних так і недержавних.

Дошкільна освіта (як зміст, результат, мета) – забезпечені спеціальними суб'єктами та батьками дитини дошкільного віку її різнобічний розвиток індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб, а також формування у неї моральних норм, набуття життєвого соціального досвіду.

Дошкільна освіта (як процес) – цілісний процес, спрямований на: забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб; формування у дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду.

Дошкільна освіта (як система) – ланка (рівень, елемент) освітньої системи України, цілеспрямований на реалізацію Д.О. як процесу та досягнення змісту Д.О.

Дошкільний навчальний заклад – навчальний заклад, що забезпечує реалізацію права дитини на здобуття дошкільної освіти, її фізичний, розумовий і духовний розвиток, соціальну адаптацію та готовність продовжувати освіту.

Євроінтеграція – це процес, що характеризується політичною, економічною, правовою, культурною та соціальною інтеграцією всіх країн Європи чи частини з них.

Євроінтеграція освіти – формування єдиного ринку праці вищої кваліфікації в Європі, розширення доступу до європейської освіти, розширення мобільності викладачів і студентів, прийняття зіставної системи вищої освіти з видачею впізнаваних в усіх країнах Європи додатків до дипломів.

Європейська кредитно-трансферна система (ECTS) – це система, яка створена для забезпечення єдиної міждержавної процедури виміру й порівняння між закладами освіти результатів навчання студентів, їхнього академічного визнання. Вона розроблена для забезпечення мобільності студентів, спрощує розуміння і порівняння навчальних програм та досягнень студентів як між вітчизняними, так і іноземними навчальними закладами.

Загальна середня освіта (як зміст, результат, мета) – забезпечений спеціальними суб'єктами (навчальними закладами, педагогічними працівниками) інтелектуальний, соціальний і фізичний розвиток дитини шляхом оволодіння нею систематизованими знаннями про природу, людину, суспільство, культуру та виробництво засобами пізнавальної і практичної діяльності.

Загальна середня освіта (як процес) – цілеспрямований процес оволодіння систематизованими знаннями про природу, людину, суспільство, культуру та виробництво засобами пізнавальної і практичної діяльності, результатом якого є інтелектуальний, соціальний і фізичний розвиток особистості, що є основою для подальшої освіти і трудової діяльності.

Загальна середня освіта (як система) – ланка (рівень, елемент) освітньої системи України, цілеспрямований на реалізацію З.С.О. як процесу та досягнення змісту З.С.О.

Загальноосвітній навчальний заклад – навчальний заклад, що забезпечує реалізацію права громадян на загальну середню освіту.

Законодавство України в галузі освіти – законодавчі та нормативно-правові акти, які регулюють правові, соціально-економічні, організаційні, фінансові, освітні та виховні засади розвитку та функціонування усіх ланок системи освіти в Україні: дошкільної, позашкільної, загальної середньої, професійно-технічної, вищої, післядипломної освіти.

Здобувачі освіти – широка категорія учасників освітнього процесу, яка включає різні підкатегорії: дітей дошкільного віку, вихованців, учнів, студентів, курсантів, слухачів, стажистів, клінічних ординаторів, аспірантів, здобувачів, ад'юнктів, докторантів тощо.

Зміст освіти – обумовлена цілями та потребами суспільства система здібностей, знань, умінь, навичок, компетенцій, світогляду, громадських і професійних якостей, що розвиваються та формуються у процесі навчання та виховання з урахуванням перспектив розвитку науки, техніки, технологій та культури.

Знання – результат процесу діяльності пізнання, перевірене суспільною практикою і логічно упорядковане відображення її у свідомості людини. Знання виявляються в системі понять, суджень, уявлень та образів, орієнтовних основ дій тощо, яка має певний обсяг і якість.

Інклюзивна освіта – це процес, у якому школа намагається відповідати на потреби всіх учнів, вносячи необхідні зміни до навчальної програми та ресурсів, щоби забезпечити рівність можливостей.

Інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, яка передбачає навчання в умовах загальноосвітнього закладу.

Інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Інноваційна освітня діяльність навчального закладу – це діяльність завдяки якій відбувається розвиток освітнього процесу (тоді як традиційна освітня діяльність – це діяльність, що забезпечує стабільність освітнього процесу).

Інноваційний процес – це комплексна діяльність із створення, освоєння, використання і поширення трансформації нововведень.

Інноваційний розвиток – це процес комплексної діяльності який ґрунтується на створенні, освоєнні, інтерпретації, використанні і поширенні нової інформації з метою надання певній системі якісних змін.

Інструменти державної освітньої політики (у близькому значенні - засоби державного регулювання, засоби регулюючого впливу держави, засоби управління) – правові інститути, що дозволяють державі цілісно, цілеспрямовано та опосередковано впливати на сферу освіти. До І.Д.О.П. варто віднести інститути стандартизації, ліцензування, акредитації, атестації, реєстрації, державного замовлення, державного фінансування, заснування державних навчальних закладів тощо.

Інформатизація освіти – це створення і використання інформаційних технологій для підвищення ефективності видів діяльності, що здійснюються в системі освіти.

Керівник – це менеджер, який організує, координує діяльність людей для досягнення професійних успіхів, результатів.

Керівництво – це частина управлінської діяльності, в якій різноманітні питання вирішуються впливом на підлеглих. Керувати – спонукати до дій й удосконалювати команду для досягнення погоджених цілей.

Контроль якості освіти – система заходів, які здійснюють суб'єкти, безпосередньо не задіяні в освітньому процесі, з метою перевірки характеристик якостей особистості учня (випускника) навчального закладу, та їх порівняння з установленими вимогами й визначення відповідності кінцевим цілям освіти.

Кредит (національний кредит в системі вищої освіти України) – обсяг навчального матеріалу, який з урахуванням терміну засвоєння студентами окремих навчальних елементів (відповідно до психофізіологічних норм засвоєння при використанні оптимальних форм, методів і засобів навчання та контролю) може бути засвоєний за 54 години навчального часу (сума годин аудиторної й самостійної роботи студента за тиждень).

Кредит ECTS (заліковий кредит) – одиниця Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи, яка визначає навчальне навантаження необхідне для засвоєння змістових модулів, обсяг навчального матеріалу, який з урахуванням терміну засвоєння студентами окремих навчальних елементів (відповідно до психофізіологічних норм засвоєння при використанні оптимальних форм, методів і засобів навчання та контролю) може бути засвоєний за 36 академічних годин.

Ліцензія на право здійснення освітньої діяльності (ліцензія для провадження господарської діяльності з надання освітніх послуг) – документ державного зразка, який засвідчує право ліцензіата на провадження освітньої діяльності протягом визначеного строку за умови виконання ліцензійних умов.

Ліцензування – процедура визнання спроможності навчального закладу розпочати (продовжити) освітню діяльність, пов'язану із наданням освіти певного рівня відповідно до державних освітніх стандартів та вимог щодо кадрового, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення.

Магістр – ОКР вищої освіти особи, яка на основі ОКР бакалавра здобула повну вищу освіту та (або на основі ОКР спеціаліста, або вищої освіти, здобутої до запровадження в Україні ступеневої вищої освіти) здобула поглиблені спеціальні уміння та знання (має певний досвід їх застосування та

продукування нових знань для вирішення проблемних професійних завдань), достатні для виконання професійних завдань та обов'язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

Менеджмент – це система економічного управління організацією, яка включає сукупність принципів, методів, форм та прийомів управління педагогічними системами та персоналом. *Менеджмент* є однією з головних функцій управління, де відбувається процес цілеспрямованого впливу суб'єкта управління (керівника) на об'єкт управління (соціальну систему, що функціонує в ринкових умовах), внаслідок якого відбувається якісна зміна об'єкта управління і підвищується рівень його конкурентоспроможності.

Менеджмент освітніх інновацій – складова загального менеджменту і розглядається в теорії як процес цілеспрямованого впливу суб'єкта управління (керівника) на інший об'єкт управління – соціальну систему, що перебуває у стані постійного розвитку, внаслідок якого відбувається не лише його якісна зміна та підвищення рівня конкурентоспроможності, а й підвищується рівень залучення інвестицій та інновацій.

Метод управління – спосіб впливу на учасників управлінського процесу.

Механізм державного управління – це система прямих та зворотних зв'язків, призначена для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, методи, важелі, інструменти впливу на об'єкт управління з відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням.

Мобільність – важлива якісна особливість європейського простору, вона передбачає мобільність людей між вищими навчальними закладами та між державами.

Модуль – це об'єм навчального матеріалу, а також практичні навички, які повинні отримати учні для виконання якоїсь конкретної роботи. Модуль може складатися з однієї або декількох одиниць.

Модульна одиниця – це об'єм знань, умінь, необхідних для виконання однієї закінченої операції або якоїсь логічно завершеної частини роботи.

Молодший спеціаліст – ОКР вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула неповну вищу освіту (професійно-технічну освіту третього ступеня в акредитованому вищому професійному училищі, центрі професійно-технічної освіти), спеціальні уміння та знання («має певний досвід їх застосування для вирішення типових професійних завдань»), достатні для здійснення виробничих функцій певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

Навчальний об'єкт – навчальна інформація певного обсягу, що має самостійну логічну структуру та зміст, і дає змогу оперувати цією інформацією у процесі розумової діяльності.

Навчання – це планомірний процес сприймання, осмислення і узагальнення матеріалу, зв'язків та ознак між явищами і предметами, запам'ятовування матеріалу і застосування знань при вирішенні теоретичних і практичних завдань.

Орган державного управління (виконавчої влади) – це суб'єкт виконавчої влади, який безпосередньо здійснює функції державного управління у встановлених законодавчими і іншими нормативними правовими актами межах, наділений відповідною компетенцією, має певну структуру і управлінський персонал.

Освіта – термін має багатозначний полісемантичний характер, у значенні *освіта як зміст, результат*, здобуток людства, окремого суспільства чи окремої особистості – як сукупність нематеріальних благ (здібностей, знань, умінь, навичок, переконань, цінностей, компетенцій тощо); у значенні *освіта як процес* розуміється здобуття та надання вказаних нематеріальних благ; освіта розуміється як спеціально створена *система засобів*, інституцій, призначених для зберігання, розвитку, передачі, надання, здобуття відповідних соціальних благ. Міжнародні акти (зокрема, Міжнародна стандартна класифікація освіти, схвалена ЮНЕСКО у 1997 році) трактують освіту (рос. *образование*, англ. *education*) переважно у процесуальному значенні, а як результат трактують термін «навчання» (рос. *обучение*, англ. *learning*).

Освітнє право (в об'єктивному значенні) – сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини у галузі освіти; за оцінками фахівців: або має системні ознаки, притаманні самостійній галузі права, або постає міжгалузевим комплексним правовим інститутом.

Освітній процес – це багатокомпонентна система, що містить у собі безліч суперечностей (зовнішніх, внутрішніх, об'єктивних і суб'єктивних), характеристик, функцій, рушійних сил, законів, закономірностей, принципів, що характеризує його як складну, відкриту і динамічну систему; спеціально організована взаємодія педагогів і вихованців, зміст освіти, що реалізується із застосуванням певних засобів і методів навчання та виховання, спрямованого на задоволення вимог суспільства і самої особистості. В освітньому процесі зливаються процеси розвитку (становлення, формування, саморозвиток), навчання, виховання, самовиховання і самоосвіти особистості разом зі всіма умовами, формами і методами їх протікання.

Освітній стандарт – система вимог, норм, документів, які офіційно визначають зміст освіти (у тому числі зміст навчання та засоби діагностики якості освіти), обсяг і рівень (у т.ч. нормативний термін навчання) освітньої та фахової підготовки, яку навчальний заклад повинен надати.

Післядипломна освіта – спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення й оновлення її професійних знань, умінь і навичок або отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше ОКР та практичного досвіду.

Позашкільна освіта – сукупність знань, умінь та навичок, що отримують вихованці, учні та слухачі в позашкільних навчальних закладах у час, вільний від навчання в загальноосвітніх та інших навчальних закладах.

Професіоналізм – це показник якості професіонала, що визначається рівнем оволодіння ним змістом праці та засобами вирішення професійних завдань.

Політика – це сфера взаємовідносин різних соціальних груп, та індивідів з приводу використання інститутів публічної влади задля реалізації своїх суспільно значущих інтересів і потреб.

Принципи управління – це вихідне положення, якого дотримуються в управлінні.

Професіоналізм – це показник якості професіонала, що визначається рівнем оволодіння ним змістом праці та засобами вирішення професійних завдань.

Професійно-технічна освіта – комплекс педагогічних та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення оволодіння особистістю знаннями, уміннями і навичками в обраній ними галузі професійної діяльності, розвиток компетентності та професіоналізму, виховання загальної і професійної культури.

Професійно-технічний навчальний заклад – навчальний заклад, що забезпечує реалізацію потреб громадян у професійно-технічній освіті, оволодінні робітничими професіями, спеціальностями, кваліфікацією відповідно до їх інтересів, здібностей, стану здоров'я.

Регулювання – підтримання об'єкта управління на необхідному рівні, перевід його в якісно новий стан.

Розвиток – це зміни, які являють собою перехід від простого до складного, від нижчого до вищого, процес в якому поступове накопичення кількісних змін призводить до появи якісних змін.

Розвиток дитини – мета дошкільної, загальної середньої, позашкільної та інших видів освіти. Міжнародне право (ст. 27 Конвенції про права дитини) передбачає такі різновиди РД, як фізичне, розумове, духовне, моральне, соціальне.

Сертифікат – документ, що засвідчує певний факт, взаємний фінансовий обов'язок державних органів; в освітньому праві – документ, що засвідчує кваліфікаційну придатність або виміряні УЦОЯО рівні навчальних досягнень.

Сертифікат ЗНО – документ, що засвідчує факт проходження особою ЗНО, при цьому результати оцінювання з усіх предметів вказуються в інформаційній картці, яка є додатком до Сертифікату.

Сертифікація фахівця – процедура визначення відповідності професійно важливих властивостей фахівця, його компетенції тощо вимогам, що надані у нормативних документах, в яких відображені вимоги до його кваліфікації.

Система освіти – унормована джерелами освітнього законодавства взаємоузгоджена та функціонально взаємопов'язана сукупність інституцій (навчальних закладів, науково-методичних (наукових, методичних) установ, науково-виробничих підприємств, державних і муніципальних органів управління освітою, суб'єктів самоврядування в галузі освіти) та засобів, інструментів (інститутів стандартизації, ліцензування, акредитації, атестації, державного замовлення, державного фінансування, порядку набуття статусів педагогів, здобувачів освіти тощо), які забезпечують реалізацію освітнього процесу та досягнення освітнього результату.

Соціальне управління – діяльність людей, їх громадських і державних об'єднань, управління людини людиною, в цілому суспільством.

Спеціаліст – ОКР вищої освіти особи, яка на основі ОКР бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

Спеціальність – категорія, що характеризує: у *сфері праці* – особливості спрямованості й специфіку роботи в межах професії (зміст задач професійної діяльності, що відповідають кваліфікації); у *сфері освіти* – спрямованість і зміст навчання при підготовці фахівця (визначається через узагальнений об'єкт діяльності або виробничу функцію та предмет діяльності фахівця і відображає, насамперед, вид його діяльності й сферу застосування його праці).

Спеціалізація за спеціальністю – категорія, що характеризує відмінності окремих задач діяльності фахівця за ознаками різниці засобів, або(та) продуктів, або(та) умов діяльності в межах спеціальності.

Структура освіти – диференціація видів неперервної освіти на дошкільну, початкову, базову та повну загальну середню, позашкільну, професійно-технічну, вищу, післядипломну освіти, самоосвіту та деякі інші види освіти (освіту осіб з особливостями психічного та фізичного розвитку, інклюзивну, спеціальну освіту осіб з девіантною поведінкою, непрофесійну освіту дорослих тощо).

Суб'єкти управління освітою – органи та особи, які забезпечують керування системою освіти, її структурними елементами: спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у галузі освіти і науки; інші центральні органи виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні навчальні заклади; органи влади Автономної Республіки Крим; місцеві державні адміністрації; органи місцевого самоврядування; органи громадського самоврядування; власники навчальних закладів.

Управління – діяльність, спрямована на розробку рішень, організацію контролю регулювання об'єкта управління згідно з метою, аналіз і підведення підсумків на основі достовірної інформації.

Управління галуззю освіти – безпосереднє здійснення органами влади (та суб'єктами самоврядування) освітньої політики держави, визначеної українським парламентом і Главою держави.

Управління інноваційним розвитком навчальних закладів – це система цілеспрямованих впливів на освітній процес, шляхом творчого опрацювання нової інформації, отриманої поза, або в межах, педагогічної системи, задля забезпечення зростання якості навчання, виховання і розвитку особи.

Управлінська компетентність – знання форм і методів управління навчальним закладом, висока методологічна культура при рішенні питань управління навчальним закладом, знання принципів управління, оперативно-технологічних функцій управління (спосіб оптимізації управління), знання особливостей управління навчальним закладом в режимі розвитку, знання змісту мотиваційного програмно-цільового управління діяльністю навчальним

закладом, основ інформатики та комп'ютеризації процесу управління навчальним закладом, знання економіки освіти, основ маркетингу.

Фандрейзинг – це цілеспрямований систематичний пошук додаткових ресурсів для здійснення соціально значимих проектів та/або підтримки підприємства, установи та організації.

Функції освіти – напрямки впливу освітнього процесу, результату, системи на функціонування та розвиток *суспільства* (трансляція та інтеграція культури, сприяння її прогресу, соціальна селекція, професіоналізація тощо) та кожної *людини* (найважливіший чинник *соціалізації* особистості, сприяння розвитку індивідуальності, професіоналізація тощо).

Функції управління – певний розподіл праці, спеціалізації в сфері управління.

Якість освіти – це таке динамічне та інтегративне утворення, сукупні властивості якого здатні задовольняти споживачів, їх постійно зростаючі вимоги і потреби та структурними компонентами якого є: задоволеність суб'єктів освіти результатами навчально-виховного процесу, якість освітніх програм, високий рівень кваліфікації науково-педагогічних кадрів, залученість навчального закладу до інноваційної діяльності, сучасні матеріально-технічні ресурси, утвердження державно-громадського управління.

ХІІІ. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Спеціалізація «Управління вищим навчальним закладом»

Базова

1. Артёмов І. В. Концептуальні і правові основи формування європейського освітнього простору : навч. посіб. / І. В. Артёмов, О.М. Ващук ; Закарпат. держ. ун-т, Навч.-наук. ін-т євроінтеграц. дослідж. – Ужгород : ЗакДУ, 2011. – 568 с. – (Євроінтеграція: укр. вимір; вип. 17).
2. Векслер Е. М. Менеджмент якості: навч. посіб. / Е. М. Векслер, В. М. Рифа, Л. Ф. Василевич. – К. : Професіонал, 2008. – 320 с.
3. Державна політика і управління в освіті : підручник / Тамм А.Є., Радченко О.В., Поступна О.В. ; Харк. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Х. : Вид-во Асоц. д-рів наук держ. упр., 2011. – 271 с.
4. Кордон М. В. Європейська та євроатлантична інтеграція України : посіб. для студ. вищих навч. закл. / М. В. Кордон ; Житом. Держ. Ун-т ім. І. Франка. – К. : Центр учб. Літ., 2008. – 137 с.
5. Королько В. Г. Зв'язки з громадськістю. Наукові основи, методика, практика : підручник для студ. вищих навчальних закладів / В.Г. Королько, О. В. Некрасова. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 831 с.
6. Крисюк С. Державне управління освітою : [навч. посібник]. – К. : НАДУ, 2009. – 220 с.

7. Сучасні підходи до управління професійно-технічними навчальними закладами : навч.-метод. посібн. / Л. І Даниленко., Л. М. Сергєєва та ін. ; за заг. ред. В. В. Олійника. – К. : ТОВ «Етіс Плюс», 2007. – 104 с.
8. Указ Президента України Про національну доктрину розвитку освіти у XXI столітті: від 17.04.2002 № 347 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 16. – С. 12-24.

Допоміжна

1. Астахова К. В. Євроінтеграційні трансформації в освіті: готовність викладацького корпусу до їх адекватного сприйняття / К. В. Астахова // Проблеми освіти : наук. зб. / редкол.: І. О. Вакарчук та ін. – К., 2008. – Вип. 54, Спецвип. 1. – С. 7-10.
2. Андрущенко В. Державно-громадський характер управління освітою / В. Андрущенко. // Вища освіта України. – 2011. – № 3.– С. 5-8 .
3. Бабин І. І. Стратегія й сучасні тенденції розвитку вищої освіти в контексті європейського простору вищої освіти / І. І. Бабин // Педагогіка і психологія. – 2009. – № 2. – С. 61-71.
4. Барвінський А. О. Педагогічна освіта і Болонський процес / А. О. Барвінський // Філософія науки: традиції та інновації. Серія Філософські науки. – 2011. – №1(3). – С. 121-129.
5. Бех В. П. Соціальний організм навчального закладу: самоорганізація, саморегуляція та управління : монографія / В. П. Бех, Л. М. Семененко. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 330 с.
6. Білобровко Т. І. Кредитно-модульний курс з освітнього менеджменту: навч. посібник / Тетяна Іванівна Білобровко. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – 76 с.
7. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна-Болонья-Саламанка-Прага-Берлін) / Упорядники: Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д., Грубінко В.В., Бабин І.І. – Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. – 52 с.
8. Гончаров С. М. Вища освіта України і Болонський процес / С. М. Гончаров, В. С. Мошинський. – Рівне: НУВГП, 2004, - 142 с.
9. Губіліт І. Посібник лідера / І. Губіліт, Н. Зеленюк, Ю. Лукашевський ; [2-е вид.]. – Львів, 2011. – 164 с.
10. Поступна О. В. Механізми державного управління вищою освітою на регіональному рівні: дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / Поступна Олена Вікторівна ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. – Х., 2009. – 231 с.
11. Баєва О. Державно-громадські засади управління вищою освітою США в контексті досвіду для ВНЗ України / О. Баєва // Освіта і управління. – 2010.– № 1.– С. 143-149.
12. Бойко А. Проблеми розвитку української освіти в умовах євроінтеграції / А. Бойко // Вища освіта України. – 2008. – № 2. – С. 34-39; 2009. – № 2. – С. 44-49.

- 13.Буцька О.Ю. Освітня діяльність вищих навчальних закладів та її фінансове забезпечення на регіональному рівні / О.Ю. Буцька // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 4. – С. 159-165.
- 14.Вашків О. Використання модернізації у сучасному навчальному процесі / О. Вашків, Л. Вашків // Вища освіта України. – 2008. – № 4. – С. 117-122.
- 15.Вища освіта України – європейський вимір: стан, проблеми, перспективи : матеріали до підсумкової колегії МОН України (21 бер. 2008 р., м. Київ) // Освіта України. – 2008. – № 21/22. – С. 1-24.
- 16.Входження національної системи вищої освіти в європейський простір вищої освіти та наукового дослідження : моніторинг. дослідж. : аналіт. звіт / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. Фонд дослідж. освіт. політики» ; кер. авт. кол. Т.В.Фініков. – К. : Таксон, 2012. – 54 с.
- 17.Гаєвська Л. А. Державно-громадське управління освітою: теоретичний аспект / Л. А. Гаєвська // Вісн. НАДУ. – 2007. – № 4. – С. 37-47.
- 18.Гейко С. М. Модернізація освітньої діяльності в контексті євроінтеграції / С. М. Гейко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2010. – Вип. 21. – Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – С. 36-40.
- 19.Голубенко О. Національна рамка кваліфікацій у контексті європейських перетворень освітнього простору / О. Голубенко // Вища школа. – 2009. – № 3. – С. 44-57
- 20.Гончаренко А.М. Застосування бюджетування в управлінні капіталом вищого закладу / А.М. Гончаренко // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. – 2008. – № 3. – С. 74-77.
- 21.Гриценко В. П. Інноваційні підходи до управління навчальними закладами / В. П. Гриценко // Фінанси України. – 2005. – № 4. – С. 85-89.
- 22.Грицяк Л. Д. Державно-громадське управління розвитком освіти на державному, регіональному та інституціональному рівнях / Л, Д. Грицяк // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 3 (12). – С. 59-66.
- 23.Домбровська С. М. Механізми реалізації державної політики в галузі вищої освіти / С. М. Домбровська // Актуальні проблеми державного управління. – 2011. – № 2(40).
- 24.Домбровська С. М. Державне управління освітою в умовах економічної та освітньої глобалізації / С. М. Домбровська // Теорія і практика державного управління. – 2011. – Вип. 3(34).
- 25.Європейська інтеграція на початку нового тисячоліття : довідник / склад А.М. Круглашов та ін. – Ч.1. – Чернівці, 2010. – 212 с.
- 26.Жижко Т. Реформа університетської освіти в контексті Болонських домовленостей / Т. Жижко // Вища освіта України. – 2010. – № 2. – С. 28-35.
- 27.Жильцов О. Сучасні підходи до проектування навчального процесу в умовах євроінтеграції / О. Жильцов // Вища школа. – 2009. – № 11. – С. 40-49.
- 28.Зайченко О. І. Шляхи розвитку державно-громадського управління в системі освіти / О. І. Зайченко // Теорія та методика управління освітою. – 2010. – № 4. – С. 1-9.

29. Каламбет С. В. Сучасні погляди на вищу освіту та її фінансування / С. В. Каламбет // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. – 2008. – № 5. – С. 69-73.
30. Канадська система професійно-технічної освіти: зв'язок з потребами громади // Інформаційний вісник проекту «Децентралізація управління професійним навчанням в Україні». – 2006. – № 2. – 4 с.
31. Капітанець О. М. Конкурентоспроможність ВНЗ в умовах євроінтеграції України / О. М. Капітанець // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. – 2009. – № 1. – С. 65-69.
32. Ключковський Є. Європейська єдність і європейська освіта / Є. Ключковський // Січ. – 2010. – № 10. – С. 7-12.
33. Коробко Л. І. Механізми управління комплексом професійної освіти / Л. І. Коробко // Економіка та держава. – 2008. – № 1. – С. 98-100.
34. Коробко Л. І. Професійна освіта як чинник людського розвитку та сфери державного управління // Матеріали наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку економіки України». Х. : Вид-во ХарРІНАДУ, «Магістр», 2008. – С. 261-263.
35. Корсак К. В. Великобританія: система освіти і підготовка наукових кадрів / К. В. Корсак // Науковий світ. – 2010. – № 4. С. 8-11.
36. Кухарчук П. М. Державно-громадське управління системою професійно-технічної освіти в Україні (регіональний аспект) : Дис... канд. наук: 25.00.02 / П. М. Кухарчук. – 2009.
37. Куц С. Фандрайзинг АВС : [посібн. для початківців] / Світлана Куц. – К. : Центр філантропії, 2008. – 92 с.
38. Лапінський В. В. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти України : монографія / В. В. Лапінський, А. Ю. Пилипчук, М. П. Шишкіна та ін. ; за наук. ред. проф. В. Ю. Бикова. – К. : ІТЗН, 2008. – 200 с.
39. Левківський К. Якісна освіта – запорука самореалізації особистості / К. Левківський // Вища школа. – 2010. – № 1. – С. 5-14.
40. Маркетинг : підручник / В. Руделіус, О. М. Азарян, Н. О. Бабенко та ін. / [ред.-упоряд. О. І. Сидоренко, Л. С. Макарова]. – 2-е вид. – К. : Навчально-видавничий центр "Консорціум із удосконалення менеджменту освіти в Україні", 2008. – 648 с.
41. Меделяєв В. М. Євроінтеграція освіти : міркування практика / В. М. Меделяєв // Географія. – 2009. – № 21. – С. 2-5.
42. Модернізація освіти України у контексті євроінтеграційних процесів: історико-педагогічний аспект : монографія / за заг. ред. Н. Г. Сидорчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – 300 с.
43. Наказ Міністерства освіти і науки України "Про особливості впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу" : від 20 жовтня 2004 р. № 812, м. Київ.
44. Науменко У. Європейський вектор розвитку: стратегія для України / У. Науменко // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 31-36.

- 45.Новиков Д. А. Теория управления образовательными системами / Д. А. Новиков. – М. : Народное образование, 2009. – 452 с.
- 46.Огнев'юк В. Університетська освіта України в контексті перспектив європейської інтеграції / В. Огнев'юк // Віче. – 2010. – № 20. – С. 16-20.
- 47.Освіта у Великій Британії. – К. : Британська Рада в Україні, 2008. – 174 с.
- 48.Постанова Кабінету міністрів України "Державна цільова цільова програма розвитку професійно-технічної освіти на 2011-2015 роки" : від 13 квітня 2011 р. № 495.
- 49.Поступна О. В. Механізми державного управління вищою освітою України / О. В. Поступна // Стратегічні пріоритети. – 2010. – № 1. – С. 107-111.
- 50.Ржевська А. В. Управління сучасними західноєвропейськими університетами / А. В. Ржевська // Херсонський державний університет: зб. наук. пр. 2009.– № 54. – С. 366-371.
- 51.Романенко К. М. Євроінтеграційний контекст забезпечення права на освіту в Україні / К. М. Романенко // Гуманіт. журн. – 2006. – № ½. – С. 240-245.
- 52.Сафонова В. Є. Удосконалення фінансово-економічного механізму функціонування закладів вищої освіти в Україні / В. Є. Сафонова // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 2. – С. 102-109.
- 53.Силадий І. Якісна освіта в контексті управління впровадженням інновацій / І. Силадий // Вища освіта України. – 2011.– № 4. – С. 105-112.
- 54.Соломій І. Підготовка управлінських кадрів для системи державно-громадського управління освітою / І. Соломій // Вісник Інституту розвитку дитини. – 2011. – Вип. 17. – С. 5-10.
- 55.Степко М. Якість та ефективність вищої освіти – спільна відповідальність учасників навчального проекту / М. Степко // Вища освіта України. – 2008. – № 4. – С. 19-28.
- 56.Степко М. Ф. Проблеми вищої освіти в контексті Болонського процесу / М. Ф. Степко // Педагогіка і психологія. – 2008. – № 1. – С. 75-81.
- 57.Степко М. Ф. Проблеми реформування вищої освіти в контексті Болонського процесу / М. Ф. Степко // Педагогіка і психологія. – 2009. – №1.– С. 34-39.
- 58.Таланова Ж. Проблема ідентифікації найвищого освітнього рівня за міжнародною стандартною класифікацією освіти в Україні : Болонський процес і Україна / Ж. Таланова // Вища освіта України. – 2008. – №1. – С. 18-23.
- 59.Черевичний Г. Північноєвропейський досвід розвитку вищої освіти у контексті Болонського процесу / Г. Черевичний // Історичний журнал. – 2009. – № 4. – С. 85-94.
- 60.Шевченко С. Акредитація вищих навчальних закладів як основний інструмент розвитку державно-громадського механізму управління якістю вищої освіти / С. Шевченко // Ефективність державного управління : [зб. наук. пр.]. – 2008. – Вип. 14/15. – С. 339-348.
- 61.Шевченко С. О. Державно-громадське управління якістю вищої освіти в Україні: теоретико-методологічні засади та механізми практичної реалізації /С. О. Шевченко. – Дніпропетровськ, НГУ, 2011.

62. Шульгіна Л. Життєздатність вищого навчального закладу визначається його інноваційністю / Л. Шульгіна // Наука та інновації. – 2008. – № 3. – С. 71-72.
63. Харченко С. Я. Історія, теорія та практика волонтерського руху в Україні [навч.-наук.-метод. посіб.] / Харченко С. Я., Караман О. Л., Кратінова В. О., Ларіонова Н. Б., Песоцька О. П., Горенко С. В., Юрків Я. І., Островька Н. О. – Луганськ, 2009. – 403 с.
64. Цехмістрова Г. С. Інноваційні технології та творчість у навчанні – як чинники якості підготовки фахівців в умовах інтеграції в Європу / Г. С. Цехмістрова // Проблеми освіти : [наук. зб.] / редкол.: Є. М. Суліма, Я. Я. Болюбаш, Ю. В. Івженко та ін. – К., 2010. – Вип. 65. – С. 99-101.
65. Яковенко Л. І. Економічні основи модернізації вищої освіти в умовах становлення економіки знань / Лариса Іванівна Яковенко, Олександр Володимирович Пащенко. – Полтава : Скайтек, 2011. – 216 с.
66. Яновчик В. О. Напрями розвитку фінансового механізму у сфері вищої освіти / В. О. Яновчик, В. М. Гельман // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. – 2006. – № 2. – С. 291-297.

Інформаційні ресурси

1. Загальна декларація прав людини 1948 р. [Електронний ресурс]. // Права людини : Міжнародні договори України, декларації, документи. – К. : Юрінформ, 1992. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015.
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-вр : станом на 04 лют. 2011 р. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0&p=1307359376863318>. – Назва з екрану.
3. Закон України "Про освіту" : від 23.05.1991 № 1060-ХІІ : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
4. Закон України "Про професійно-технічну освіту" : від 1998, N 32 : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1841-14&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
5. Закон України "Про вищу освіту" : від 17.01.2002 № 2984-ІІІ : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2984-14&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
6. Проект Закону України "Про вищу освіту" [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.mon.gov.ua/gr/obg/2010/101110.doc.
7. Дупак Н. В. Стандартизація в галузі освіти як комплексна проблема [Електронний ресурс] / Н.В. Дупак // Вісн. Житомирського держ. ун-ту ім. Івана Франка. – 2010. – № 52. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/VZhDU/2010_52/vip_52_12.pdf.

8. Кирилловых А. А. Вуз как субъект административных правоотношений [Электронный ресурс] / А. А. Кирилловых // Право и образование. –2008. – № 11. – Режим доступа : <http://www.lexed.ru/pravo/journ/1108/kirill.doc>.
9. Николаев Б. В. Структура высшей школы и правовое регулирование высшего образования в США [Электронный ресурс] / Б. В. Николаев // Право и образование. 2010. – № 3. – Режим доступа : <http://www.lexed.ru/pravo/journ/0310/nik.doc>.

Інтернет-ресурси, матеріали яких можуть використовуватися при підготовці до семінарських та практичних занять:

Органи державної влади:

- Президент України – www.president.gov.ua
- Верховна Рада України – www.rada.gov.ua
- Кабінет Міністрів України – www.kmu.gov.ua
- Державний комітет статистики України – www.ukrstat.gov.ua

База даних українського законодавства:

- Система «Нормативні акти України» – www.nau.kiev.ua;
<http://zakon1.rada.gov.ua>

Спеціалізація «Управління загальноосвітнім навчальним закладом»

Базова

1. Артёмов И. В. Концептуальні і правові основи формування європейського освітнього простору: навч. посіб. / І. В. Артёмов, О.М. Ващук ; Закарпат. держ. ун-т, Навч.-наук. ін-т євроінтеграц. дослідж. – Ужгород : ЗакДУ, 2011. – 568 с. – (Євроінтеграція: укр. вимір; вип. 17).
2. Білобровко Т. І. Кредитно – модульний курс з освітнього менеджменту: навч. посібник / Тетяна Іванівна Білобровко. - Переяслав – Хмельницький, 2008. – 76 с.
3. Векслер Е. М. Менеджмент якості : навч. посіб. / Е. М. Векслер, В. М. Рифа, Л. Ф. Василевич. – К. : Професіонал, 2008. – 320 с.
4. Даниленко Л. Менеджмент інновацій в освіті / Л. Даниленко. – К. : Шкільний світ, 2007. – 120 с.
5. Державна політика і управління в освіті : підручник / Тамм А.Є., Радченко О.В., Поступна О.В. ; Харк. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Х. : Вид-во Асоц. д-рів наук держ. упр., 2011. – 271 с.
6. Королько В. Г. Зв'язки з громадськістю. Наукові основи, методика, практика : підручник для студ. вищих навчальних закладів / В.Г. Королько, О. В. Некрасова. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 831 с.
7. Крисяк С. Державне управління освітою : [навч. посібник]. – К.: НАДУ, 2009. – 220 с.

8. Маслов В. І. Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами : навч. посібн. / В. І. Маслов. – Тернопіль: Астон, 2007. – 150 с.
9. Немченко С. Г. Рефлексивне управління загальноосвітньою школою : [навч. посіб.] / С. Г. Немченко. – Донецьк : вид-во «ЛАНДОН-XXI», 2010. – 230 с.
10. Семез А. А. Менеджмент в освіті: [навч. посіб.] / А. А. Семез ; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2011. – 167 с.
11. Указ Президента України Про національну доктрину розвитку освіти у XXI столітті: від 17.04.2002 № 347 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 16. – С. 12-24.

Допоміжна

1. Андрущенко В. Державно-громадський характер управління освітою / В. Андрущенко. // Вища освіта України. – 2011. – № 3. – С. 5-8.
2. Барабаш Ю.Г. Основи внутрішкільного управління / Ю. Г. Барабаш. – Луцьк : РВВ Волинський націон. ун-т ім. Лесі Українки «Вежа», 2009. – 440 с.
3. Бех В. П. Соціальний організм навчального закладу: самоорганізація, саморегуляція та управління : монографія / В. П. Бех, Л. М. Семененко. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 330 с.
4. Грабовський В. А. Модель державно-громадського управління районною системою загальної середньої освіти з моніторинговим супроводом / В. А. Грабовський // Вісн. НАДУ. – 2004. – № 4. – С. 355 – 363.
5. Гриценко В. П. Інноваційні підходи до управління навчальними закладами / В. П. Гриценко // Фінанси України. – 2005. – № 4. – С. 85-89.
6. Грицяк Л. Д. Державно-громадське управління розвитком освіти на державному, регіональному та інституціональному рівнях / Л. Д. Грицяк // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 3 (12). – С. 59-66.
7. Губіліт І. Посібник лідера / І. Губіліт, Н. Зеленюк, Ю. Лукашевський ; [2-е вид.]. – Львів, 2011. – 164 с.
8. Державна програма "Вчитель" // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2002. – № 10. – С. 3-32.
9. Державно-громадське управління школою. – К., 2010. – 128 с.
10. Домбровська С. М. Механізми реалізації державної політики в галузі вищої освіти / С. М. Домбровська // Актуальні проблеми державного управління. – 2011. – № 2(40).
11. Домбровська С. М. Державне управління освітою в умовах економічної та освітньої глобалізації / С. М. Домбровська // Теорія і практика державного управління. – 2011. – Вип. 3(34).
12. Древняк М. Європейська інтеграція у сфері освіти / М. Древняк // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2010. – № 4. – С. 48-51.
13. Європейська інтеграція на початку нового тисячоліття : довідник / склад А.М. Круглашов та ін. – Ч.1. – Чернівці, 2010. – 212 с.
14. Зайченко О. І. Шляхи розвитку державно-громадського управління в системі освіти / О. І. Зайченко // Теорія та методика управління освітою. – 2010. – № 4. – С. 1-9.

15. Кобченко Л. С. Розвиток державно-громадського управління в закладах системи середньої освіти / Л. С. Кобченко. // Держава та регіони. – Серія. Державне управління. – 2009. – № 1. – С. 85-89.
16. Ковальчук В. І. Від громадсько-активної школи до громадсько-державного управління : навчально-методичний посібник / В. І. Ковальчук, С. В. Королук. – К. : Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», ФО-П Парашин К.С., 2011. – Ч.І. – 125 с.
17. Ковальчук О. С. Автономний шкільний менеджмент як альтернатива традиційному управлінню загальноосвітніми навчальними закладами в країнах Західної Європи / О. С. Ковальчук // Педагогічний пошук. – 2011. – № 2. – С. 19-23.
18. Куц С. Фандрайзинг АВС : [посібн. для початківців] / Світлана Куц. – К. : Центр філантропії, 2008. – 92 с.
19. Лапінський В. В. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти України : монографія / В. В. Лапінський, А. Ю. Пилипчук, М. П. Шишкіна та ін. ; за наук. ред. проф. В. Ю. Бикова. – К. : ІТЗН, 2008. – 200 с.
20. Маркетинг : підручник / В. Руделіус, О. М. Азарян, Н. О. Бабенко та ін. / [ред.-упоряд. О. І. Сидоренко, Л. С. Макарова]. – 2-е вид. – К. : Навчально-видавничий центр "Консорціум із удосконалення менеджменту освіти в Україні", 2008. – 648 с.
21. Мархлевський В. Шкільний бюджет : навч.-метод. посіб. для кер. Освіти / В. Мархлевський, Ю. Шукевич [та ін.]. – К. : Таксон, 2011. – 156 с.
22. Марчак О. О. Розвиток громадсько-спрямованого управління загальноосвітніми навчальними закладами в системі освіти / О. О. Марчак // Адаптивне управління в освіті: зб. наук. праць. – Х. : Стиль Іздат, 2007. – С. 159-165.
23. Методичний посібник для євроклубів / упорядн. Ю. Лобурець, В. Брущенко, Б. Бабаджанян. – К. : Салютіс, 2010. – 46 с.
24. Новиков Д. А. Теорія управління освітніми системами / Д. А. Новиков. – М. : Народное образование, 2009. – 452 с.
25. Освіта у Великій Британії. – К. : Британська Рада в Україні, 2008. – 174 с.
26. Парашенко Л. Проблеми державно-громадського управління загальною середньою освітою в Україні / Л. Парашенко // Освіта і управління. – 2010. – № 4. – С. 32-40.
27. Постанова Кабінету Міністрів України "Деякі питання запровадження зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти" : від 25 серпня 2004 р. № 1095, м. Київ.
28. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах" : від 15 серп. 2011 р. № 872.
29. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти" : від 23.11.2011 № 1392.

30. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти" : від 20.04.2011.
31. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної цільової програми впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій "Сто відсотків" на період до 2015 року" : від 13 квітня 2011 р. № 494.
32. Пастовенський О. Мережева модель управління загальною середньою освітою / О. Пастовенський // Рідна школа. – 2012. – № 6. – С. 15-18.
33. Сагуйченко В. Складники державно-громадського управління / В. Сагуйченко // Державно-громадське управління школою / упоряд. М. К. Голубенко. – К. : Шкільний світ, 2010. – С. 111-115.
34. Сагуйченко В. Шкільний директор як освітній філософ: критичний аналіз управління досвіду / В. Сагуйченко // Грані. 2011. – № 1(75). – С. 50-53.
35. Тягушева О. Г. Завдання і принципи стратегічного управління розвитку регіональної системи освіти / О. Г. Тягушева // Держава та регіони. Сер. Державне управління. – 2009. – № 1. – С. 174-178.
36. Указ Президента України "Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні" : від 4 липня 2005 року № 1013/2005, м. Київ.
37. Харченко С. Я. Історія, теорія та практика волонтерського руху в Україні [навч.-наук.-метод. посіб.] / Харченко С. Я., Караман О. Л., Кратінова В. О., Ларіонова Н. Б., Песоцька О. П., Горенко С. В., Юрків Я. І., Островька Н. О. – Луганськ, 2009. – 403 с.
38. Шевченко С. О. Державно-громадське управління якістю вищої освіти в Україні: теоретико-методологічні засади та механізми практичної реалізації / С. О. Шевченко. – Дніпропетровськ, НГУ, 2011.
39. Школа – центр активності громади: узагальнення адаптованого польського досвіду збереження освітніх послуг у сільській місцевості: матеріали Всеукр. науково-практичного семінару (Луганськ, 26-27 березня 2011 р.) / ред. колегія: О. М. Дрепіна, О. В. Переходченко, В. В. Щербаченко. – Луганськ: СПД Резніков В. С., 2011. – 268 с.
40. Шоутен Т. Менеджмент керівників закладів дошкільної і початкової освіти / Шоутен Т., Даниленко Л. І., Зайченко О. І., Софій Н. З. [за заг. ред. Л. І. Даниленко] ; / Всеукраїнський фонд «Крок за кроком». – К. : СПД-ФО К.С.Парашин, 2009. – 112 с.
41. Яковенко Л. І. Економічні основи модернізації вищої освіти в умовах становлення економіки знань / Лариса Іванівна Яковенко, Олександр Володимирович Пащенко. – Полтава : Скайтек, 2011. – 216 с.

Інформаційні ресурси

1. Загальна декларація прав людини 1948 р. [Електронний ресурс]. // Права людини : Міжнародні договори України, декларації, документи. – К. : Юрінформ, 1992. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015.

2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-вр : станом на 04 лют. 2011 р. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0&p=1307359376863318>. – Назва з екрану.
3. Закон України "Про освіту" : від 23.05.1991 № 1060-XII : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1060-12&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
4. Закон України "Про загальну середню освіту" : від 13.05.1999 № 651-XIV : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=651-14&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.
5. Закон України "Про позашкільну освіту" : від 22.06.2000 № 1841-III : зі змін. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1841-14&p=1309812614354490>. – Назва з екрану.

Інтернет-ресурси, матеріали яких можуть використовуватися при підготовці до семінарських та практичних занять

Органи державної влади:

- Президент України – www.president.gov.ua
- Верховна Рада України – www.rada.gov.ua
- Кабінет Міністрів України – www.kmu.gov.ua
- Державний комітет статистики України – www.ukrstat.gov.ua

База даних українського законодавства:

- Система «Нормативні акти України» – www.nau.kiev.ua;
<http://zakon1.rada.gov.ua>

Підписано до друку 14.05.2013 р.
Формат 60/88/16 Зам. № 4131.
Наклад 300 прим. Обсяг 8,25 друк. арк.
Надруковано з оригінал-макету в типографії «ВМВ»
м. Одеса, пр-т Добровольського, 82-а